BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
7 M
31 M

IN

HIPPOCRATIS

LIBRVM DE VVLNERIBVS CAPITIS,

GABRIELIS FALLOPPII

MEDICI CLARISSIMI

EXPOSITIO.

In qua nihil deſiderari poteſt, quod ad perfectam, atque integram capitis vulnerum curationem pertinet.

Hippocratis litera hoc ſigno [ ] à reliquo orationis contextu ſecreta eſt.

PETRI ANGELI AGATHI

opera, atq; diligentia edita, à quo vulnerum communem tractationem, atque cæterorum particularium determinatam (ſi iſthæc non diſplicuerit) propediem habebitis.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS,

Apud Lucam Bertellum M. D. LXVI.

12-7-M-31

INTEGERRIMO VIRO, VINCENTIO VALGRISIO TYPOGRAPHO VENETO DE REPVBLICA LITERARIA benemerito.

PETRVS ANGELVS AGATHVS S. P. D.

APVD veteres illos nobis fortaſſe ideò ſapientiores, quia (vt inquit Plato) dijs erant propinquiores, diuinum, laudabileq́ue veluti per manus traditum viguit inſtitutum, vbi aliquod medicamentum humano generi vtibile experimento comprobabant, tabellulis quibuſdam, veluti hodie piorum vota, templis infixum ſingulis communicare. abolitus eſt temporibus noſtris præclarus iſte vſus; bis templa vacant. quibus ergo, Clariſſime Vincenti, dicabimus inuenta, atque labores noſtros, quò tuta in publicum ſub tot Momis prodire audeant? Principibus? Hi fortè altioribus intenti, iſthæc floccipendunt. Præſtat igitur tibi fidiſſi-

mo æternitatis ærario libros omnes tùm antiquorum, tùm recentiorum noſtrorum ſeruandos committere: cuius opera, typis illis diuinis doctiſsimus Auicenna tot in locis reſtitutus eſt, Galenus penè extinctus, eſt in lucem reuocatus, & ad priſtinum nitorem reſtitutus. Ariſtot. Hyppocrates, Dioſcorides, Meſue, & alij propemodum infiniti noſtræ artis illuſtres, veluti faces ardentes reuiuiſcendo in lucem prodiére. laudant nonnulli aliorum induſtriam, at Gale. ille tuus, veluti Anguis nouis amictus ſpolijs initio veris lucidior, atque in ordinem meliorem diſpoſitus nobis ſe ſe offert. Falli quidem poſſem; ſed cùm audiuerim huius noſtræ academiæ proceres idem ſentientes, quorum iudicium incorruptum, & intactum toto terrarum orbi conſpicuum eſt, intrepidè affirmare audeo. laudant ergo cuncti, & non immeritò, diligentiam tuam, ſolertiam, vigilias, labores, ſumptus innumeros, ac denique cæterorum veluti condimentum, probitatem tuam: quid enim melius homini accidere poteſt, quàm longum, & ſempiternum produci, atque ſeruari in æuum? Matthiolus Senenſis tibi primùm, mox fortunæ, demum virtuti ſuæ

aras

aras ſacrare deberet; cum per tot ac tot vices eius in Dioſco. placita torcularibus cudenda curaris: primum diligenter, deinde diligentius, poſtremo diligentiſſimè, & ſemper quotidie in vaſtam veluti molem, non abſque viri illius eruditiſſimi gloriæ incremento, veluti probè culta planta, ad incredibilemqúe magnitudinem acceſſere: Tibi ergo tanquam vigilanti, & optimo agricolæ virtutis iſta ſemina trado, tuo nomini cuſtodienda. ſacro quorum excellentiam ſilentio prætereo: ſat ſit Hippocratis eſſe, exponi autem à Falloppio (dicant alij quicquid velint) altero ferè ætatis noſtræ Aeſculapio; liber mole paruus, virtute maximus extat. tu, ſi ea non indigna iudicaueris, erue à lethei fluminis vndis, vbi tot annis immerſa iacuére, à maledicentiumqúe morſu cuſtodi, ſerua, defende. Hippocratemq́; tua auctoritate tutum, in publicam vtilitatem expoſitum, inqúe meæ erga te ob ſolas illuſtres tui animi dotes, atque in vniuerſam literariam rempublicam beneuolentiam, voluntatis declarationem inſcriptum, atque dicatum pródire æquo animo feras. Vale. Patauij Kalendis Februarij. M D LXVI.

Primus

Primus numerus paginas, ſecundus lineas, a primam faciem, b ſecundam ſignificat.

Errata ſic corrigito.

5.a 24 &, eſt. 5.b 2. tamen, tanta. 5.b 6. &, qui. 5.b 18. Medici, Medicis. 9.a 8. inuitatus, imitatus. 10 a 17 licet, dicer. 11.a. 28. inferiorem, interiorem 12.a 34. fecit, non fecit. 13. b 15. uulnera, uulnus. 15.b 12. eorum, earum. 16.a 25. teſtimonium, teſtimonia. 17.b 11. rradius, tardius. 17 b 25. utr, cur. 17 b 33. uentris, uentres. 18 a 27 abſumatur, aſſumatur. 19.a 31. unaq: utraque ibidem. 32. &, eſt. 23.a 17 os, oſſe. 23.b 21. maxima, maxime. 24.b 28. illius, illiſus. 31.a 29. non lata, lata. 32 a 28. lacera, latera. 34.a 13. naturam, natura. 34.b 30. requiruntur, requirunt. 35.b 16. &, ex. 35.b 21 adaprerit, adapterit. 38.a 13 hos, os. 38 b 7. guta, gutta 42. b 16. curarr, curar. 43.b 14. duæ, duco. 44.b 1. iridæ &c. iride thure &c 51.a 18 & à, ita. 51. a 31. quæ, qua. 52.a 22. oleo ſupra, oleo utuntur ſupra. 53 b 1. tunc, tunc ad. 54.a 24. futuræ futura. 54.b 11. aut, ut. 54 b 19 oleo, olei. 55 b 25 contrarii, contrarium 57.b 31. contundatur, conuellatur. 59.a 26 potentiæ, potentia.

Cætera legentis iudicio relinquimus.

IN-

INDEX CAPITUM.

PRAEFATIO, in qua genus Hypp. atq; intentio proponitur. Cap. 1
Scopus ſubiectum, vtilitas. Cap. 2
Ordo, & an liber medicus ſit, an practicus, & titulus. Cap. 3
De ordine & diuiſione rerum tractandarum. Cap. 4
De capitum varietate. Cap. 5
De natura oſsis caluariæ. Cap. 6
De robore, & imbecillitate oſsium. Cap. 7
Dubitatio an vulnera ſincipitis magis lethalia, temporum vulneribus, & an cerebrum ſentiat. Cap. 8
De imbecillitate oſsium temporum. Cap. 9
De oſsibus verticis. Cap. 10
Reſpondetur obiectioni circa ſuperius explicata. Cap. 11
De ſuturis oſsium capitis. Cap. 12
De fracturarum ſpeciebus. Cap. 13
Quæſtio an percuſſa vna parte cranei, contrahatur rima in altera, & oppoſita. Cap. 14
De ordine ſeruato ab Hipp. in tradenda curatione. Cap. 15
Curatio oſsis fracti, & indicationes eius. Cap. 16
Quid agendum circa apertionem in fracturis oſsium pro fracturarum diuerſitate ex Hipp. Cap. 17
De ſignis oſsis denudati, & fracti, atque quo fracturæ genere. Cap. 18
De ſignis fracturarum. Cap. 19
De ordine in curatione ſeruando. Cap. 20
De curatione vulneris ſimplicis quando os detectum non eſt. Cap. 21
De curatione vulneris oſſe detecto. Cap. 22
Experimenta quibus cognoſcimus an os fractum ſit. Cap. 23
De prognoſtico oſſe fracto exiſtente. Cap. 24
De curatione, & primo de ratione victus. Cap. 25
An debeamus ſecare venam. Cap. 26
De pharmaco exhibendo. Cap. 27
De curatione vulneris cum oſſe fracto circa locum affectum, & declarat quam ſectum ſit ſequuturus. Cap. 28
De ſectione pericranei. Cap. 29
De dilatatione vulneris. Cap. 30
Quid agendum poſt optimam vulneris detectionem, quando aperiendum os ex ſententia aliorum. Cap. 31

Senten-

Sententia propria quando aperiendum os, & quando non. Cap. 32
Quid agendum in deraſione oſsis. Cap. 33
Quando fracta eſt ſecunda lamina quid agendum. Cap. 34
De loco detegendo quantum oſsis auferendum. Cap. 35
Modus auferendi oſſa, & de inſtrumentis. Cap. 36
De ratione curandi vulnera capitis, in quibus membrana nihil paſſa eſt. Cap. 37
De ſiccanti ratione, qua vti poſſumus in membranis cerebri. Cap. 38
De lenienti ratione, qua vtitur in cerebri membranis. Cap. 39
Fracto oſſe, detecta membrana, exiccata, & lenita quid agendum circa reliquum vulnus. Cap. 40
Quid agendum denigrata exiſtente membrana. Cap. 41
Ad membranam inflammatam. Cap. 42
Ad membranas diſceſſum. Cap. 43
Quid agendum membrana vulnerata & fluente ſanguinis copia. Cap. 44
De vulnerato cerebro. Cap. 45
Quando os fractum eſt, integra adhuc cute, an aperiendum. Cap. 46
Fracto oſſe, integra cute exiſtente, curatio. Cap. 47
Signa indicantia mortem in vulneribus. Cap. 48
Curatio conuulſionis, & cauſa quare pars affecta reſoluitur, oppoſita conuellitur. Cap. 49

IN HIPPOCRATIS COI LIBRVM DE CAPITIS VVLNERIBVS,

GABRIELIS FALLOPPII EXPOSITIO.

Præfatio, in qua Genus Hippo.atque intentio proponitur. Cap. I.

PLVRES fuiſſe Hippocrates non eiuſdem artis teſtantur hiſtoriæ: alios milites, atq; exercituum Imperatores, inter quos fuit Ariphronis filius Aphricanus, qui cum exercitum Peloponnenſibus duxerit, trucidatus obijt. Alios dico fuiſſe Medicę ſcientiæ profeſſores, quos ſeptem numero ex eadem proſapia extitiſſe inuenio. Quorum primus fuit Auus paternus noſtri Hippocratis, cui adſcribitur liber de officina Medici, licet Galenus noſtri iudicet Hippocratis eſſe farinam. Hic Cous fuit ex Aſclepiadarum familia nobiliſſima, à cuius ſtipite ortus eſt ſecundus Hippo. diuinus quem θεῖον, ideſt diuinum, cœleſtem, memorabilem, ſenem appellamus. Tertius fuit Hipp. Theſſali diuini Hippo. filij filius. Nam admirabilis ille ſenex geminos ſuſcepiſſe, dicitur, filios, quorum alter Theſſalus genuit hunc tertium Hipp. alter Draco fuit, qui quartum habuit Hipp. etiam Medicum. vnde non eſt mirandum ſi multos libros Hipp. circunferunt, quos tamen diuini illius minimè eſſe adiudicamus: tamen Hipp. alicuius ſunt. Quintum Hipp. Medicum cognoſcimus ex Tymbreo ortum, qui etiam ſextum genuit adhuc Hipp. Vltimus Hipp. in eadem familia fuit Proxianactis filius, cuius confuſa, ac inter lib. diuini Hipp. latentia opera habemus. Et præ manibus tractandus liber diuini illius Hipp. ex Coo Inſula

Hipp. quot.

Lib de offi- ci. med. fuit aui Hipp.

Patria Hip. temperata. ſula maris Aegei, cuius maxima viget Cœli temperies, vnde lumen, & ſplendor noſtræ artis emicuit. tñ eſt illius loci ſalubritas, vt hieme, atque æſtate Cœlum ſit temperatiſſimum; ex quò nemini mirum videri debet, ſi tot Illuſtres prodiere viri. Iſte Hipp. fuit ex Aſclepiadarum familia, & vocabantur ab Aeſculapio ſummo Apollinis filio originem traxiſſe. Apollo autem ab Ioue illo Deorum principe maximo. Aeſculapius etenim cum Hippolytum viuum reddidiſſet, multos habuit filios, qui, cum Ionium mare incolerent, partim Rhodum, partim Gnidum, nonnulli Coum inhabitauere: vnde Rhodij alij, alij Gnidij, quidam verò Coi dicti ſunt. Et quoniam hoc fuit inſtitutum illi familiæ, cum Aeſculapij Medici hæredes fuerint, omnes Medicos fuiſſe compertum eſt, vnde familia Medica, atque Coa nuncupata eſt. Ex hac familia Hipp. ortus fuit patre Medico, Heraclito, qui fuit ſenioris Hippocratis filius, iſti originem duxere ab Aeaco. Videte ſi fauerint Medici antiquioribus Dij ipſi, vt conſeruationem integrarum regionum illis comendarint. ſine Podalyrio, & Machaone non potuit Troia expugnari; & niſi iſti ingreſſi eſſent Equum illum ita celebrem adhuc fortaſſe incolumis eſſet Priami ſedes. Criſeorum erat vrbs antiquiſſima, illa non potuit euerti, niſi ope Criſi, & Elaphi ex proſapia Hipp. qui, cum veniſſent in exercitum, conſeruarunt eum à peſte, &, ità deleta, & capta vrbe, ludi publici inſtituti ſunt in honorẽ eorum. Vndè hiſtorici volunt Hipp. fuiſſe ſecundo pronepotem à Ioue. Non ſolum autem ex Aſclepiadarum familia qui nimò, & ex Heraclidarum, Herculis nobiliſſimo genere ortum eſſe teſtatur antiquitas; eum namque genuit Praxiæa, quæ filia fuit Phanarete viri celeberrimi. Coi, qui à Cadmo originem duxit principe ſenatus, ac domino, hicque ab Hercule. Ex his dicamus Hippocratem nobiliſſimum. In miſeriam video iam noſtram artem eſſe deductam;

Hipp. nobilis. Medicorum laus.

Ars medica ſpreta tẽpore noſtro.

ductam; qui ex nobiliſſimis nati ſunt familiis, eam dedignantur, & quanuis multi nobiles hanc affectent, maior tamen pars ignobilis eſt eam tractans, dimitto Reges, dimitto Deos, qui eam exercuerunt. Hipp. ortus eſt circa Olimp. 80. & floruit 86. vt Euſebius recitat. Didicit artem partim ab auo, partim à patre, ſed cum eſſet diuino ingenio præditus voluit perfectus eſſe philoſophus; ex quo auditor factus eſt Gorgiæ Leontini, cuius tã prompta ſolertia erat, vt cuilibet propoſito problemati ſtatim ſe reſponſurum eſſe profiteretur, & tandem audiuit Democritum, qui tantum viguit in Phyſicis, & in Magia tantum potuit, vt futura prædiceret. Hipp. niſi eius completam didicerit artem, nunquam ab eius veſtigiis declinauit. Cum itaque hanc artem optimè didiciſſet, primos terminos arti impoſuit, & à Phyſica medicam artem ſeparauit, vndè poſtea dogmaticus factus eſt, & tantum potuit in arte (vt teſtatur Gal.) vt primus fuerit, qui anathomem inſtituerit, & habemus Pauſaniam teſtem, qui dicit quòd in Delphico templo oblatus erat σκελετὸς æneus Deo Delphico; quod inditio eſt ipſum fuiſſe præſtantiſſimum anathomicum primus fuit, qui docuit attritione, & motu corpus exercere: primus Medicam ſcripſit artem, authore Strabone, & Plin. primus prognoſtica mandauit ſcriptis, & ideò primus perfectè ſcriptis hanc artem commendauit, vndè tantam ſibi gloriam ſcribendo, & medendo comparauit, vt cum Democritum ab inſania liberarit, & multos populos, totamque Græciam à peſte, Athenienſes primò eum publica corona donarunt in medio foro, deinde ſacris Cereris initiarunt: Vltimò ipſi Hipp. & filio Theſſalo victum in Prytaneo inſtituere, quod erat apud Athenienſes nobiliſſimum. præter ea ſtatua aurea in patria ſua donatus eſt in foro publico erecta. Multa prætermitto. Floruit diuitiis, & vti ex familia nobili, ità liberali animo præditus erat; nunquàm au-

Hippo. fuit philoſophus

Hippo. aurũ ſpreuit.

ri fame deuictus; ægros nullo præmio actus ſanauit. iſtius rei duo ſpecimina habemus. Alterum Artaxerſis Regis, qui inuitauit ampliſſimis præmiis, vt ad ſe veniret, ille non potuit copia munerum debellari; ſed ſtatim reſpondit, ego diues ſũ, nec egeo aliquo, quare tua munera nõ poſſunt ſuperare me, cũ ſis Rex eorũ, qui ſunt Græcis inimici. Aliud eſt. quum Athenienſes mitterent Alcibiadem in expeditionem Siculam, miſit Theſſalum filium ſuum propriis ſumptibus pro ſalute exercitus egeſtatibus vrgentibus. Ab Hipp. duo filij orti ſunt Theſſalus alter, Draco alter, Medici ambo, & quanuis aliqui Comici ipſos deturpent, tamen acti furore inſipientiæ illud faciunt, & ignorantiæ: Vixit annos plurimos, ſine aliqua ægritudine, aliqui dicunt ad 85. alij ad 94. quidam ad 104. quidam ad 109. protrahunt; hoc non refert, ſine ægritudine tamen vixit. in qua re primũ video nobiliſſimam natiuitatem eius, & temperaturam: deinde colligo eum ita victum obſeruaſſe, vt iugularit omnes eius paſſiones, ex quo nunquam valetudinarius extitit. Hinc capite veſte operto eius ſtatuæ effinguntur. aliqui dicunt factum cautela abigendi noxia: nonnulli tenent muniendum caput, quia ſic ſeruatur vniuerſum corpus. Obijt apud Lariſſeos in Theſſalia, vbi erectum eſt ſepulchrum eius, in quo ſtatim examen apum ædificatum eſt; quod mellis genus hanc peculiarem habebat facultatem, vt vlcera ſerpentia, quæ ſolent in ore exoriri puerorum ſanaret. Auditores habuit celeberrimos Medicos: inter quos dilectum habuit Polibum, cui coniunxit filiam, habuit Polenium, Dexippum, & alios, quos prætereo; & cum eſſet Doricus, noluit dorica, ſed Ionica ſcribere lingua, tanquã dulciori, Actica tamẽ admiſcuit. Multos libros ſcripſit, quos Dioſcorides cognatus publicauit, inter quos libros primum locum obtinet, hic noſter liber, qui eſt legitimus Hipp. ex fraſi hoc colligo, ex materia, & integritate,

Capite operto depingitur Hipp.

te,atque ex authoritate Galeni 6.meth.cap. 6.& cum explicat Galenus,hunc nos exponendum ſuſcipimus.

Scopus ſubiectum vtilitas. Cap. II.

QVis author libri; quo in loco natus, cuius familiæ &c. dictum eſt: relinquitur vt certò habeatis hunc librum fuiſſe diuini Hipp.legitimum,ex ordine,ſtilo; deinde ex materia,quia nunquam ab Hipp.leuia,ſemper recondita habemus præcepta,& niſi myſteria hæc a Galeno declarata eſſent, adhuc laterent. præterea Gale. 6. meth. cap. 6. dixit legitimum eſſe Hipp. librum de vulneribus: cum hæc ſint,certò habemus eſſe librum Hip. legitimum, ex illa authoritate Galeni, ego colligo, cum videam hic aliquot deſiderari maximi momenti,cumque in codicibus Græcis quædam fruſtra inſerta cōſpiciam de aëre, aquis, & locis venio in hanc ſententiam in extremo calce mutilatum eſſe librum: quoniam vſque ad illud extremum video adeò ordinem concinnum,vt videatur mihi pulcherrima puella. Iam de ſcopo agamus, qui quidem certus eſt. ſcopus communis erat propoſitus ab Hipp.vt Scopus. fracta oſſa ſanaret; & quoniam hæc plurima ſunt,de omnibus aliis oſſibus tractat in lib.de fracturis: in hoc libro agit de vulneribus,& fracturis oſſis capitis. Scopus ergo eſt,vt pernicioſis fracturis capitis liberet naturam humanam.Verum dubitabit quis,cum ſcripſerit librum de fracturis cur ibi non loquutus eſt de fracturis capitis? hoc fecit Celſus,hoc Paulus,hoc Auic. 5. quarti. vt inſtituerint tractationem communem de fracturis. Hipp.diſtinctum opus fecit de fracturis capitis,& hoc duplici de cauſa,& ratione formę,& ratione curationis: ratione formę: quia,vt plurimum, cum fracturis oſſium capitis coniungitur vulnus: reliquæ fracturæ rariſſimè habent coniuncta vulnera, ratione curationis: in reliquis fracturis non ſolemus aperire, nec comminuere,nec tollere partes fra-

Subiectũ libri. ctas: in his aperimus, reſcindimus; deligatio nihil fermè facit in his, ſicut facit multum in illis ſubiectũ libri, hoc

Vſus. eſt materia ipſa, ſunt præcepta, quæ pertinent ad iſtam curationem, quæ, qualia ſint, audietis. Vſus patet: caput cõtinet cerebrum, quod gignit ſpiritum, qui eſt ſedes animæ, ideò ſeruato capite, ſeruatur animæ domicilium.

Ordo, & an liber Medicus ſit, an practicus, & titulus. Cap. III.

Ordo. ORdo talis eſt, quo collocatur. liber medicus exiſtit; ſed cum noſtri diſtinxerint artem in practicam, & theoricam, non eſt dubium, quòd cum doceat modum ſecandi, aperiendi, tractandi, &c. quòd practicus eſt: quoniam autem practici multi ſunt, inter Chirurgos adnumeratur.

Chirurgici libri Hippo. qui ſint. Chirurgici ſunt libri de articulis, de vlceribus, de fracturis, de officina Medici, &c. hic liber habet ſecũdum locum. Primus locus eſt libri de officina Medici, vbi tractat præcepta communia ad Chirurgum pertinẽtia. cum deberet aſcendere ad ſingularia primum locum adſcribit libro de vulneribus capitis; quia caput eſt dignius. tertio de fracturis. quarto de art. agit.

Titulus. Inſcribitur de vulneribus cum ſit de fracturis. Vidius inquit Hipp. inſcripſiſſe de vulneribus, quia vulnera, aut pertingunt ad os, aut non. ſi non pertingunt, pertinet ad librum de vlceribus: ſi pertingunt, ad iſtum librum. ſed neniæ ſunt iſtæ. Verum eſt, quòd tantum Hipp. loquitur de vulneribus capitis lædentibus os: quia ſemper mos ſuus fuit loqui de rebus ſerijs, & maximi momenti. Inſcripſit autem de vulneribus; quia, vt plurimum, fracto oſſe capitis ſequitur vulnus, in reliquis reliquarum partium fracturis id raro accidit. Addamus aliam cauſam; quia tales fracturæ ſapiunt naturã vulnerum, quæ eſt, vt in ſolutione continui relinquatur ſedes ferri. vulnus à cõtuſione differt,

eo quòd eſt ſolutio continui cæſim facta, in qua efficientis inſtrumenti ſedes manet,& ideo ſapiunt naturam vulneris fracturæ,quæ ſunt in capite; meritò ergo Hipp. vocauit de vulneribus,nõ de contuſione,vel fracturis; quia ſemper veſtigium remanet cædentis ferri.

De ordine,& diuiſione rerum tractandarum. Caput IIII.

VLtimum caput eſt de ordine,& diuiſione rerum tractandarum ,quæ ſeptem ſunt. Primum eſt natura partis affectę, quod proponit Hipp.nam non poteſt fieri (vt dicit Gal.) vt Medicus ſanet,niſi cognoſcat partis naturã,& videte an aliquid prætermiſerit: primum explicat figurã caluariæ : ſecundo,ſuturas: tertio craſſitiẽ:quarto, duritiẽ : quinto denſitatẽ, & raritatẽ: ſexto æqualitatẽ & inæqualitatẽ: ſeptimo, contenta ab ipſa caluaria : octauo continẽtia ipſam,&c. nihil ergo prætermiſit. Secundum caput eſt : cum in iſta caluaria fiat ſolutio continui , non eſt vnum genus,& ideò declarat in 2.cap.quot ſunt genera. & dicit primum eſſe fixuram, ſecundo contuſionem, tertium depreſſionem oſſis, quarto inciſionem,vltimum rimam.Tertio,quoniam iſtæ ſolutiones non omnes vno modo ſanantur ; aliquæ deſiderant apertionem , aliquæ non;& ideò declarat tertio in loco,& diſtinguit inter ſolutas vnitates, & docet apertiſſimè, vbi fienda apertio fuerit,& vbi ab hac deſiſtendum. cum factũ ſit hoc,oportet cognoſcere ſpecies ſolutionum.Quomodo autem poteſt fieri hoc ? ſi habeamus inſtrumenta , & ſigna diſpoſita; ideò in quarto loco proponit ſigna,quibus cognoſcimus hæc a tactu,a viſu,a relatione ægrotantis, aut organo feriente,& inſtrumento; præterea motu partium, an à remotis,an cominus, motus ſpeciem adiungit,& an vulnerator magnus,vel paruus; & vulneratus quomodo mane-

Natura partis affectæ.

In lib. de oſſibus.

Quot ſſt ſolutiones cõtinui in caluaria.

Vbi fienda apertio.

Signa.

nebat,& ſuccedentia ſymptomata. Hoc facto neceſſariũ erat ad curationẽ deſcendere: ante oſſa eſt caro,& cutis, quarum rõ eſt habenda; aliqñ deducenda caro, aliqñ dilatanda,aliquandò non: quomodo hoc fiat, docet Hipp. quinto in loco. Sexto tradit ſermonem de oſſis perforatione,in qua tractatione videte,quæ nos doceat.primum quando conueniat perforare.ſecundo,qua in parte oſſis. tertio quomodo hoc,& illud aptè agendum. quarto,quibus inſtrumentis.quinto quid agendum,quid imponendum poſt perforationem. Vltimum caput pertinet ad ſymptomata: ego vellem,vt videretis,quæ dixi ſupra de his ſymptomatibus. Hæc ſunt concluſio, ſideratio,vel reſolutio,delirium,dolor capitis,& partis affectæ,tumor partium,& febris.cum quibus ſtatim de expurgatione totius corporis verba facit: nihil ergo deeſt in hac tractatione, exceptis paruulis quibuſdam, quæ nos addemus. Veniamus nunc ad explicationem.

Quo dilatandum. *Oſſis perforatio.* *Symptomata.*

De capitum varietate. Cap. V.

NVllum capitis vulnus] in codice Cornarij habemus appendicem appoſitã, apud Græcos etiam codices varia addita ſunt,& varia deficiẽtia dicta ſunt,vſq; ad illã partẽ Hominum capita] omnia ſuperaddita ſunt.hoc poſſum probare ex codice græco Cardinalis Florentini,quem donauit Gallorum Regi maiuſculis literis manuſcripto. Hoc etiam patet, quia Hipp. inordinatè loqueretur, ſi adeſſent hæc verba, at Gal. teſtatur in hoc libro nihil deſiderari, itaque expungite verba illa, & incipite veram lectionem.[Hominum capita] Ego tranſlationem Cornarij accepi, eo ꝙ omnes fermè Latini eum ſequuntur, & corrigam eum, ideò mihi ignoſcatis obſecro ſi in reddendis veris vocibus immorans moleſtus fuero. liber tranſlatus à Vidio iſthæc non habet. Hominum capita]

6 meth 6.

Hinc

Hinc incipit tractatio. Hipp. non vtitur prohœmiis, ſed ſtatim deuenit ad rem: & quoniam eſt poſitum in conſuetudine, vt, cum quis velit aliquod tractare morbi genus, vt explicet naturam partis, vt in lib. de fracturis, & artic. fecit, in quibus tanquam anathomicus loquitur de manu, pede, &c. ideò hunc morem ſeruat in hoc libro. Iſta autem natura partis conſiſtit, in eorum cognitione, quæ ſuperius explicata ſunt. Hoc inuitatus eſt Gal. in lib. de loc. aff. & Auic. in 3. canone, hoc Hippocrat. more vſus eſt. & ideò, inquit. Hominum capita] ſed antequam naturam explicet, dicit, quòd debemus obſeruare, quòd quanuis deſcripturus ſit naturam partis, debemus tamen id percipere cum quadam conditione; quia licet, vt plurimũ talis natura reperiatur, tamen in hoc, & in illo variat multoties: leges enim non poſſunt ratæ poni in rebus naturalibus: ità faciendum in capite. ergo difficultas eſt cognoſcendi habitum naturalem partium, cum varius, atq; varius ſit. Hominum capita] videtur dicere, quòd capita hominum nullam inter ſe ſimilitudinem habeant. hoc autem falſum eſt, quia omnia habent nares, oculos, &c. ſed ità intelligendum: nulla eſt pars in capite vno, quæ quidem aſſimilata alteri parti alterius capitis ſit penitus ſimilis, ſicuti in pictis; natura enim variat. poſtea, cum propoſuerit diſſimilitudinem, exemplis hoc indicat. Inſtitutum erat docere modum, ſecundum quem naturaliter ſe habent capita. ſed aggreditur tractationem ſuturarum, vt diſſimilitudinem declaret exiſtentem in oſſibus, & ſuturis capitis. ſed cur exemplum protulit de coniunctionibus oſſium cranei, non de capillis contractis, & cincinatis, cur nõ de auribus magnis, & paruis? quia, ſi quæ eſt paſſio varians in capite, eſt in coniunctionibus oſſium cranei; & ideò meritò Hipp. aſſumit cõiunctiones oſſium. ſecunda cauſa eſt; quoniam cum dura ſit caluaria, & diù perduret, cõſeruat diu uarietates; & ideò facilius cogno

Natura partis morboſq; explicanda.

Varia hominum capita.

C ſcitur

ſcitur varietas; quia poſt mortem longo tempore ſeruatur varietas in corpore duro, ſed aures pereunt, & capilli pereunt. Tertio eo quòd ipſe vult curare fracturas oſſis capitis, & iſtæ poſſunt decipere nos, credentes fracturam eſſe ſuturæ, cum talis non ſit, cum ergo cognitio diſſimilitudinis ſuturarum faciat ad curationem morbi, ideò de eis mentionem fecit. textus Hipp. eſt. Hominum capita nihil inter ſe ſimiliter habent, neque ſuturæ capitis in omnibus eodem loco conſiſtunt] legite [eodem modo] quia ſic quantitatem, figuram, & locum diuerſum notare poteris. vt indicet varietatem cōiunctionum, dicit, quòd aliquando in capite non reperiuntur, niſi duæ ſuturæ; altera in parte anteriori tranſuerſa, altera per longum, efficientes figuram literæ T, & hoc eſt, quum pars anterior prominet. Verum quiſquis ex priore capitis parte] declarat prominentiam quid ſit. ad collum ſemper] legite, ad collum vſque] de qua re, quia locutus ſum diffusè in lib. de oſſibus, ideò ad noſtram expoſitionem in illum factam confugiatis. Non ſum ſollicitus in explicandis verbis, tum quia clara ſunt, tum propter aliam cauſam, quam dicam. Notate tamen Hipp. ingenium, potuit facere, ſicut fecit Galenus proponendo habitum naturalem capitis, & poſtea habitum præter naturam, ſed incœpit à figuris nō naturalibus: quoniam varietatem propoſuit, & etiam quia methodo compoſitiua vtitur. primo ponit figuras præter naturales hoc pacto exiſtentes T H. poſtea tertiam ſpeciem addit hoc pacto exiſtentem ⌶ factam ex duabus illis literis poſterioribus. Habemus igitur probatam varietatem humani capitis. ſed hoc aduertēdum eſt, quòd topicè id probatum eſt. voloque admonere vos, quòd quicquid dicitur de his ſuturis, ex authoritate dicitur Hipp. & Galeni referentis veluti hiſtoriam ab Hip. recitatam. Ego poſſum duobus modis Hipp. authoritatem defendere, aut quòd pro exemplo iſthæc promulgauit,

Hipp. defenditur circa ſuturas.

uit,& in exemplis tanta veritas non expetitur, nam propoſitio Hippo. erat, capita ſimilia ſunt diſſimiliter ſimilia, probat, eo quòd ſuturæ hoc, aut illo variant modo. Hæc eſt ſeries Hippo. verum in exemplo de varietate locali dico falſitatem ineſſe, ſed tamē probat aſſumptum. at non propterea reprehendendus Diuinus ſenex: non potuerunt inueniri exempla, quatuor (vt aiunt) pedibus currentia. ſi vero Hippo. id, vt hiſtoriam profert, nolo ei credere,& errare: Hippo. voluit dicere hoc, cum ſit communis ſententia, ſicuti fuerat communis opinio, quòd capita fœminarum varient à capitibus virorum, & hoc falſum eſt, & Ariſtoteles aſſerit, qui communi hiſtoriæ credidit. accuſandus ergo non eſt Hipp. qui aſſumpſit exemplum commune creditum: accuſandus eſt Galenus: quare non eſt laborandum, cum Vidio,& Gal. quòd quarta figura capitis nō reperiatur, cum nulla aliarum dictarum reperiatur. ſed licet quis, ergo Hipp. protulit aſſumptum falſum. Dico quòd varia eſt capitis figura, quia adeſt diſſimilitudo in caluaria. prima eſt quòd ſecundum ætates variant coniunctiones, laxæ ſunt in puerili, compactæ in ſenili. ſecunda eſt, quia numero variant, in pueris vſque ad ſeptimū annum adeſt ſutura ſecans os frontis ad ſupercilium vſque, altera varietas eſt, quia nunc perit vna, nunc altera ſutura, modò hæc, modò illa. ego dimitto Celſi exempla, vos repereritis capita, in quibus periere omnes ſuturæ. quarta varietas eſt: aliquando enim coniunctiones ſimplices, aliquando duplicatas inuenietis. varia ergo ſunt hominum capita, probo ex hiſtoria, cum coniunctiones varient nunc ſimplices, nunc duplicatæ, nunc adſunt, nunc non adſunt, nunc plures, nunc pauciores ſunt, & ſic probatū eſt ex hiſtoria vera aſſumptum Hippocratis.

Capita fœminarū non uariant à capiti. uirorum.

Capita ſine futuris.

De natura oſſis caluariæ. Cap. VI.

HIpp. conſuetudinē eſſe, antequàm affectus partium curet, dicebam, earum explicare naturam, vt cognoſcamus affectus præter naturam à ſtatu naturali recedentes. & quanuis ſecundum naturam caluaria, & alię partes ſint tales, ac tales ſemper tamen variant aliqua ex parte. Hoc facto deſcendit ad deſcriptionem partium, & quia prima eſt cutis & caro; ſecunda eſt membrana, quæ veſtit os; tertio ſunt oſſa; quarto eſt membrana dura; quinto eſt mēbrana mollis; ſexto eſt cerebrum; ſeptimo ſunt proceſſus cerebri; octauo ſunt vaſa, quibus aluntur; vltimo ſunt vaſa, & loca, per quæ expurgantur partes iſtæ; de omnibus his loquitur Hipp. ſed non omnium explicat naturam, quia non neceſſarium erat, magis autem fuit ſollicitus in explicanda oſſium natura tanquam in neceſſaria magis, cum de fracturis eorum ſit verba facturus, atq; de eorundem curatione. propoſito hoc ſcopo deſcendit ad explicandam naturam oſſis, non de colore, & figura. hæc enim habentur in anathome, ſed de craſſitudine, & tenuitate, rubore, & imbecillitate, atque alijs paſſionibus naturalibus eius. Duplex āt eſt] antequàm declaret paſſiones naturales oſſis, duplicem (inquit) eſſe partem iſtius oſſis; non enim, vt reliqua oſſa cōſtant hæc vnica lamina oſſea, ſed duplicata ſunt. ſi ſumitis fruſtrum iſtius oſſis, & præcipuè in parte verticis ſuperiori, ſemper videbitis duas laminas, duas cruſtas oſſis, & vocant exteriorem partem laminā ſuperiorem exteriorē. [iuxta medium caput] quia iſta duplicatio manifeſta eſt circa ſinciput, circa verticem nō quia aliæ partes non ſint duplicatæ. [conſimilis eſt color oſſis] Ego aliquādo ſcandalum patior in legendis doctiſſimorum virorum monumētis. Cornarius doctus eſt, ſed vertit iſtā partem Hip ita ineptè, ita ineruditè, vt mirum ſit: quid facit color, vt facilè, vel difficilè os frangi

Cornarii error.

poſſit

poſſit? Nec Vidius rectè tranſtulit;quoniam dimiſit iſta verba, & per hæc intellexit æqualitatem ſuperficiei, & vult, vt Hipp. hic ponat tres conditiones oſſis naturalis; primo duritiem, ſecundo denſitatem, tertio leuitatem: ego non refero verba græca,nè faſtidium afferam;tota lis conſiſtit in vnico verbo homochrœa. iſta vox intelligitur à Cornario pro ſimilitudine coloris: Hoc nullus pedagogus diceret. Vidius doctior leuigationem intellexit, & qua ratione? nã inquit noſter Vidius,quòd cros apud authores Græcos dicitur corpus,& citat ex Pharmaceutria Theocritum.vbi inquit,ò amor cur ſuxiſti ſanguinẽ, tanquam ſanguiſuca à corpore? vnde chrœa dicitur corporeitas, homochrœa dicitur leuitas corporis; & Hipp. primo de fracturis 9. æqualitatem partis vocat homochrœam, & ita Hipp.tria proponit denſitatem,duritiem, & æqualitatem partis exterioris. ſed decipitur hic vir; quanuis acceſſit ad ſcopum. & ſciatis, quòd Hippo.non meminit leuitatis,ſed duas tantùm conditiones. at Hip. explicauit locum, & dixit ego intelligo de ſuperficie æquali exteriori: vbi ſunt duæ conditiones.volo autem, vt vos ita ſcribatis [duriſſimum autem] (quoniam inquit;Duriſſima verò) [& denſiſſimum, quod ipſius ſupremum eſt] ea,ſcilicet ſuperficies,quæ ſub carne eſt.[ſimiliter,quod infimum membranæ hęret] ea ſcilicet æqualis ſuperficies,quæ infra eſt. Hæc ſunt verba legitima Hipp. ex quibus elicimus,quòd cum conſtet os ex duabus laminis iſtæ duplicem habent ſuperficiẽ,exteriorem, quæ carni ſubeſt,inferiorẽ, quæ tangit membranã cerebri.addit Hip.hoc os nõ ẽ vniforme;ſed in exteriori ſuperficie,hoc eſt pars ſuperior,& exterior oſſis duriſſima eſt,& denſiſſima. Quæ autem eſt iſta pars? ſubdit Hippo. eſt ſuperficies exterior.ex 9.tex.1.de fractu.& 10.etiam,& ex loco Theocriti, patet quòd homochrœa ſignificet hanc planitiem. & veritas eſt, quòd tanta durities eſt illius ſu-

Vidius errat

Os ex duabus laminis.

ſuperficici, vt vitreas vocent eas recentiores, quoniam vitro ſunt ſimiles iſtæ, & dēſiſſimę, & ſolidiſſimæ. & quanuis vtræque vitreæ dicantur, durior tamen eſt interna ratione contuſionis; quia continuò, & continuò à membrana interna contunditur quæ continuò pulſat. ita ergò dura eſt ſuperficies iſthæc, vt mihi vitrum repreſentet. ſecedit autem à ſupremo, & infimo oſſe] &c. communius] legite cauius] eſt error codicis græci loco κοινοτέρον legendum eſt κοιλοτέρον; ita enim ſe habent manuſcripti fideles codices. Habemus quale os in ſuperficie; infra ſuperficiem eſt minus denſum, & minus rarum. ſi auferatis vitream exteriorem, & inferiorem inuenietis molliorem ſubſtantiam oſſis, donec ad meditullium perueniamus. ad duplicatam laminam] facit difficultatem, quaſi ſint diſtinctæ hæ laminæ ab oſſe. intelligit, quòd exceptis duabus laminis illud, quod mediat, eſt tenerius; & ideò declarat quid intelligit per duplicatam laminam. & maximè antroſa] legite fiſtuloſa] & dicit, quòd intelligit ſubſtantiam illam ſpongioſam, raram, & fiſtuloſam, quæ eſt in medio. Recentiores cum intelligant Hipp. iſta proferentem quærunt dare rationem; & dicunt, quòd ſolida, & dura eſt ſuperficies vtraque ratione defenſionis, vt ſit galea ſolida in medio facta eſt caua, & laxa ratione fuliginum exeuntiũ à cerebro: ſi os æqualiter totũ durum eſſet non exire poſſent fuligines illę. Domini hęc dixi, ne deci piamini: quoniam cauſa iſtorum hæc non eſt. non eſt dubitandum, quòd ſoliditas ſit ob robur, ne facilè frangatur: ſpongioſum autem factum eſt, non ratione fuliginum; quoniam, cum os ſit in ſuperficie ſolidum non admittit fuligines, & ſi admitteret non poſſent egredi ratione cruſtæ exterioris. factum autem eſt laxum, & molle ob alimentum, quod apponit natura in illa fiſtula parata in medio oſſis corpore, & ita eſt os ſpongioſum, molle, & laxum. in illis autem oſſibus, in quibus in cauitatem vnam

Lamina interna durior eſt.

Quare oſſis cap. ſuperficies dura, pars interna non.

col-

colligit natura medullam, eſt duriſſima ſuperficies, & nõ adeſt ſubſtantia ſpongioſa, ſed eſt in cauo diſtincto medulla illa. cum ergo natura vellet apponere alimentum oſſi,non potuit facere craſſitiem,ne eſſet ponderoſum,& ita tenue fecit os,& imaginata eſt natura exiccare, & dedit ſoliditatem ei circa ſuperficies extremas, vt eſſet pro pugnaculum cerebro. iſta durities eſt impedimento nutritioni,& ideo in medio corpore fecit fiſtulas, per quas medulla, & venæ deferrentur, & ita alimentum haberet. hæc eſt cauſa cauitatum,non fuligo. eſt autem totum os capitis,ablatis partibus exterioribus, ſpongioſum, vt habeat locum,in quo contineatur alimentum. Et habet os in ſe ipſo caruncula] cum dixerit ſuperficies exteriores duriſſimas,& meditullium cauernoſum: deſcribit meditullium,& dicit,quòd iſtæ fiſtulæ non ſunt vacuæ,ſed habent carunculas.o quàm diuinè deſcripſit Hipp. & Anathomici omnes has omiſerunt.dicit ergo quod in fiſtulis continentur carunculæ quædam, & venulæ ſanguineæ, quæ non ſunt carunculæ,ſed verè pinguedo,& ideo ſimiles carunculas dixit Hipp.ideſt veluti carunculas,non veras carunculas. ſi frangatis caput recens, videbitis portiunculas medullæ, quæ ſi terantur digitis expuunt ſanguinem,ideſt conuertuntur in cruorem, & eliquantur,& iſtæ præbent oſſi alimentum. ſunt medullæ, quia omnia oſſa aluntur ex medulla,oſſa non carne,ſed medulla aluntur.ſubiungit,quod ſunt venulæ copioſæ, quarum videbitis effuſionem,quando terebratur craneum,ex hoc loco Hipp.volo vt colligatis, an vera ſit ſententia,quòd cauitas facta ſit pro alimento, nõ pro fuliginibus,quoniam per iſtam cauitatem concurrunt venulæ, & veluti carunculæ. colligatis ex hoc, quòd pro tertia conditione non additur ab Hipp.æqualitas ſuperficiei,quia hic Hipp.colligens conditiones,& dicens, quod igitur ad duritiem] ſuperficiei mentionem fecit,ſed duritiei,& denſitatis,&

per

per cauitatem intelligit raritatem oppoſitam duritiei.ego poſſem per capita librum hunc percurrere , ſed iniuria afficeretur Hip.ideò pôderanda omnia verba examinabo

De robore, & imbecillitate oſſium. & primo de imbecillitate ſincipitis. Caput VII.

QVi voluerit diligenter aſſequi, an fractum ſit os capitis, & qua ratione; opus eſt vt diligentiſſimè qualitates huius oſſis naturales cognoſcat : inter quas primum ſibi locum vendicarunt mollities, atque durities, requiritur, vt cognoſcatur raritas, & denſitas. primum', vt cognoſcat biformem ſubſtantiam, & intimam partem rariorem.Hæc proponit Hip.quibus geminæ aliæ adduntur notæ, & iſtæ ſunt craſſities, & robur : tenuitas, & imbecillitas,ideſt ſubſtantia oſſis tenuis, & craſſa. per imbecillitatem intelligimus,vel inhærentem oſſi naturalem,vel alia ratione.naturalis eſt laxitas ſubſtantiæ,imbecillitas contracta in primordio oſſis; nam quædam ſunt partes,quæ in ſuo ortu contrahunt imbecillitatem, ita vt imbecillus calor ſit,& leuis compactio,& laxa;ita vt corpus ſit friabile , & facilè pars à parte ſeparari poſſit: vel quũ non viget calor,vt facilè non concoquatur,& immutetur,& noxia non expellantur. alia imbecillitas eſt ratione alia:& eſt aut intima oſſis cauſa,aut externa:intima eſt tenuitas; quia actenuatum os facilè læditur; alia eſt ratione adhærentiæ,& continentium,aut contentorum. os capitis nos dicimus imbecillum primum ratione continentiæ, cum habeat carnem ſuprapoſitam tenuiſſimam : & ideò illud os minus reſiſtit, vel huic oſſi adiuncta eſt aliqua vena,vel vas magnũ,vel muſculus inſignis; & quùm in illo loco offéditur,facilius offenditur.præterea ratione contentorum illud os facilè læditur, quod maiorem quan

Imbecillitas.

quantitatem habet cerebri ſubiecti, & magis adhærentem membranam.adhæc omnia reſpiciens Hippo. quùm loquitur de imbecillitate oſſium,' omnia refert in hæc. [vniuerſi capitis os]exceptis oſſibus petroſis omnes partes capitis tenues ſunt; ſed non eodem modo.omnes partes proponit Hipp.primum tenue,ſecundum medium,tertium craſſiſſimum: primum eſt quicquid continetur inter frontem,& verticem in homine,illud totum vocatur ſinciput *βρέγμα* à Græcis.Hæc pars,in qua collocatur fouea in puerulis habet hos tenuiſſimum. dixit eſſe tenuiſſimum: repugnant anathomici,& dicunt non eſſe tenuiſſimum,quoniam,ſi conferamus partes ſuperiores,& laterales ſincipitis in parte ſuperiori ſunt craſſiora oſſa, imò quæ iuxta tempora ſunt,ſunt ſquamoſa attenuata: & tamen Hipp.dixit iſtud os omnium eſſe tenuiſſimum: Aduertatis,quòd,ſi obſeruemus in conſiſtenti ætate, atque in ſenibus, non eſt dubium, quòd partes laterales ſint tenuiores,ſed donec vir augetur,& creſcit,excepto illo mĩnimo margine, quo iungitur os illud cum oſſibus temporum,ſemper pars ſuperior tenuiſſima eſt,& ideò non errauit Hipp. Addatis & aliam rationem, quòd quando nos conferimus partes oſſeas debemus cõferre illa,quæ duas laminas habent manifeſtas,inter illa ſemper hæc ſincipitis oſſa ſunt tenuiora;at oſſa temporum vnica fermè conſtant lamina,nec habet meditullium medium.collatio ergo Hipp.eſt inter oſſa geminas laminas habentia;& ita ſatisfecimus dubitationi. Imbecilla etiam eſſe dixit,quare? quia adeſt omnium generum imbecillitas: nam in ſumma parte non ſunt facta oſſa in generatione,ſed fiunt adoleſcente puerulo poſt generationem,conſpiciatis poros oſſeos,callos illos, qui fiunt poſt generationem in oſſibus fractis; non ſunt eius duritiei. conferatis appendices factas oſſa cũ oſſibus factis à primordio ſemper erunt molliores appendices;ita ſunt imbecillæ iſtæ partes ſinci

Sinciput.

pitis cum non ſint oſſa in generatione. præterea iſta oſſa hñt catnē.i.corium carnoſum, quod ſuperimponitur, tenuiſſimum, q̃ in reliquis partibus alia occaſio imbecillitatis eſt, quia ſub hoc oſſe continetur plurimum cerebri, iō plurimū humiditatis ei ſubminiſtratur. præterea hoc os multas ſuturas habet in generatione. [& quia hæc] caſtigetis expungendo vocē [quia] & legite. [& hæc ita ſe habent] poſtea quùm dicit [vt & vulnera, & tela] legatis [& ſi vulnerationes] miror cum legatur in codice græco τρόξις, ideſt vulnerationes, quomodo iſti [vulnera] reddiderint: & eſt addenda vox [ſi] nam Hipp. vult probare imbecillitatem partis, primò, quia facilius læditur reliquis; præterea quia facilius in hac parte læditur cerebrum; tertio quoniam lethalia ſunt vulnera in hac parte: quarto, nam ſi ſit vulnera lethale in hac parte, & in alia, facilius moritur hic, quàm alibi vulneratus. & dicit Hipp. ſi æquale fuerit telum, iſdem vulnerans, iſdemque vulnerandi actus, ideſt ſi ſit vn man riuerſo, ò vn fendente. & ideo nō poſſumus legere vulnera. & vulneratio eſt vox latina ex Cicerone, ex Cæſare, & ſignificat actum vulnerandi. ſi ergo actus vulnerandi iſdem, idem telum, & aliquantiſper minus, exempli gratia vulneratur quis ab eodem ictu, per idem ſpatium, & eadem violentia in ſincipite, & occipite, ſed ſit aliquantiſper in occipite maior vis feriendi, erit in ſincipite maius vulnus ob imbecillitatem partis. Hoc os rumpitur, contunditur, & intro cæſum cędit. Hæc ſunt tria genera fracturarum inferius declaranda. addit, & hæc vulnera ſunt lethalia ob quatuor cauſas, ſed potiſſimum, quia cerebrum iuxta ſinciput maximè ſentit malum, cum plurimùm cerebri ſub ſincipite iaceat, & minus corij adſit. non eſt dubium, quòd plurimum cerebri contineatur ſub illa parte, cum perpendiculariter ipſi ſubſit. addite etiam membranas facere poſſe hoc, quæ habent diuerſitatem inter ſe, quoniam in aliquo loco habent

Vulneratio latina ut x.

bent

bent ſinus cauos, in aliquo ſunt ſolidæ. His propoſitis dicebat Hipp. ſincipitis oſſa eſſe tenuiſſima omnium oſſium. ſunt etiam imbecillia, tum ratione tenuitatis, tum quia ferè excoria ſunt: tertium eſt; quoniam intimam habent cauſam, ſcilicet cerebrum copioſum ſub ſe; & iccirco omnia vulnera in ſincipite certiorem proferunt mortem, quàm alia, & difficiliorem arguunt ſui curationem, & ratio potiſſima eſt cum ſit hic maior pars cerebri quæ citius læſionem ſentit. Epilogus.

Dubitatio an vulnera ſincipitis magis lethalia temporum vulneribus, & an cerebrum ſentiat. Cap. VIII.

Hipp. vulnera hæc ſincipitis facilius inferre mortem, & faciliùs à morte liberari multis concluſit rationibus. Recentiores Medici proponunt difficultatem oſſis fracti in tempore: primò, quia non poſſumus tractare vulnus: non dilatare, non detegere os, non enim audemus ſecare muſculum. præterea muſculo affecto fit delirium, & reſolutio. tertiò non poſſumus aperire in inferiori parte ne cadat cerebrum, ideò oportet ratione defluxus ſanici aperire in parte ſuperiori. Hæc autem non ſunt in ſincipite, & tamen inquit Hipp. quòd difficilius curantur vulnera in ſincipite. Niſi Hipp. proponeret cauſam, difficultas non tolleretur, quoniam verum proponunt recentiores. vera tamen eſt ſententia Hipp. nam etiam in vulnere ſincipitis, & temporum difficilius ſincipitis vulnus ſanatur. loquitur enim Hipp. de vulneribus lethalibus, & ideò demus lethalia in ſincipite, & temporibus, difficilius euitatur mors in ſincipitis plaga, ratio dependet à ſubiecto cerebro; lethum pendet ab offenſione cerebri. dicunt labitur cerebrum; Reſpondeo, quòd poſſumus prouidere huic fluxui. at cerebrum habet diuiſionē

Dubitatio. Solutio.

in ſincipite, in qua colligitur ſanies: eſt abundans ibi, ideò magis patitur ibi, quàm alibi caput ipſum. ſed cur cerebrum celerrimè perſentit ibi malum? Reſpondet Hipp. quoniam ibi habet diuiſionem, & ibi abundanter colligitur. Ex authoritate Hipp. habetur cerebrum ſentire affectiones proprias, & alienas, ſcilicet oſſis, & membranæ. non dubitamus, quòd cerebrum aggregatum inſtrumentum habeat ſenſum; verùm, ſi loquamur de propria ſubſtantia cerebri, difficultas eſt non leuis, aliqui putant ſubſtantiam illam habere ſenſum, & moueri per contractionem, & dilatationem: & Realdus Columbus id voluit, ſed credo illum non habuiſſe cerebrum ſecum. alíqui verò mouentur ad hoc aſſerendum iſta ratione. nemo dat, quod non habet; cerebrum habet facultatem ſentiendi, fruſtra illa potentia, quæ non reducitur ad actum, ideò cerebrum ſentit: quòd cerebrum habeat facultàtem ſentiendi, confeſſum eſt ab omnibus, quia inde fluunt nerui ſenſum habentes. poſtea additur authoritas Galeni, vbi loquens de partibus dolorem percipientibus dicebat, quòd medulla, & cerebrum connumerantur inter partes ſentientes, non ſolùm grauedines quaſdam, ſed dolorem ponderoſum (vt iſti dicunt) grauatiuum. ſunt alia loca: quoniam autem iſtæ difficultates non ſunt producendæ, ideò colligamus cerebrum habere vim ſentiendi, & præcipuè tactu, ut læſiones percipiat. Difficultatem faciunt authoritates multæ non modo Ariſt. 3. de hiſt. an. 19. vbi dicit non habere ſenſum, 2. de part. anim. 7. vbi dicit, quòd, dum tangitur cerebrum nullum efficit ſenſum, & habemus (inquit) experimentum in hoc, ſed etiam Gal. quoniam Ariſtot. authoritas in iis non eſt tanti momenti, ſicut in communibus, ideo non multi facienda eſt. Galenus autem 8. de vſup. 3. vbi loquitur de ſenſório odoratus, vult quòd aſcendant vapores per colatorium ad ventriculos cerebri, & ſic fieri odoratum, tandem colligit

Margin notes:

Cerebrũ ſentit proprias & oſſi, & mẽbranæ affectiones.

An cerebrũ ſentiat.

Columbi error.

In lib. de pleuit. 4.

2. de comp. med. loc. & alibi.

Ariſt. authoritas in particularibus non ualet.

colligit, ſolam ex omnibus ſenſationibus, iſtam, qua nos odoramus, ineſſe cerebro. Hæc authoritas maximi eſt momenti. accedit eiuſdem Gal. ſecunda primo de cauſ. ſympt. vbi d. cerebrum non eſſe ſentiens inſtrumentum, ſed ſenſoriorum organorum inſtrumentum ſentiens, & ob hoc factum à natura. Hinc eſt, quòd nos videmus cerebrum non videre, non guſtare, nec moueri, quanuis facultatem habeat, ideo contradictionem videre manifeſtam in dictis Galeni. in vno loco priuat omni ſenſu, in altero dat tantùm odoratum, in altero grauitatem ſenſus & exquiſitum ſenſum. ego toties deterſi, & pupugi cerebrum, & nunquam adfuit ſenſus doloris: hoc expertus ſum in hominibus mente valentibus, & etiam in brutis, & ideò credo, quòd non ſentiat ſenſu tactus, & quanuis verum ſit habere facultatem ſentiendi, non dubito, quòd cerebrum ſit fons, & origo facultatum ſentiendi. concedamus, quòd ſit facultas odorandi, ſed dubium eſt an ſit in proceſſibus mammillaribus. facultas eſt, in cerebro non deſtinata, vt cerebrum ſentiat, ſed, vt ab eo tranſmittatur ad propria inſtrumenta: Hic eſt finis, & ità peruenit ad actum iſta facultas: facultas non agit; ſed eſt illa, qua agitur; veluti acies ſecuris, eſt illa, qua agitur ſecatio; at ipſa non ſecat: dico igitur, quòd ad actionem requiritur ſubiectum, & forma ſubiectum informatum agit, non forma ſola: oculus ſubiectum oportunum per iſtam facultatem videt; verùm in cerebro non adeſt ſubiectum, ideò non videt, non guſtat, nec aliquo modo ſentit. ad authoritates. ſum iſtius ſententiæ, quòd authoritates poſteriores ſint legitimæ. ad contrariã dicite in eo loco Galenum non intelligere proprium corpus cerebri; ſed totum aggregatum ex ſubſtantia cerebri, arteriolis, venis diſſeminatis, & membranulis veſtientibus arteriolas, & venas. quid autem te mouet, vt dicas Galenum loqui de ſubſtantia cerebri cum membra

cap. 8.

Determinatio.

nulis

nulis? legite Galenum in eodem capite parùm ſupra, vbi dicit venas, & arterias percipere ſenſum. at probatum eſt, ſubſtantiam venæ nullum habere ſenſum, cum non ſit ex neruo, nec ducat principium à principio immediato, vel mediato: cum igitur venę non coniungantur cerebro per neruum, nec ſint ex ſubſtantia nerui, ergo venæ, & arteriæ non habent ſenſum tollebam hanc contradictionem quoniam intelligebat hæc vaſa cum ſubſtantia, & pelliculis ſuis, ac membranulis ſentientibus. ſcopus enim Galeni erat, quòd omnes partes percipiunt abundantiam, & redundantiam ſuccorum; ſi ergo venas dixit Gal. ibi, intellexit non de propria ſubſtantia eorum, ſed iunctas cum membranulis, ita & cerebrum. quid ad Hipp.? dicatis; quòd per ſentire hic non intelligimus cognitionem ſenſibilem, ſed participationem affectus cerebrum enim ſentit affectum, ideſt particeps fit noxæ, & malorum, quæ in carne, & oſſe fiunt.

De imbecillitate oſſium temporum.
Caput IX.

CAeterum ex reliquis oſſibus id quod circa tempora eſt, debiliſſimum eſt] Habemus primum locum tenuitatis, & imbecillitatis, in capite, & eſt ſinciput, proponit iam ſecundum, quod minus imbecillum eſt, vt os circa tempora. & admiror diuinitatem iſtius viri. quoniam videbat, quòd præter tenuitatem imbecillitas prouenit ratione contenti, & cõtinentis, & quia imbecillitas ratione contenti maior eſt. ideo propoſuit eam in ſincipite, iam proponit imbecillitatem ratione partium continentium, eo quòd ibi cerebrum paucum, non diuiſio, non copia membranulorum, ratione ergo continentium proponit periculum in temporibus. & primum continens eſt articulus maxillæ inferioris cum ipſo capite; & quare

Vulnera tēporum cum difficilia curatu.

ade ſt

adeſt difficultas? quia mouetur articulus, quùm bibimus, quũ cibamur, & loquimur, & præſente motu periculoſa, & difficilè curabilia vulnera fiunt. & auditus] ſecũda cauſa imbecillitatis eſt propter ſenſoriũ; quia eſt meatus auditorius. quantùm organa facientia ad ſenſum ſint magni momenti, vos ſcitis. & vena] tertia cauſa imbecillitatis eſt; quoniã adſunt vaſa maximi momenti, cum per tempora vena inſignis percurrat, caua, & fortis, & hanc intelligunt pro vena temporali. ego vellem vt notaretis myſterium verborum caua ac fortis] duplex enim genus venarum intelligit, & ramum iugularis, quæ oritur à vena caua, & ideò cauam vocat; & arteriam, quam vocat fortem, eo quòd (vt dicebat Plato) vehementi, & forti impetu agitur, & ideò fortis dicta eſt ab Hipp. & hæc facit maiorem difficultatem in vulneribus, quàm vena ipſa. ſed ego miror quomodo Hipp. omiſit muſculum temporalem, qui facit maximam noxam vulneratus, à quo fermè omnia incommoda oriuntur, cum præterea in lib. qui inſcribitur Coacæ præcognitiones huius meminerit Hipp. Reddunt rationem recentiores, & dicunt propoſuiſſe temporum vulnera; quia muſculus adeſt, qui ſi vulneretur maximi momenti, & difficillimæ curationis exiſtit cur ergo hic Hipp. nec verbum quidem? vel non nouit vim muſculi, cum tot nouerit non eſt dicendum, præſertim cum eius teſtimonium habeamus eum nouiſſe teſtificantia, vt 2. de art. 20. 21. 22. vbi reperitis Hipp. dicentem, quòd ſi muſculus temporalis in luxatione maxillæ diſtendatur, vel loco dimoueatur, facit torporem, marcorem, delirium, ac inſipientiam: eſt etiam alius locus in eodem lib. tex. 9. vbi ait, quòd vulnera, quæ fiunt in muſculo temporali lethalia ſunt, faciunt vomitum, ac conuulſionem, ſoporem inducunt, & in omnibus conuulſionibus in vniuerſo corpore, primum, quod rigorem facit, eſt hic muſculus, videte an nouerit vim, ergo non
præter-

Quare Hip. omiſit muſculum temporalem.

prætermiſit. quia non nouit: qua ratione ergo? difficilè eſt reddere hanc rationem: credo tamen (ſed non mihi ſatisfacio, quoniam debebat dicere) quòd hæc fuerit cauſa: ſi nos obſeruemus, qua ratione hi muſculi tanti ſint momenti, non poſſumus referre in puram carnem illam cum panniculo, quæ faciunt muſculum, ſed in particulas illas, ex quibus muſculi ſunt compoſiti: muſculus temporalis turget plurimo ſpiritu vitali, & animali; animali ratione plurimorum neruorum, vitali ratione venarum, cum ergo plurima iſta numeraſſet Hipp. ſuperfluum duxit numerare muſculos iſtos; quia opus fuiſſet reddere rationē muſculi ita offendentis corpus, ſi ipſum tactum eſt; quoniam non aliam cauſam adducere potuiſſet, niſi ratione vaſorum ſcilicet, quia ſunt tales venæ, tales nerui &c. dimiſit tamen neruos, quos ſi poſuiſſet, omnia declaraſſet. niſi hoc vobis ſatisfaciat, neſcio qua ratione Hippo. id effecerit.

De oſſibus verticis. Cap. X.

EX omni verò capitis oſſe robuſtius] Habuimus & primum, & ſecundum locum imbecillitatis: iā ſubdit tertium locum, in quo oſſa minus læduntur, & eſt pars circa verticem, & in parte poſteriori aurium. ratio cur iſta ſint minus imbecilla hæc eſt; quia iſta oſſa ſunt craſſiora, patet per Anathomicos, qui volunt, quòd os, quod facit occiput ſit craſſius reliquis oſſibus, & anterioribus, & ſuperioribus. ſecundò ſunt oſſa petroſa poſt aures, & ratione craſſitiei robur habent, & in illa parte copioſior eſt caro, & cutis eſt craſſior, & magis carnoſa: addatis, ꝙ multæ ſunt chordæ, ſunt ligamenta craſſa, quæ addunt operculum oſſi, vt non ita facilè lædatur. præterea in parte illa poſteriori continetur cerebellum, quod non eſt ita nobile, vt cerebrum; præterea minor quantitas eſt cerebri

bri ibi, quàm alibi, ideo & ratione continentium, & contentorum robur habent oſſa iſta. per verticem autem non accipit partem illam, quam Latini intelligunt pro parte ſuperiori, quæ eſt ſinciput, ſed intelligit partem poſteriorem, quæ in brutis verè vertex eſt: ergo cum in maiori parte animalium ſit vertex in occipite non immeritò Hippocr. ita vocauit, [& quod eſt retro aures] in codice græco legimus, [quæ eſt aurium] ſed non refert. [& carnem ampliorem] reddit rationem roboris, & minoris imbecillitatis. [& vulneribus] legite [vulnerationibus] & ſtante oſſis robore ſi vulneretur à grauiori, ſeu æquali vulneratione, & gladio, ſemper minus læ-detur ob has cauſas, quàm pars ſincipitis dicta. aliud notandum, quòd non ita lethalia erunt vulnera in parte poſteriori, ſicut in anteriori: & ſi lethalia ambo, quod eſt in parte poſteriori, tardius occidet hominẽ, quàm ſi fuerit in anteriori. in longiore .n. tempore] reddit rationem cur tardius pereat homo ex vulnere in parte poſteriori, & ſimul, & ſemel dat cauſã cur vulnera oſſium illæſo manente cerebro ſunt mortis cauſa. atq; ait cum os hoc craſſum ſit, tardius percolat ſanies ad cerebrum corrumpendum, quia tardius os conteritur. alia cauſa eſt, quia paucum ſubeſt cerebrum huic parti. [ex hoc] ſi hoc eſt uerum colligere poſſumus, ꝙ datis duobus vulneribus in anteriori .ſ. altero, in poſteriori altero, capitis parte, homo citius liberatur in poſteriori ictus, quàm in anteriori ſede. nemo audeat hoc negare; uerum etenim eſt, atque hoc millies expertus ſum in praxi. [ſed & hyeme] notate pulcherrimum additamentum Hippocra. non erat contentus, quòd experientia confirmaret ſententiam ſuam; nam aliquis dixiſſet cur una pars magis interficit, quàm alia: idcò aſſumit Hip. argumẽtũ à minori ad maius. & hac ratione dicit extrinſeca minus deberent variare vulnera, quã intrinſeca: ſi igitur tẽperaturæ aëris uariant vulnera

Aeſtate ci-tiꝰ moritur uulneratus quàm in hyeme.

Cur uentres hyeme cali-diores.

Prima ſect. prob. 13. 24 ſect. 13.

hæc, & hoc fit ab illo, à quo deberet minus fieri, multò magis fiet à cauſis intrinſecis, & hoc modo infert ſi duo debent mori, citius moritur vulneratus in æſtate, quàm in hyeme,& tanto magis, ſi quis vulneratus eſt in ſincipite,quàm in occipitio;hoc autem praxi clarum eſt, & ideò id quod de temporibus ſubiungit Hippo. non videatur extra propoſitum,ſicut prima fronte apparet.omnes Chi rurgi confirmant hanc rationem Hippo. in hyeme enim mala inditia ſolent apparere vltra 14. in æſtate vltra 7. & expectamus mortem circa 14. in hyeme circa 20. aut 22. ergo vera eſt probatio Hipp. cur autem in hyeme tradius in æſtate celerius? ratio prompta ex Hippo.quia in hyeme virtus vitalis eſt viuacior, quia magis conſeruatur, & tuetur vitam, & conſortium animæ cum corpore à noxiis,& ideò magis diſcutitur malus humor. quare autem conſeruatur magis virtus vitalis in hyeme? quoniam ex prima Aph.Hyeme,& vere ſolent eſſe calidiſſimi ventres vapore illo calido inſito, quo fouetur anima noſtra, & cum calor ſit inſtrumentum,& vinculum animæ,ideò magis fouetur anima cum corpore,& vita. dixit autem ventres. tres enim ſunt ventres; inferior,in quo continentur viſcera, quæ faciunt ad concoctionem; medius, in quo continentur membra,quæ faciunt vitam; & ſuperior venter, quod eſt caput ipſum: reddit rationem ex Ariſt. Galenus vir ventres calidiores hyeme. eſtq; per antiperiſtaſim, cum recedat calor ab extimis partibus, & vnitus vigeat, & validior fiat. ſed proferamus aliam rationem ex Ariſt. vbi loquens de ſimili materia inquit,quòd ventres ſunt calidiores hyeme, & æſtate frigidi, & quia caput eſt venter, & ventres æſtate ſunt frigidi, vita conſeruatur per calorem, ergo citius & facilius pereunt æſtate homines, quàm brumali tempeſtate. ſed qua ratione frigidi æſtate ventris? quia ambiens calidum habet vim attrahendi,& pori ſunt aperti,& ideò calor inſitus exhalat. in

hyeme abundat ne per antiperiſtaſim? hoc non dicit;ſed quia tunc magis conſtipata eſt cutis, & ideo calidus vapor exhalare non poteſt,condenſatur autem cutis à frigore ambiente. interrogate laborantes dolore capitis ob morbum gallicum 22. hora incipit vſque ad matutinam, quia condenſantur coria,& pori,& cutis,& tunc non exhalat illa mala humorum copia, exemplum dat Ariſtot. quod patet in morituris, quos ſi perfundamus aqua frigida tardius pereunt: hoc vti poteſtis quando vultis, vt moriturus ſuum conſtituat teſtamentum. & ego habeo exēplum oppoſitum,ꝙ in illis locis,in quibus ſolent ſupplicia ſumere per crura fracta,ſi detur potui,aut uinū,aut aqua frigida cito pereunt,quia ſtatim refrigerantur viſcera, & cædit calor. Hoc exemplum facit ad contrarium. [ſed quanti momenti, ſit ad deſtruendum Ariſto. exemplum viderint, qui norint quantum differat intus exhibere,& exterius applicare remedia. ſi frigidum abſumatur interius accelerat necem; quoniam calorem naturalem extinguit, atq; abſumit, & fugat, qui eſt in cauſa nexus animæ, & corporis, at ſi frigida infundatur exterius ſicut dicit Ariſto. calor qui à centro ad circumferentiam euocatus euolare propè volebat, contrario frigido actus intro propellitur, cum illo exiguo, quod reliquum erat vnitur, atq; ita connexus ille, qui propè diſſolutus erat, retinetur. Ex hoc patet vtrunq; exemplum eſſe verum, nec alterum alteri oppoſitum] Habetis ergo probatam Hippoc. ſententiam, quòd ratione locorum, variatur lethum in vulneribus, confirmato hoc per temporum varias, atq; varias diſpoſitiones. Hippo. igitur integra ſententia ſit, in parte poſteriori capitis vulnera minus lethalia eſſe, quàm in anteriori, ſi autem vtraq; lethalia ſint, tardius perit vulneratus in poſteriori: ratio eſt, quia os craſſius, tardius putreſcit, & ideo ſerius concreſcit ſanies, præterea minus cerebri continet, vnde partes capitis variant

Cur laborantes gallico capitis dolores in nocte ſentiunt.

Secretum retardādi mortem.

Contra Falopp.

Epilogus.

riant in ſanitate, & in tempore mortis. confirmauit hoc diuinus Hipp. argumento aſſumpto a diuerſitate temporum, quoniam ſi ualet temporum uarietas ad accelerandam, aut retardandam mortem, tanto magis poterit partium affectarum uarietas.

Reſpondetur obiectioni circa ſuperius explicata. Cap. XI.

AT uero ſedes] antequam ulterius procedam, notate ꝙ Cornarius malè uertit: inquit.n. [ipſæ in ſeipſis] neſciebat, ubi eſſet ſuum cerebrum, qñ hæc tranſtulit: expungite [in ſe ipſis] dicite. [ipſe per ſe ſolæ factæ in oſſe, uel fientes] deinde, quùm dicit [cum fixura] ſcribite ſine fixura] parco ipſi; quoniam in codice græco eſt etiã mendum, ideo caſtigate utrunque. & quùm dicit [ac introceſſione] legite [aut introceſſione] ita emendate. In hac parte Hip. reſpondet obiectioni, & inquit; qñ accidit, ut uulnus lethale in poſteriori, tardius inducat mortem, ego non credo fieri rõne loci, ſed põt prouenire; quia affectio eſt maior in anteriori parte quàm in poſteriori: nam ſi in utroque loco eſſet ęquale uulnus, ęquali tempore ſuccederet mors: hoc non prouenit, niſi, quia difficilius poſterior pars uulneratur cum durior ſit, & non ita frangatur, ergo uulnera non ſunt æqualia. Reſpondet Hipp. demus duo uulnera æqualia, tardior ſuccedet mors in poſteriori. ſed dicet quis; impoſſibile eſt dari duo uulnera æqualia; alterum etenim os craſſum eſt, alterum tenue. dicit Hippo. non loquamur de contuſione; ſed de ſectione: accipiatur gladius leuis ſecans tantum, hic ſecabit æqualiter utrunque ſine contuſione, nam gladius benè ſecans æqualiter ſecabit os. in iſto uulnere maius, celeriuſque ſuccedit periculum in parte anteriori, quàm in poſteriori. Per ſedem intelligimus uulnera cæſim facta, ut audictis; multa enim ſunt fracturarum genera, inter quæ eſt ſe-

ſedes, quando gladius ſecat. dixit autem [leuiorum] ne contundant; quoniam in eo caſu facilius contunditur os tenue. vult igitur capere vulnera duo cæſim facta, in quorum neutro ſit contuſio. [ipſæ per ſe ſolæ]. ſ. os tantum ſecatum ſit, nec contuſum, nec fixum, non ſit rima, non contuſio, nec depreſſio oſſis, ſed tantum ſectio, & ſedes: ſint ergo vulnera æqualia, facilius ſanantur in poſteriori, & difficilius, & tardius ſuccedit mors.

De ſuturis oſſium capitis. Cap. XII.

SVturæ verò] vbi inquit [debiliſſimus æger eſt] legite debiliſſima eſt] referēdo ad ſuturā. expungite [telū] legite [vulnus in ſincipite] miror vndè hæc ſomniarit. nos audiuimus differre partes triplici loco, ī parte poſteriori anteriori, & circa tēpora. ſed quia videbat Hipp ꝙ præter ſubiectum cerebrum, & cōtinentia corpora, &c. ſuperius dicta, erat aliud, quod faceret ad naturā loci cognoſcendā, meminit ſtatim ſuturarum, & dicit: aduertite, ꝙ imbecillitas augetur, vel diminuitur ratione ſuturarum, quoniam; vbi eſt ſutura, & cerebrum admittit facilius nocumenta: ſutura igitur auget imbecillitatem: vnde opus eſt, vt vos adhibeatis diligentiam in vulneribus, & obſeruetis an adſit ſutura; Nam, ſi non adeſt ſutura, tantum eſt loci naturalis imbecillitas: ſi vero ſutura fuerit, augetur imbecillitas, & tanti momenti eſt, vt ſi ſit vulnus in parte poſteriori. in ſutura, adæquat periculum læſionis factæ in anteriori parte ſine læſione ſuturæ. ſed cur ſutura tātū periculū inducit? Gemina eſt cauſa, altera per ſe patet, quia in ſutura os eſt diuiſum: & nō eſt dubiū hoc quòd facilius cædit vnaq; pars, quàm faceret, ſi integrum eſſet os. alia cauſa aſſumpta, & à ligamento cōiungēte mēbranam veſtientem os, & cerebrum. cū autem mēbrana facilius inflāmetur, ideò ſtatim læſa ſutura, læſio cōmunicatē liga-

Suturæ vulnus periculoſum.

ligamento, quo mediante cerebro impartitur. colligimus ergo ex hoc loco oſſis imbecillitatem oriri ex ſuturis, cuius oppoſitum videtur ſentire Gal. in lib. de vſu partium cap. de vſu ſuturarum. vbi dicit ſuturas factas, vt oſſa capitis difficilius patiantur, nam dicit: ſi contunditur pars anterior, non exiſtentibus ſuturis communicaretur cõtuſio partibus poſterioribus, ergo ſuturæ faciunt ad robur, non ad imbecillitatem, vt ſentit Hipp. vtraque ratio vera eſt, & rectè ſentit Gal. rectiſſimè Hipp. nam verum eſt, quòd ad robur vniuerſi capitis facit ſutura, .ſ. vt rimæ, & fracturæ non procedant ab vna parte capitis ad aliam, vt audietis, vbi diſputabo de his, cur cum percutitur una pars frangitur oppoſita, ut patet in uitris? & dicam non poſſe fieri in capite ratione ſuturarum. ſed diuinus Hippo. de hac offenſione non loquitur, quæ poteſt cõmunicari cæteris partibus; nam non eſt dubium, quòd ſutura ad aliquem vſum facta eſt, & ſi ſutura facta eſt, vt fuligines exhalent à cerebro, tamen eſt cauſa, vt aer ingrediens frigore cerebrum infeſtet: ita dico ſuturæ inſeruiunt, vt impediatur communicatio fracturarum ab vna parte ad aliam, ipſæ tamen per ſe partem illã, in qua ſunt imbecillẽ faciunt, & ſic ablata eſt contradictio. ſuturę verò] ideſt ſi fiat percuſſio in parte, in qua ſint ſuturæ, ſemper illa pars, in qua ſunt ſuturæ imbecilla eſt, & ſi fuerit in parte natura ſua imbecilli; auget imbecillitatem: ſi verò fuerit in parte poſteriori natura ſua non adeò imbecilli, auget imbecillitatẽ, ſed nõ tãtum docuit,] ergo naturam, imbecillitatẽ, craſſitiem, &c. quæ faciunt ad cognitionem capitis, ex quibus dedit occaſionẽ cognoſcendi vulnera.

Cõtradictio

Solutio.

De fracturarum ſpeciebus. Cap. XIII.

SEcundum caput erat, quod fracturarum ſpecies continebat, quæ capiti contingere poſſunt, & ideò ſtatim

ſubiungit Hipp. Vulneratur porrò] in quo notate, quòd modos appellat ſpecies, ut 4. de art. tex. 4. ubi, cum loquitur de modo, intelligit de illis rebus, quæ ſecundum ſingulas notas maximè inter ſe differunt, quod teſtatur Gal. in primo com. de offic. med. in com. tex. 8 vbi dicit apud Hipp. ſpeciem, differentiam, & modum idem ſignificare: ideo proponit Hippo. ſpecies, genera ſubalterna, modos, & differentias fracturarum. ſed antequàm Hipp. exponam, hoc præludio vos commonefaciam, quòd cum loquimur de fracturis cranei, & cap. vuln. iſtæ fracturæ diſtinguntur, vel in ſolutiones ſimplices, vel compoſitas, ideſt ſi vna cum fractura adeſt alius morbus. loquamur primo de ſimplicibus, de quibus Paulus 6. ſui operis: Gal. 6. meth. 6. & vltimo, & in lib. de cauſ. morb. cap. 11. vel vltimo. & Hipp. hic. iſtarum fracturarum ſimplicium inuenio tres ſpecies, inter quas primũ tenet locum φλάξις ab Hipp. & Gal. noſtri contuſionem vocant. quam ſpeciem (mihi parcant) ignorat Paulus, & Vidius toto cœlo aberrat; quia ponunt inter compoſitas. Gal. & Hipp. rectè explicant, & iſti non aduertunt. Debetis ſcire, quòd quoties aliquid contunditur, neceſſarium eſt, ut loco cedat corpori contundenti: poteſt autem cõtuſum gemino modo cædere loco, uel quòd recedat ex illo loco, uel quòd cædat loco in ſua ſubſtantia cõtracta. ſi uerbi gratia eſſet quid ſpongioſum, quod nõ dimouetur ex ſuo loco. quando ergo contunduntur partes, cædunt loco in ſecunda ſignificatione; quia illud, quod eſt in ſuperficie illiditur in interna ſubſtantia, & conſtringitur, & coarctatur. cædit loco in ſe ipſum; & id ſemper dicit Hipp. talis eſt contuſio, quæ fit in partibus corporis humani. quùm iſtæ partes contrahuntur, an ſoluuntur, actu non ſoluuntur, ſed ſua mollicie non patente ad ſenſum contrahuntur, deinde reſiliunt. ſi particulæ latentes patiantur ſolutionem continui, tunc dicitur ſolutio illa contuſio: iſta fit in par-

Species, differentiæ, modus, idẽ ſignificant apud Hippo.

Contuſio.

Pau. & Vidii error.

tibus mollioribus,& durioribus corporis.& ad iſtam contuſionem requiritur hæc conditio,vt cum ſubſtantia ceſſerit loco ablata cauſa contundente perueniat ad locum ſuum. Hæc accidit in oſſe,& in mollibus partibus.& non nouerunt Paulus,nec recentiores: nam os capitis noſtri; quanuis ſit durum,tamen in interioribus partibus, & meditullio,non eſt adeò durum; & hæc contuſio magis apparet in puerulis,in reliquis non apparet ad ſenſum; & ideo eſt pernitioſa;quia,cum non ſit patens viſui, decipit Medicos.hæc ergo eſt prima ſpecies fracturæ,ſcilicet contuſio in oſſe, quæ eſt ſolutio continui iuxta minimas particulas ſolutas per compreſſionem ſubſtantiæ oſſeæ, quæ ad ſenſum minimè patet. & volo, ut ſitis de iſta ſolliciti, cum inducat ad mortem plurimos ægrotantes, ſecunda ſpecies eſt,quando percutitur os, & ob duritiem non cedit loco,tunc frangitur,& contrahit rimam, & iſta, rima, ab Hipp.& Gal.vocatur, quæ quidem rima (inquit Hip.) fermè ſemper eſt coniuncta cum cōtuſione, vt nunquam detur rima ſine contuſione: quæ res fecit,vt Vidius diceret: ſi contuſio reperitur ſemper cum fixura,& rima,ergo eſt ſpecies compoſita ſolutæ vnitatis. & ſoluit ex Paulo non rectè.ſi eſt parua contuſio,non curatur, & nullius eſt momenti,& ideo non eſt compoſita.quaſi id, quod componitur ex magno,& paruo non ſit compoſitum. ego dico,quòd,quanuis ſit magna contuſio in rima,tamen differt contuſio à rima.audite cauſam.prima eſt,quia nos cognoſcimus contuſionem abſque rima,ergo eſt diſtincta a rima,& datur contuſio ex Hipp. ſine rima.ſecundò in parte,in qua eſt rima, non eſt contuſio, & hoc dicit Hippo. exempli gratia. ſi os ſincipitis findatur d. Hippocr. quòd partes circa rimam paſſæ ſunt contuſionem: ſed partes paſſæ rimam non ſunt contuſæ, quia ſi ceſſiſſent loco, rimam non feciſſent. tertio non vnum,& idem eſt. contuſio eſt ſpecies non apparens ad ſenſum, rima apparet ad

Rima.

ſum. & ita decipitur Vidius dicens, quòd fractura, quæ vocatur ab Hipp. rima & cõtuſio, a Galeno rima vocatur. non fero hoc, non eſt verum: iſta rima aliquando anguſta eſt, aliquando latior, quandoq; capillaris, vt dicetur proprio loco. tertia ſpecies ſimplex vocatur ſedes a Gal. & Hipp. & eſt ſectio, quando os ſecatur a gladio, vbi ſedes remaneat, qui gladius ſit tantum acuminatus, nõ grauis. Habemus ergo tres fracturarum oſſis ſimplices ſpecies, vnam ex toto ſenſui apparentem, & eſt ſedes: aliam nunquam apparentẽ, & eſt contuſio: tertiam aliquomodo apparentem, aliquando latentem, & eſt rima. ex his ſimplicibus quædam ſolent adeſſe in alijs partibus, quàm in parte vulnerata, vt poteſt eſſe, vt vna pars percutiatur, & alia frangatur, & hoc de rima dici poteſt; de contuſione non vidi: impoſſibile eſt de ſede. & quoties fit talis fractura apichima vocatur, ab aliis apochima. Cõpoſitę autem fracturæ ſunt illæ, quæ vna cum diſſoluta continuitate oſſis habent aliud genus morbi, vt quum os remouetur a propria ſede, non remanet in ſuo loco; vel quando ſoluitur continuum, & aufertur aliqua oſſis quantitas, iſtæ ſunt duæ ſpecies compoſitæ fracturæ, & primum de loco mutato: ſolet aliquando percuti os in contuſione, vel rima, vel vulneratione. aliquando accidit, vt diducatur os, vel qùm detruditur intrò, vel qùm excluditur extra, in extractione ferri, vel inſtrumenti ferientis. Cum os deprimitur, & comprimit membranam, iſta ſpecies vocatur a Græcis ἐνφήσσομι quaſi inhærentia: vocatur etiã ecphieſma quaſi compreſſio; quia comprimit, & aggrauat membranam: & hic accidunt puncturæ membranarum, & frequenter id euenire ſolet. ſecunda eſt, vt quis qùm lancea, alterius caput percutit, ſi voluerit extrahere lanceam ita compactum ferrum eſt cum oſſe, vt extrahat os in partes ſuperiores, & iſta vocatur camaroſis, concameratio; quia, ut uidetis in thalamis ipſis fornices eſſe tecta

Sedes. | Compoſitæ fracturæ. | Inhærentia compreſſio. | Concameratio.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

eleuata, ita os hoc facit ueluti cameram, veluti thalamum & hæc rara eſt: & Hippo. non eſt loquutus de iſta ſpecie, cum rariſſimè accidat; prætereà ſatis erat ſibi prodidiſſe illam ſpeciē, quæ fit cum diſlocatione oſſis; in priori dantur indicationes curatiuæ, in iſta verò non: quoniam poſſumus relinquere auferre, nihil eſt, quod urgeat; utinam ita ſemper eueniret. Tertia ſpecies compoſitæ fracturæ eſt, cum amputatur ſubſtantia oſſis cum fractura, uel rima, uel contuſione. & hæc ſpecies uocatur echcopi, uel

Excifio. echcopia. ideſt excifio. Vos iam habetis omnes ſpecies, ſolutæ continuitatis in caluaria tres ſimplices, tres compoſitas. audiamus iam Hipp. loquentem. [vulneratur] legite [os finditur] non [rumpitur] ruptum] legite [fixum rumpit] legite findit] Hipp. eloquentiſſimus ſemper vtitur eodē uerbo, & interpretes volunt nunc vna uoce vti, nunc alia. [atq; hic unus modus eſt] primum explicat primum modum, & dicit, quòd eſt rima, eſt fixura. & primùm docet naturam eius, ſecundò cauſam efficientem, tertiò omnes ſpecies rimę, vel fixuræ. quæ eſt natura? ta-

Rima quid. lis eſt (ut inquit) vt ſit diuiſio quædam tenuis, ſenſibilis tamen in oſſe, quæ diuiſio talis ſit, ut ſemper habeat os

Efficiens rimæ circumpoſitum contuſum. Quid autem ſit contuſio audiuiſtis a me. Hæc eſt natura: quæ eſt cauſa efficiens? corpus feriens retuſum, graue, atq; contundens; nam ab eodem corpore fit contuſio, & fixura. ſed cur in particula una contuſio tantum, in alia rima fit, cum unum, & idem os, idemq; ſit agens? debetis ſcire, quòd nunquam rimam contrahunt corpora, niſi ob duritiem, & quanto duriora, tanto aptiora: ſi autem mollia ſint poſſunt contundi, & fieri ſedes, illud autem durum non contrahet rimam, niſi uiolenter percutiatur: in illa parte, quæ tota eſt dura; æqualis tamen non eſt durities; quædam partes aliquantiſper duriores, uel ob ariditatem, uel ob aliud: ergo in parte duriori contracta eſt rima, in reliquis partibus non

adeo

adeo duris, cum ipſæ ceſſerint, fit contuſio, & non rima. cauſa huius diuerſitatis partis occulta eſt, nota tamen naturæ. explicata natura, adiungit ſpecies, & dicit, [ſpecies autem fixurarum] iam proponit ſpecies, quæ ſunt quatuor: vna aſſumitur à latitudine, aut anguſtia: ſecunda ratione longitudinis, aut breuitatis: tertia ratione rectitudinis, aut curuitatis: quarta ratione profunditatis. aliquando fiunt rimæ anguſtiſſimè, quæ vocantur capillares; fiunt aliquot latiores: præterea aliquæ rectæ, aliquæ curuæ, aliquæ partim rectæ, partim non rectæ: aliquando finditur vſque ad intimam laminam; aliquando minus; aliquando magis profundè. [ſpecies autem fixurarum] locus corruptus in Græcis, & Latinis eſt; poteſt tamen facilè corrigi: quùm dicit [& tenuiores, &c.] expungite vſque ad verbum illud [rurſus autem] & legite [nam & tenuiores, & tenuiſſimæ oſſis fiunt rimæ, ſuntque cauſa mortis homini, cum neque ſtatim poſt vulnerationem apparent, neque in his diebus, quibus laborum auxilium adeſſe poteſt] Hic eſt locus maximi momenti. proponit ſpecies rimæ, & dicit, quòd aliquot ſunt anguſtæ, quæ trischiſmos à Paulo, & Græcis vocantur. Hæ (inquit Hipp.) ſolent accidere, vt non appareant ad ſenſum, nec ſtatim poſt vulnerationem, nec in his diebus, in quibus poſſumus liberare ægrum à morte. O quàm malè trãſtulit Cornarius. mens tamen Hippo. eſt, quòd rimæ iſtæ non apparentes ſint cauſæ mortis; & ſunt dies, in quibus poſſumus afferre ſolamen laborum, & ſunt dies, in quibus accidũt ſymptomata, vel ſopores, vel deliramenta, uel alterius generis accidentia contingentia, & tunc aperto loco affecto; & deducta ſanie, liberabitur ſtatim homo. Ego expertus ſum multoties. & habeo exemplum circa 30. vel 40. diem poſtquam reſectum eſt os, & iam concreuit caro, fregi craneum, ſecui carnes, inuerti hominem pedibus ad ſuperiora, & ſic fælici cum ſucceſſu ſanaui: iſti ſunt

Rimæ capillares.

Experimentum.

dies, in quibus datur auxilium laborum. Rurſus autem]. Habemus tenuiſſimas fixuras; aliæ ſunt autem latæ, & amplæ, quæ apparent ſtatim, uel opportunis diebus, & iſtæ non ſunt periculoſæ. ſecunda ſpecies eſt fixurarum longarum, & breuium: dimiſit mediocrem; quia ex his extremis fieri poteſt, ſi hæc extrema dantur, datur & mediocris: ſubiungit poſtea alias duas ſpecies Hippocr. Quarta, & ultima requirit Medicum diligentem, cum profunda eſt rima; quoniam non longitudo, non latitudo, ſed profunditas facit noxam cerebro; ideo oportet Medicum non quieſcere, donec non cognouerit iſtam rimam: & notate in rimis iſtam differētiam, quæ omittitur ab Hipp. quòd triplici ratione contrahit rimam caluaria: quandoque enim tantum exterior lamina, quandoq; interior, quandoq; utraque rimam contrahit. ſi finditur exterior, leuis momenti fixura eſt, ſi interna, & externa, adeſt maius periculum; quia poteſt deſcendere ſanies ad cerebrum: ſi finditur interna, & non externa, periculoſiſſima eſt; quoniam latet anguis in herba: eſt mors occulta. poteſt ne hoc fieri? Maximè: & poteritis reperire vos, & ego vidi in Scolari nobili Brixienſi, vulnerato in poſteriori parte capitis à gladio graui, vbi erat ſedes teli, nos deradebamus os, vbi nullam rimam, nullam contuſionem inuenimus: Neſcio quomodo factum ſit, vt voluerim deſcendere ad meditullium, abraſi integerrimam illam partem, & perueni ad alteram laminam, vbi reperi fixuram magnam, & inſignem. ſi nos dimiſiſſemus ſine deraſione, quid actum eſſet de illo iuuene? ratio autem eſt, quia pars exterior patitur contuſionem, quæ communicatur interiori laminæ, quæ durior eſt, & ideò ſuperficies interna eius vitrea dicitur; quare externa in eodem ictu poteſt cedere in ſe ipſam, & interior cum non poſſit ceder e in ſe ipſam contrahit rimam: cum ergo magnum uobis ſe ſe offert vulnus, abradite vſq; ad in

terio

Diuiſio omiſſa ab Hipp.

Lamina interna findi poteſt integra ex uena

teriorem laminam. [poterit autem & os] tunditur etiam, & ipſum os, & ſecunda fracturæ ſpecies eſt cõtuſio; de natura cuius plurima dixi, quæ collegi ex verbis Hippocra. qui primo explicat naturam, ſecundo cauſam efficientem, tertio ſpecies, quæ ſunt ratione latitudinis, & longitudinis, vel valdè, vel parum, ideſt, quòd contuſio continui aliqñ eſt exquiſitior, aliquando maius ſpacium intereſt inter vnã particulam, & aliam, aliquãdo minus; ſed non poteſt contundi interna lamina, niſi externa contundatur [in ſua natura] .i. non recedens à ſua natura, à ſuo loco. cauſa efficiens eſt corpus contundens. ſpecies autem plures ſunt. prima iuxta intentionẽ, & remiſſionem: alia ſpecies eſt ratione profunditatis; reliquæ duæ ſpecies ſunt ratione multitudinis, vel latitudinis. ſed notate; dicunt Empirici: ego non timeo magna vulnera capitis, dummodo cerebrum immune, & intactum ſit; ſed timemus illa, in quibus detecto os nihil apparet; hoc euenit, quia non cognoſcunt leuia, à magnis vulneribus. in his non eſt mirum, ſi plures pereunt in fracturis lethalibus neglectis à Medicis, & latentibus oculis, etiam ſi minima dicantur eſſe vulnera. Qualis nam ſpecies exiſtat] ideſt non ſolum in contuſionibus non poſſumus cognoſcere magnam, vel paruam contuſionem, ſed neque poſſumus cognoſcere an adſit contuſio, nec ne. Verum neceſſe eſt penſitare quale nam fuerit brachium ferientis, magnitudo vulnerantis, & vulnerati: inſtrumentum feriens, & ex accidentibus cognoſcitur, quùm adeſt contuſio, & ratione cognoſcitur ab Hip. & non oculis: vnde aliqui ex hoc loco Hip. volunt, vt aperiatur os, quia non imminet periculum; & ita iſti lanij aperiunt os crutiantes miſeros ægros. Mẽtiuntur quũ dicunt in detectione non adeſſe periculum. Dicit quis non ne maius eſt periculũ ſi adeſt cõtuſio? quomodo cognoſcit? inquit Hip. ꝙ nõ cognoſcitur ſẽſu, an adſit cõtuſio ſtatim

Species contuſionis.

poſt

Quo cognoſcitur contuſio latens.

post vulnerationem, cognoſcitur tamen ſucceſſu temporis, & hoc non negauit Hippocrates. quoniam tertia, &

Vidij error.

præcipuè quarta die apparet. quomodo? Reſpondet Vidius per nigredinem oſſis. Dij boni: malè ageretur cum ægrotantibus, ſi expectaremus nigredinem oſſis, præſertim cum oſſa educta a propria ſede, & contuſa, ſi benè tractantur, nunquàm nigra fiant: non nego ego, quòd in vulneribus aliquot os contuſum nigreſcat in exteriori ſuperficie, & raró in interna, ſed poſt longum tempus. ſed

Secretum.

quomodo cognoſcemus? Ego non obſeruaui, nec vidi ſcriptum ab alio: Conſpiciatis vngues veſtros: vos reperietis vnguem eſſe coloris albi ſubrubri, uos videbitis in eis maculas albas: huiuſmodi maculæ à Græcis nebulæ, à noſtris mendacia vocantur: qualis apparet nubecula in

Color oſſis putridi, uiuentis, & mortui.

vngue, talis in oſſe contuſo nubecula hinc inde alba apparet; nam triplicem colorem habemus oſſis putridi, viuentis, & mortui: putridi eſt niger, aut liuens, mortui eſt candidus, viuentis in homine viuente non affecto eſt color albus cum leui quadam rubedine admixta. Hoc ſtante: cum uos ſtatim detegitis aliquod os, reperietis ipſum album cum rubore: eſt album; quia eſt maxima terreſtre,

Oſſa quare alba.

& optimè concoctum: ſi eſſet vſtum, & ſuffocatum, nigrum eſſet; terra optimè cocta fit alba. Cur habet ruborem? quia in eo continentur partes tenuiſſimæ ſanguinis, vapor, ſcilicet ſanguineus, qui cum ſit à ſanguine, ruber eſt. probabo, quando abradam craneum alicuius, vix abradam portiunculam oſſis, & uos uidebitis ſanguinem manantem, ita fit in omni oſſe. Hoc conſtituto, ſi contunditur os in primo termino contuſionis, vel poſt contuſionem per duos dies, uel tres adhuc viuit pars illa continens ſanguinem; poſt triplicem diem exhalat ſanguis, qui continetur in partibus contuſis, cum partes contuſæ ſint liberatæ ab integro oſſe ſano, quamuis latenti ſeparatione, ideò non habent communicationem alimenti,

&

& hinc eſt quòd ceſſat rubedo, & apparent maculæ punctim albiſſimæ, qualis eſt color oſſis mortui; quia illa oſſicula mortua ſunt: Ego igitur primis diebus cognoſco contuſionem: cognoſco etiam ex nigredine, ſed ipſa non eſt expectanda. Atque hic quartus modus eſt] poſito triplici in caluaria fracturæ modo, ſcilicet rima, contuſione, & tertio compoſito. nunc declarat quartum. ſ. ſedem ipſam, & cum iſta ſpecies poſſunt componi omnes ſpecies fracturæ, & tot modis componitur quot fracturæ ſunt, & dicit, ꝙ fit quotieſcunque os percutitur ab aliquo inſtrumento, & ſedes inſtrumenti apparet; & ꝙ os non dimoueatur à ſuo loco, ita vt ſedes ſit vulnus quoddã. Hoc dicit Hipp tñ nota ꝙ Hipp. appellat naturam locum, & verum eſt, nam dixit os contundi in ſua natura, & contundi extra ſuam naturam, ideſt, quia locum non mutat, quia locus habet rationem naturæ, & hinc eſt, quòd elementa feruntur ad propria loca, vbi conſeruatur eorum natura. Verum &c.] explicata ſedis natura ponit ſpecies, & dicit, quòd ſi ſedes erit compoſita cum contuſione, & rima, uel contuſione ſolummodo, tunc tot ſunt ſpecies, quot ſunt contuſionis, & rimæ. ſi ſedes erit ſimplex ſpecies deſumuntur, aut à profunditate, aut à latitudine, aut à longitudine, aut à rectitudine, & curuitate. & hoc dicit, quando ait [hæc autem ſedes in ſe ipſa] reddit rationem Hip. cur ita variatur ſedes, & inquit, quia tales ſunt figuræ teli, nam telum latum, latam ſectionem facit: alia differentia eſt, quoniam aliquando læditur vitrea ſuperior, aliquando inferior, & ſuperior ſimul. præterea, ſi telum fuerit craſſum, tunc latum vulnus, & ſedes fiet, & ſic ſedes eſt veſtigium derelictum ab inſtrumento ferienti in oſſe ſecundum latitudinem, & longitudinem, dummodo oſſa, quæ ſunt ad latera non dimoueantur, ſed maneant in ſuo loco, & ſolummodo ſit teli ſedes; nam, ſi aliter contingat, depreſſio erit, non ſedes. [ſi vero alia] textus græcus

Sedes.

Sedis ſpecies.

græcus non bene ſe habet hic; & ideò non mirum, ſi malè tranſlatus eſt; quare legatis ſic. [alia verò capitis parte frangitur os, quàm vbi vlcus habet homo, & os carne denudatum eſt] ſequentia bene ſe habent: proponit quintum modum fracturæ capitis, qui calamitoſus eſt: & eſt, quando frangitur os capitis in alia parte, quæ non eſt vulnerata, & detecta, vt ſi percutiatur os in fronte, & contingat, vt rumpatur os in alia parte, hæc ruptio non patet, & ſic colligitur ſanies in cerebro, corrumpitur membrana, & tandem miſerrimus æger perit ſine aliquo auxilio, & fit infortunium miſerabile, & iſta non eſt contuſio, non depreſſio, quia eſt in alia parte, ſed eſt rima ex omnium conſenſu. verum [per aliam partem] poſſumus intelligere quamcunq; partem, quæ non eſt affecta, dummodo aliquantiſper diſtet à parte affecta; vel [per aliam partem] poſſumus intelligere oppoſitam, vt ſi percutiantur frons, & rimam contrahat occipitium, vel è contra.

Quinta ſpecie. Quando os frangitur in alia parte non uulnerata.

Quęſtio an percuſſa vna parte cranei contrahatur rima in altera, & oppoſita. Caput. XIIII.

PLurimi Medici, & Recentiores, & Antiquiores dixere oppoſitam partem rimam contrahere, & etiam multi ex Græcis huius fuere ſententiæ. & primus fuit Soranus in tract. de vulneribus capitis. huius etiam ſententiæ eſt Celſus. eſt ēt Gentilis in lib. 4. fen. 4 tract. 5. Auic. Vltimo eſt Nicolaus Floren. Arabicis idiomatis peritiſſimus. præterea inter Empiricos eſt Ioannes de Vico, qui teſtatur ſe hoc vidiſſe; poſtremò eſt horum Empiricorum communis opinio. & iſti, qui tuentur hanc opinionem dant rationem, & primo Soranus dicit. nos vidimus in omnibus vaſis vitreis, & teſtaceis, quæ caua ſunt, quòd ſi percutiamus vnam partem, tunditur oppoſita, & ego etiā ex-

Sorani opi. lib. 8 cap. 4

Prima ratio q percuſſa una parte oppoſita tunditur

expertus fui: eſt etiam exemplum; nam, ſi vos eſtis in turri, & tundatis campanam, & digitum ponatis in parte oppoſita, ſtatim frangitur in illa parte, vbi digitus imponitur, licet hoc ſine digito etiam accidere poſſit. hoc ſtante: cum habeamus caput fragile teſtaceum, & cauum, non eſt mirum, ſi hoc poteſt fieri in capite etiam. & ratio quare phiala contuſa in vna parte, in oppoſita frangatur, eſt aër contentus, qui recipit ictum, & contuſus, & illius currit ad partẽ poſteriorem, & frangit eam: quòd autem aër poteſt hoc facere patet; nam, ſi poteſt ſcindere montes, turres, & alia, multo magis poteſt & frangere partem oppoſitam phialæ. & cum hoc fiat ratione aeris incluſi Græci recentiores vocauerunt hanc fractionem, apichima, & per Græcos recentiores intelligo eos, qui fuerunt tempore Galeni, & per antiquos, qui fuerunt ante Gal. & tempore Hippo. &, quia hoc non ſufficit; eſt alia ratio, nam in omni percuſſione, quæ fit in corpore, percipitur quidam impetus, & agitatio in ſpiritibus intra corpus, & eſt ſubſtantia illa ſpirituoſa, quæ continuò, & continuò exhalat a corpore; & hinc eſt, quòd corpora exhalando diſſipantur, hæc autem latitat in internis corporis poris: hac de cauſa dico, quòd in omni percuſſione agitatur iſte habitus ſpirituoſus in internis partibus. quòd autem concutiatur iſte ſpiritus patet per tremorem, qui habetur in corpore contuſo, à principio vſq; ad finem percuſſionis, vt patet in mortariis, campana, ligno, ferro, & oſſe, & in omni ſubſtantia dura, & molli, dummodo continuata ſit. & iſte tremor prouenit ex cõtuſione illorum ſpirituum, qui poſtea agitant totum corpus: ergo ſi iſta agitatio cõicatur ſpiritibus, dato corpore circulari pcutiatur in vna parte, tunc iſti ſpiritus concurrunt per vtranq; partẽ corporis circularis; & duplicatur contuſio in parte oppoſita, & ideò in parte oppoſita frangitur propter illam duplicationẽ, & hac de cauſa non ſufficit prima ratio de aere;

Quare vas cõtuſum in vna parte [illegible] pitur in alia

Græci recentiores.

 quia

quia hoc fit etiam in phiala plena aqua, vt ego expertus ſum. Gentilis dicit ſe hoc habuiſſe à Chirurgo fide digno eſſe verum. Nic.Flor.dicit ſe hoc vidiſſe in quodam artifice,qui funes faciebat, & fuit percuſſus in capite claua,facta fuit apertio in parte affecta, ac nihil fuit repertum:in tertia poſtea die ſucceſſit febris,& facta fuit apertio in parte oppoſita, & reperta eſt ſanies in magna copia;& ego expertus ſum in multis poſtquàm mortui ſunt in quibus nihil aderat in parte affecta,& vbi feci apertionem in parte oppoſita reperi copioſam ſaniē collectam, & magnam contuſionem. Paulus accuſat hos, ſecundus fuit Guido noſter,qui dicit hoc eſſe falſiſſimum: Tertio Dinus de Garbo Flor.in quintam quarti Auic.dicit mendatium iſtud eſſe, & multi recentiores laudant hanc ſententiam. ad illud de vaſe dicunt, quòd vaſa ſunt plena aere, & ſic vacua, at caput plenum eſt.ſed hoc non valet, quoniam ego expertus ſum non ſolum in vaſis vacuis, ſed etiam aquæ plenis.Tamen reſpondetur proponendo hoc, quòd illa vaſa ſunt continua,vt 9. de vſup. 17. dicit Gal. & caput conſtat ex pluribus oſſibus,& ideo factæ ſunt illæ ſuturæ,vt impedirent rimam ne procedat; &, ſi retinent rimam,retinent etiam ſpiritus illos contuſos; & ideò, quia in capite adſunt ſuturæ, impoſſibile eſt, vt caput frangatur in parte oppoſita. præterea aliqui dicunt, quòd iſta vaſa non ſint eadem, nam vaſa vitrea ſunt tenuiora, quàm caluaria hominis: ſed hoc eſt falſum: nam tunc non fieret contuſio in parte oppoſita in campana,& mortario, cum hæc admodum craſſa ſint. dicetis ergo in capitibus, in quibus non ſunt ſuturæ, fiet hoc: ego hoc concedo,& veriſſimum eſt, tamen hoc raro euenit; quia inter centum capita hominum non reperies vnum caput ſine ſuturis;ergo nō fit hoc;& ſi fit,raro eſt,ſicut rara ſunt capita ſine ſuturis: et hæc vera, et viuax, et potens ratio. in ſenioribus inuenitur aliquando,quòd ſuturæ ſint oblite-

Lib.6.ca.17. *Alia opinio tenens fieri oppoſitū.* *Ad rationē.* *Determinatio.*

literatæ in ſuperficie: non autem in intima parte; & non omnes ſuturæ, quia temporales nunquàm pereunt: Quòd autem hoc fiat (vt ter, aut quater ego ſecui) cauſa eſt ex Gal. & Celſus lib. 8. nam multotiens rumpuntur vaſa intima, & effluit ſanguis, qui in principio ſolet facere ſoporem, ſi multus eſt, vt facit compreſſio; ſi ſanguis non fuerit multus contracto grumo cum non ſit in parte calida, quia in cerebro, in quo non eſt feruor, vt in corde, putreſcit; ſed tardè, vt in decima, vel quartadecima antequàm grumus ille conuertatur in ſaniem non adſunt ſymptomata, nec deliria, quæ in ſaniem cōuerſo accidere ſolent, & tandem mors, quæ cauſatur ex aliquo vaſe diſrupto. nam, ſi percutiatur caput, ſolēt iſta vaſa interiora diſrumpi in parte oppoſita, & non in parte, vbi percutitur, quoniam fit quidam impetus in corpore, & partibus internis, qui facit ad repercuſſionem, & ad antidoſim, vt patet in pila, cum proicitur in parietem, illiditur in partem poſteriorem, ſic cerebrum cum contineatur in vaſe, cum impetus peruenit ad partem poſteriorē caluariæ, reflectitur, & propter hanc reflexionem vaſa lacerantur in parte poſteriori, & iſte motus reflexus eſt valētior, quàm illæ, qui fit in parte anteriori, & hac de cauſa ille reflexus poteſt vaſa diſrumpere in parte poſteriori, ictus verò ſimplex, & primus non poteſt diſrumpere vaſa in parte anteriori: quòd autem reflexus ſit validior, patet hoc exemplo. quùm eſtis domi accipiatis lignum vnius, aut duorum palmorum, & vni extremo parum inſigatis clauum, & poſtea firmè illud lignum in manu teneatis, & percutiatis aliud extremum, & aliam partē malleo, alio'ue aliquo inſtrumento, moderatè tn̄, videbitis, ꝙ illud clauum in parte oppoſita infigetur ligno: & hoc non ob aliam cauſam: niſi quia manus ſuſcipit ictum, & nos retinemus illam ne cædat ictui, ex qua retentione cauſatur motus reflexiuus, qui eſt in cauſa, vt clauus ingrediatur. &

Opi propria. de comp. med. loc.

Reflexus potentior ictu recto.

Exemplum pulchrum.

notate ſignum, an motus reflexiuus ſit valentior quã ſimplex, quia ſimplex non habet tantã vim expellendi clauũ quantum habet reflexiuus infigendi. dixi autem moderatè; quia, ſi cum magno impetu percutiatur lignum, clauus proculdubio propelletur, & non infigetur; quoniam ſimplex motus reflexiuum ſuperabit: Cum ergo hoc fiat in capite, non eſt mirum, ſi fit abſceſſus in parte oppoſita. quòd autem vaſa fragantur patet experientia; nam ego vidi plurimos habentes caput fractum in parte poſteriori ex ictu magno, & poſtea per effluxionẽ ſanguinis magnam per nares ſanatos eſſe: Hic autem ſanguis vndè potuit effluere, niſi ex vaſibus diſruptis? at nullus ſanatur, qui ex maximo ictu percutitur in parte anteriori, & diſrumpantur vaſa in poſteriori; quoniam ille ſanguis non habet vndè effluat. & per illam particulam [alibi] non intelligimus partem oppoſitam, ſed diſtantem à loco affecto, & licet per aliam partem poſſimus oppoſitam intelligere, dico tamen, ꝙ debemus intelligere per aliã capitis partem, eiuſdem tamen oſſis; pôt verò eſſe, ut contrahatur rima in parte alia, quàm vbi cõtunditur os, hac ratione; quia ſuperficies in medio robuſtior eſt, quàm in extremis; & ideò poteſt eſſe, vt percutiatur frons in media parte, & contrahatur rima in alia parte eiuſdem oſſis frontis, & ſic vera eſt ſententia Hipp. dicentis, quòd perniciofiſſimum eſt; non enim poſſumus ſcire ab ægrotante, in qua parte os læſum ſit, cum non ſit læſum, vbi ictus factus eſt; & nos non poſſumus hoc cognoſcere, & hac de cauſa dico, quòd per aliam partem non poſſumus dicere partem oppoſitam; quoniam pars oppoſita eſt vna; at, ſi Hipp. loqueretur de oppoſita nõ eſſet periculoſum, quia ſciremus, quòd in parte oppoſita eſt rima, quùm videremus ſymptomata, & partem affectam non habere læſionem: at Hippocrat. dicit, quòd hoc non poteſt ſciri ab ægro, nec Medicus poteſt hoc cognoſcere: & ſic per aliam

Si quis percuſſus in anteriori parte & vaſa i poſteriori rumpantur non quã ſanatur.

Rima poteſt contrahi in alia parte q̃ ubi fit ictu.

par-

partem intelligimus partem non nimis diſtantem eiuſdē oſſis, & hæ partes non cognoſcuntur; quia neſcitur, an lęſa ſit pars magis in vno, quàm in alio extremo.

De ordine ſeruato ab Hipp. in tradenda curatione. Cap. XV.

ET ex his fracturæ] propoſitis, & natura ipſius caluariæ cognoſcenda à Medico, & imbecillitate, & robore, propoſitis ſpeciebus fracturarum, ad curationem deſcendit Hipp. quæ conſiſtit primum in cognitione affectus, deinde in his, quæ agenda ſunt circa locum affectū; meritò ergo deberet præcedere ratio ſignorum, deinde ſubſequi agenda; tamen in principio Hipp. agenda incipit, ſecundò ſigna adfert, tertiò complet agenda. Cauſa iſtius ordinis nulla eſt, ex Vidij ſententia, nam ſeries naturalis præceptorum horum erat inordinata, ideò multum non refert: Ego non poſſum hoc perferre, quòd inordinata diſpoſuerit præcepta Hippocr. ſed omnia ex arte compoſuit, & id neceſſario fecit. nam cum propoſuerit ſpecies fracturarum, & aliquæ deſiderent apertionem, aliquæ non, quanuis hic actus ad praxim pertineat, tamen tantum hoc commune præceptum proponit hic. Nam fracturarum iſta talis eſt, illa talis: differunt etiam fracturæ; quoniam iſtæ ſunt aperiendæ; illas intactas ſeruare debemus; hæc apertio faciebat ad differentias fracturarum. Vidius errat

Curatio oſſis fracti, & indicationes eius. Caput XVI.

ANte interpretationem textus, vos debetis memoriæ mandare talem curationem: quoties caſu aliquod os frangitur, & videritis fracturam adeſſe, indica-

tur primum, vt videamus an os ſit extra locum,& ſic reſti tuatur; ſin minus,relinquamus: & quia in fractione ſuccedit aliquis dolor, & ideo periculum eſt, ne confluat materia multa, & faciat inflammationem,& eò magis, ſi os non fuerit in ſuo loco; ideò vſque ad ſeptimam, qui eſt primus terminus inflammationis,vel vſq; ad nonam, qui eſt ſecundus terminus, debemus benè aduertere, & propterea tunc temporis oportet impedire inflammationem: & hoc dupliciter,vel per lenitionem doloris,vel ex preſſionem,& deligationem loci, ne defluat materia. lenimus autem medicamentis oleoſis,qui habent vim refrigerandi; per deligationem,pluribus faſciis. Hæc agenda ſunt vſque ad ſeptem, vel nouē,hoc facto reſtituatur os. ligatur autem os non conglutinata ſubſtantia propria, ſed concreſcente aliquo callo, qui eſt ſubſtantiæ oſſeæ. qui hoc modo fit. affluit ad locum rimoſum alimentum pro nutriendo oſſe,ibi feruet, ebullit, & concoquitur,& tantus feruor eſt,vt eliquet(& notate hoc, quia nūquàm ab alio dictum eſt) extendat, & in tumorem tollat ſubſtantiam oſſis,ſenſim obdureſcit, & ſic vnum, & idem fit os; & vellem vt vos conſpiceretis inſertiones in arboribus,& conſideraretis ramum,qui concreſcit cum alia arbore: concreſcit quodam gluten, quod facit feruorem, dum concoquitur, & extendit ſubſtantiam ligni, vbi fit inſertio, poſtea fit concretio, & ex duobus fit vnum, & idem; ita fit in oſſe: interea ob ebullitionem poſſet fluere materia multa,quæ craſſum porum faceret,vel nō poſſet conferruminari in callum: ad hæc duo occurrit deligatio ſtringendo moderatè locum,vt non poſſit effluere tanta materia. iſta indicantur in fracturis oſſium; &, niſi hæc faciamus, ſciatis, quòd nunquàm ſanabitur os fractum. iſta indicantur in capitis oſſibus. frangitur os capitis,fractum non poſſumus conglutinare,niſi vendicemus ab inflammatione vſque ad 7. vel 9. hoc fit per expreſſionem

Q̄uo fit callus in oſſibus.

nem

nem,& talis expreſſio non poteſt fieri in capite;quia talis deligatio non conuenit:ſi non poſſumus deligatione auferre dolorem, neque poſſumus impedire fluentem materiam: ſi hoc eſt,ergo non poſſumus habere eandem curationem in capite, quam habemus in reliquis fracturis; quid ergo agendum? ne iſta materia cum fluxerit ad locum faciat ſaniem,corrumpens cerebrum, tentemus exitum iſtius materiæ: exitus autem duorum generum eſt, aut eſt per locum affectum aperto oſſe, aut per medicamentum diſcutiens materiam, atq; reſoluens. verum iſta medicamenta diſcutientia non habent vim detecto oſſe, quia tunc refrigeratur os: ſi igitur hoc eſt, opus eſt, vt aperiatur os,& materia iſta habeat exitum,& hæc dicitur coacta curatio: cum ergo hæc indicet Methodus, meritò inter præcepta Hipp.collocauit hoc vnum, vt diligenter obſeruemus,quæ ſint rimæ; nam aliquot ſunt apertæ per ſe, expurgantq; propriam ſaniem: quæ non ſunt apertæ, ſunt aperiendæ.ſed dato, quòd os ſit coopertum, & habeamus fracturam manifeſtam quærimus an debeamus aperire cutim. Hæc eſt lis,& ego ſum in vna ſententia, alij multi in alia. & quoniam hæc pertinent ad praxim, ideò ego diffusè ibi rem hanc examinabo. præterea eſt diſcutiēdum,an callo oſſeo ligentur oſſa capitis deſecta, & aperta? dico,quòd ſic: quoniam,quanuis caro videatur,tamen ſucceſſu temporis fit os, & nunquam vidi caluariam,in qua inuenerim foramē, quod Medici faciunt, reſtituitur integra caluaria.

Callo oſſeo ligantur oſſa capitis.

Quid agendum circa apertionem in fracturis oſſium pro fracturarum diuerſitate ex Hippo. Cap. XVII.

SEd ad rem noſtram: Dicit Hipp. differunt iſta genera fracturarum inter ſe,quoniam aliquot ſunt, in quibus

bus oſſa aperienda,& dilatanda ſunt,ne ferueat materia, & deſcendat ad cerebrum corrumpens illud:vt ergo detur exitus materiæ, aperienda ſunt oſſa: ſunt autem aperienda illa,in quibus inconſpicua rima eſt ad viſum, ideſt ſi ſeparationes oſſeæ minimæ non pateant ad ſenſum, vt ſanies poſſit emanare: præterea, quando contuſio manifeſta eſt ad oculos, tamen,quia ſoluta continuitas non eſt aperta,ſecandum eſt os. contuſio ergo ſeu manifeſta, ſeu immanifeſta requirit oſſis apertionem: rima etiam aperienda eſt,ſiue manifeſta,ſiue immanifeſta ſit; quia ex rima poteſt colligi materia; ſed non tanta, vt Medicus omnem colligere poſſit,atq; extrahere: aliquot fracturæ non requirunt perforationem. ſi ergo ſimplex contuſio, & ſimplex rima,ſiue manifeſta, ſiue occulta, ſemper aperiendum eſt os. ſi verò compoſita fractura fuerit, quid agendum? ego memini me ſæpius erraſſe: ſed quando adeſt rima ſemper aperio à principio ad finem, dummodo detecta ſit pars,pars cooperta non aperitur.detegatur pars oſſis quatuor digitorum, & adſit rima quatuor digitorum.Noſtri & ego errantes ita agebamus: in vna parte cum ſuo modiolo, quod timpanum vocant faciebamus foramen, & credebamus exhibuiſſe materiei exitum. at tres adſunt digiti rimæ, qui generant ſaniem ad cerebrũ deſcendentem,ac facientem inflammationem: ideò aperite os vſque ad meditullium,aliter generatur inflammatio.aduertatis quæſo;ego fui in cauſa mortis centum hominum ignorans cauſam hanc. Quomodo autem colligitur hoc ex authoritate Hipp.quia ſi comparatur ſedes, & contuſio; ſedes non eget apertione; aperta nanque eſt; tamen, ſi adſit rima,& contuſio, vult Hipp. vt aperiamus: rima: nonne eſt ad latera ſedis apertæ? ſi poſſet ſedes expurgare ſaniem,quæ fit in rima,quare Hipp. iubet,vt ape riatur? præterea experimentum meum eſt,quòd ſedes nõ expurgat rimã,cum pereant homines,niſi aperiatur: ecce occa-

In rima ex contuſione aperiendum eſt os.

Notandum.

occaſiones mortis, quæ non cognoſcuntur à Medicis. At, verò os, quod ex ſua natura] Habemus & aliud præceptum neglectum à noſtris, qui quãto magis depreſſum eſt os, tanto citius aperiunt, & perforant. dicit Hipp. ſi os contraxit rimam apertam, vt poſſit egredi ſanies, cum videtis vulnera magna in capite, etiã, ſi depreſſum eſt os, dummodo non faciat affectiones. ſ. cõpunctionem, non oportet, vt afficiatis, & crucietis ægrũ in apertione; quia refrigerantur partes, & multus dolor ægris miſerrimis infertur. [neque ſedes] vltima ſpecies erat ſedes: ſi adſit ſectio oſſis, in qua non ſit contuſio, nec rima, in illa non fienda eſt ſectio. [in ſe ipſa] .i. ſine depreſſione, & eleuatione. & quare non fienda ſectio? quia ex apertione ſedis poteſt effluere materia, & per illam viam, qua ingreſſus eſt gladius, poteſt egredi ſanies. [diſſectio, & ſedes] dicit Hipp. diſſectio, & ſedes idem ſunt. Hoc facto ſtatim deſcendit ad ſigna: & quoniam clarus eſt, & ſatis longus, ideò percurram totam hanc partem. Præceptum Hippo.

De ſignis oſſis denudati, fracti, atq; quo fracturæ genere. Cap. XVIII.

CAeterum primum ſpectare oportet] nouimus naturam oſſis, quot modis frangitur, quot differentiis diſtent fracturæ, nam aliquot ita curantur, vt aperiendæ ſint, aliquæ curari ſine apertione poſſunt. iam ſuccedit tertium caput, quod continet ſigna, quibus indigemus. Videamus ergo præcognoſcenda, ſecundo quæ ſunt illa, quæ ſubminiſtrant ſigna. Nos debemus cognoſcere noxam oſſis, neceſſarium eſt igitur, vt primũ cognoſcamus qualis, & quanta ſit noxa. iſta autem duplex eſt, aut magna, aut parua. præterea aut eſt denudatio tantum oſſis, & tunc proprio denudatum veſtimento refrigeratur, & non benè nutritur, & ſaniem gignit, & intemperiem patitur:

titur: aut eſt fractura, & tunc opus eſt ſcire an os nudum fractum eſt, vel non: & ſi fractum, vel per rimam, vel per contuſionem, vel ſedem, vel depreſſionem, & an per compoſita ex his, vel duo, vel tria ſimul. Sed quæ ſubminiſtrant ſigna? primus erit oculus, quo cognoſcimus tales affectiones oſſis, & denudationes, & fracturas. aliquando vtimur ſpecillo, quo tentamus partes affectas: accidit quandoque, vt neq; ſpecillo, neque oculo aſſequi poſſimus, & tunc accipimus argumentum ab illis, quæ continentur in vulnere, vt, ſi reperimus ferrum, vel capillos cõcretos. quarto obſeruamus loca vulnerata, & conſideramus an vulnus in parte ſit debili, vel robuſta, an ſit in ſutura, vel circa ſuturas; quoniam faciunt hæc ad cognoſcendum affectum. Quinto, cum hæc ẽt nobis non ſatisfaciant, interrogamus ægrotantem, quid ſenſerit, vt ſi dicat mihi viſus ſum habere caput teſtaceum, & quòd ictu fracta ſit illa teſta. & ita habemus certa ſigna; vt ſi etiam dicat, mihi viſus eſt, quòd rumperetur os, vel, ſi dicat in loco oppoſito ſentij ictum. aliquando nec hæc, nec illa ſatisfaciunt; vnde obſeruandum eſt de natura vulnerãtis, ex qua, habemus quantitatis, affectus ſigna: & an ex induſtria vulnerarit, vel caſu. ſi induſtria, erit vulnus grauius; ſi ira, & ebrietate, leuius; præterea an ex alto loco. quoniam maius erit, quàm ex æquali. addatis obſeruandas eſſe vires ferientis, an validus ſit, & vires debiles ægri; opus eſt etiam, vt conſideremus ictum, & vulneratioẽ: quomodo vulneratus eſt, an per proiectionem inſtrumẽti, vt per lapidem proiectum, vel inſtrumẽto feriente contento in manu, quia multum refert: præterea an pungendo, vel cædendo factum vulnus, præterea, vel recta, vel obliqua; nam quæ fiunt recta, & obliqua multum faciunt ad cognitioẽ fracturæ, & affectus. nec hoc ſatis eſt; quoniam aliquando cadens vulneratus feritur, & frangitur caput, cum fuerit intactum à vulnerante; vel, ſi durum cor-

Primum ſignum eſt ex oculo.

Specillum.

Côiectura ex ferro, capillis côcretis, & parte affecta.

Interrogatio ægri.

Vulnerans.

Vulneratio.

pus

pus concidens ſupra caput feriat. ſi ceciderit ex feneſtra, vel loco aliquo, oportet conſiderare, an ex alto & eminen tiori loco, an ex breui altitudine ceciderit. ſed non ſatis eſt hoc, oportet conſiderare corpus, ſupra quod cecidit, an durum, an molle, & cuius figuræ. ſi autem corpus cadit ſupra eum, opus eſt, vt diligentiſſimè obſeruemus, an illud corpus ex alto ceciderit ſit graue, ſit durum, ſit obtu ſum, nec ne: iſta omnia ſunt inueſtiganda. tela etiam ſunt obſeruanda. nam conſiderandũ eſt an rotundum, an orbiculatum, planum, an obtuſum, & vltimò an graue, & durum: ſi erit longum, tenue, acutum leue, aut non vulnerabit os, aut, ſi vulnerat, faciet ſedem, vel rimam, non contuſionẽ. Vltimò ſunt ſymptomata ſuperueni entia in vul neribus, quorum aliquot immediatè veniunt, aliquot ad dito temporis ſpacio: Medicus debet obſeruare, quæ im mediatè ſuccedunt, & iſta ſunt primum ſopor, caligo ſuperueniens ante oculos, vel quòd adſit vertigo, vel quòd æger cadat in terram ex ictu: iſta ſunt conſideranda, pro cognitione loci affecti, affectionis, & quantitatis. Hæc ſunt, quæ proponit Hipp. & talis debet ſeruari ordo. iam audiamus Hipp. Cæterum primò ſpectare oportet] dixit, vt cognoſcamus, in qua parte capitis ſit vulnus, vt ſciamus locum affectum, & quantitatem affectionis. [& capillos conſiderare circa vulnus] inter ea, quæ deſideramus cognoſcere eſt, an denudatum ſit os. hoc poſſumus cognoſcere multis modis, & ex illis, quæ continentur in vulneribus, & ſunt præcipuè capilli: nam, ſi capilli ſunt reſecti, dicite os eſſe denudatum, quia videtis capillos ſectos in vulnere. inquit Vidius: cauſa eſt, quoniam cum capilli ſint duri non poſſunt ſecari, & ideò oportet, vt pericraneum mollius ſectum ſit; quia valet ſectum eſt pericraneum, ergo detectum eſt os; ſciſſa veſtis, ergo denuda tus eſt homo: non valet conſequentia, quoties fiunt ictus, quos ſcarſos vocant; quoties manriuerſo ſecamus capil-

Corp' ſupra quod cadit.

Sopor.
Caligo.
Vertigo.
Caſus.

Capilli reſecti.

Vidius errat los,& non pericraneum? nõ intelligit locum iſtum vſq; ad medullam.tota uis conſiſtit in hoc, ut capilli ſint intra vulnus:hac.n.ratione ingrediuntur vulnus inſtrumẽtum ſiquidẽ ſecãs nõ eſt ita acutum,ut ſecet capillos, ſed unã ducit ſecum,& ingreditur cutim,quia eſt ſubſtantia uiſcida cedens. ſi reperimus capillum reſectum uulneri impactum inditium erit, ꝙ gladius cum capillo uenit ad os quo duro exiſtente,non pt capillus ultra incedere,quare neceſſe eſt,ut incidatur.ſi ſumitis telã, uel carnem, ſupra quam ponatis capillum,& gladio percutiatis,capillus intrat,ſed ſi ponas capillum ſupra os, uel aliud corpus durũ ex ictu, & qdem unico ſecatur capillus. hæc eſt ergo ſnĩa & demõ Hipp.dicet aliquis non ne ſecari poſſunt capilli, ita ut cutis nõ percutiatur?uerũ eſt hoc poſſe fieri,ſed illi
Not. capilli non ingrediuntur uulnus.Hæc eſt cauſa,& ueritas, & notate hoc quod leue uidetͣ,pulcherrimum tamen eſt, & acquirit ho norem Medico. ſi uideat medio in uulnere compactos capillos, dicat ſubitò hoc uulnus peruenire ad os, & os eſſe detectum.legite iam textum,& percurrite,clarus &.n.eſt.[ubi uerò]an os denudatum ſit primum cognoſcere poſſumus ex dictis, deinde manum apponendo: præterea oculis patet; &, ſi non oculis manifeſtum fuerit,tentate ſpecillo. oculis patet quando latum uulnus eſt: ſin minus, impoſito ſpecillo ſtatim percipimus an corpus durum ſubſit: ſi non eſt detectum,perſentimus cranei molliciem: præterea detecto oſſe,aderit ſonus. [& ſiquidem] cum nouerimus eſſe denudatum os, quæ eſt prima oſſis noxa,uenit ſecundum,ut affectionem cognoſcamus.[carne] ꝑ carnẽ intelligit pericraneũ,&corium carnoſum:quùm ergo noueris denudatum os,oportet cognoſcere, quæ ſit affectio inſpiciendo quantum ſit malum,quanta ſedes,quanta fractura, & quo opere opus habeat:ideſt an ſit ex illis,quæ uolunt dilatari,uel quæ dilatatione non indigent. [oportet ẽt interrogare] eſt venien-

nıendum ad reliqua ſigna, quæ cõſiſtunt in interrogatione ægrotantis.ſ. interrogando, quando percuſſus eſt, qualis viſa percuſſio, an intonuit caput, an viſa ſit veluti cucurbita fracta, vel, ſi ſit ſecreta, vel galea, viſa ſit ſibi fracta [ſi verò] ſunt curioſi ægri, qui inueſtigãt vulnera, & rumpunt, vel digito perſentiunt, quod nõ poſſunt Medici cognoſcere ſtatim ſuperueniente tumore: interroga, an ipſi ſciant denudatũ eſſe os, an ſenſerint fracturã nec ne; quia multis modis ſciunt ipſi. ſunt .n. ſpecies fracturarum, ut cõtuſiones, & rimæ, quæ non cadunt ſub ſenſum: & tamẽ ægri percipiunt, ut quùm tinnitum, vel percuſſionẽ ſenſerunt, impoſſibile eſt, quin ſit cõtuſum os, vel rimã contraxerit, & in his caſibus non poſſumus uti oculis, & ſpecillis: iſta reſpõſio ęgrotorum facit, qà adiuncta inquiſitione noſtra, & addito opere aſſequimur veritatem. opus quod eſt? eſt opus Chirurgicum, quo nos deradimus, & imponimus atramẽtum nigrum, quæ poſtea dicet Hip. Hæc ãt facere nõ debemus, niſi ſuſpiciones habeamus ex interrogatione, & reſpõſione, & rationes. videte an Hip. viderit muſcas volãtes. [ſed ſedẽ teli indicat] primum erat cognoſcendum, an os denudatum ſit, ſi denudatũ, an læſum & fractum, & quæ ſpecies fracturæ, & cum iſta oculis lateãt, ratione ſunt cognoſcẽda, & opere. iſta ratio depẽdet primò ex reſpõſione ęgri, deinde ex alijs dicẽdis: ſed quoniã rimę, & contuſionis fecit mentionem, quę ſpecillo cognoſci nõ põt: ideò iã declarat, q̃ ſunt, quæ indicanĩ à ſpecillo, & ſunt ſedes, & depreſſio, tertium eſt ipſa eleuatio, addatis ꝙ ſi caſu rima eſſet lata poſſet cognoſci ſpecillo, ſed nõ ſit rima nõ lata, niſi compreſſio fiat, & ideò cõpreſſio cognoſcitur, ſpecillo etiam habemus, ſi os eſt valdè cõminutum, & hæ fracturæ ſolent oculis apparere. [rumpitur autem os] iam verò Hippo. cum velit inuenire ſigna fracturæ magnæ, uel paruæ, uel huius, uel illius læſionis: optimè nouit fontes omnium ſignorum: & vnus A cauſis efficientibus.

eſt,

eſt,quùm à cauſis efficientibus ſigna haurimus,vt iſte per cuſſus eſt gladio ſecante,ergo vulneratum eſt os, iam ergo à vulnerante cognoſcimus magnitudinem,uel paruitatem affectus. ſolet findi os, & valdè findi, deprimi, & valdè deprimi. quomodo cognoſcam hoc? à cauſa efficiente valida, ex induſtria, & ex oportuno loco magna fiet fractura, depreſſio immodica. præterea ſi quis ex remoto,vel ex propinquo ferierit. [& ſi contineat] debemus etiam conſiderare ſiue contineat, ſiue iaciat inſtrumentum.præterea, ſi percuſſor robuſtiſſimus, & debilis vulneratus erit,vulnus fiet magnum. [ex his verò,qui ca dentes] cum quis tripliciter vulnerari poſſit,vel ab homi ne,aut animali,vel quia ex ſe cadat ſupra durum, vel durum cadat ſupra eum. loquutus eſt Hipp. de primo, iam loquitur de ſecundo,& tertio.ſi homo,qui eſt magni cor poris, cadat ſupra durum ex altiſſimo loco, periculum eſt,vt os rumpatur,& contundatur.ſi autem quis cadit ex æquali loco .i. dũ incedit,poſſet pati,ſed non adeò,præterea,ſi quis ſuper paleas, & plauſtrum fœni cadat minimo vulnere ferietur,& non frangitur os, vel ſi frangetur, parum lædi poteſt. tertia ſpecies, qua vulneratur homo eſt,quùm corpus inanimatum durum cadit ſupra eum: à figura, à loco, à quo cadit, & à ſubſtantia graui percipimus magnam, vel minimam fractionem. illud corpus, quod ex alto cadit, maximam fracturam facit, quod verò è plano, fermè nihil, quod duriſſimum, facit magnam rimam, & contuſionem, & depreſſionem, ſi ſit grauiſſimum,non molle,obtuſum,non acutum: quoniam,ſi non

Motus. eſſet obtuſum, ſecaret, non deprimeret, & contunderet. [& maximè ſanè periculum] non ſatis eſt, vt à cauſa efficiente ducamus ſigna, ſed opus eſt, vt ſciamus rationem motus,quo ductu, dirigatur, aut cadens, aut feriens, aut cadens corpus.quoniam,ſi rectè,& perpendiculariter ferit pugio,vel cadit homo, vel ſupra hominem iactus lapi

dis

dis fiat,tunc magna fiet contuſio,& magna depreſſio, maximaq́ue fractura. [quæ verò ex obliquo] quæ per obliquum percutiunt caput, ſemper ictus faciunt minores, etiam,quòd denudetur carne ipſum os, quod quidem fieri poteſt.at,ſi in recto ictu denudetur os, ſemper eſt periculum : ſi verò per obliquum os percuſſum nõ eſt aliquid paſſum,cognoſcetis hoc ex vulnere obliquo. Nam quædam uulnera]. ratio eſt; quoniam ſæpenumero plurima uulnera dantur ex obliquo, & os non denudatur,ſed, ſi denudetur minus patitur,quàm ſi ex recta eſſet percuſſum, habemus à cauſis efficientibus huiuſmodi ſigna, & à remotioribus. à feriente, ab illo, qui concidit : iam ab his eiſdem telis, quæ ſunt propinquiſſima, aſſumit inditia,& ita ſi telum rotundum graue, erit magnum uulnus, ſi acutum leue,erit uulnus etiam leue. Notate,quòd plana, & obtuſa, & grauia iuuantia bracchium ferientis,& dura,ut frangant,& non frangantur,faciunt maiorem fractionem in oſſibus, & maximè eliquatur caro, & ulcera fient per obliquum, quia ad latera diſſipantur partes, & media,& recta pars magis contunditur, & ideò per obliquum fiunt ulcera. [ſub caua] cum feciſſet mentionem contuſionis ex inſtrumentis contundentibus, ideò explicat naturam contuſionis, & ulcera eius,& quid neceſſarium in eis tractandis.& primò dicit, quòd in contuſionibus caro comprimitur, & maturatur, & maceratur. adiungit quòd faciunt ulcera in obliquum; quoniam non ſolum fiunt in parte contuſa per recta tantum,ſed circum circa,& ad latera ; & quia ipſum inſtrumentum non recta poteſt frangere carnem , ideò per obliquum quaſi ferit. præterea uulnera fiunt circularia; quia circumducitur, & circumlabitur. & ideò uulnera fiunt circularia ſubcaua, ideſt ueluti cauernæ; quoniam ſeparatur pericraneum ab oſſe,ubi colligitur ſanies ; & ſuppurata magis fiunt, ideſt magis humida,cum eliquetur ſubſtantia carnis,& diutio

ne

re tempore purgantur, & ſaniem magnam contrahunt. Nam ex ſententia Medicorum, cum vulnera dupliciter ſanentur, vel per agglutinationem, vel per concretionem carnis. ſi primo modo, ſemper mundamus: quando explemus carne non imponimus medicamenta repellentia, & ideò multa materia, & excrementum concurrit ad vulnus; quare in principio oportet benè expurgare in contuſis vulneribus; quia per expurgationem ſanamus: cum in eis ſemper adſit humiditas, quæ debet ſeparari per concoctionem, & ideò dicit Hipp. [purgantur] ideſt concoquuntur diuturno tempore; quoniam (inquit) ſatis eſt, ut exteriora confluentia in aliis vulneribus detergantur, ſed in hoc concurrit materia multa: quare caro illa, quæ fracta eſt, debet ſuppurari, & hoc non fit, niſi per integram maturationem, & tempus longum. [at tela oblonga] dixi, ꝙ Hip. non prætermittit ſigna ab inſtrumento immediato; iam proponit ſigna aſſumpta ab alio genere teli ut, ſi fuerit acutum, leue, non faciet contuſionem, ſed ſedem, & diſſecat os, & carnem. [verùm non valde os &c. rumpunt] legite findunt] cæterum oportet ſupra conſpectum tuum] monet, ut, ſi nos uiderimus locum & adeſſe hanc, uel illam ſpeciem fracturæ, ſemper oportet facere interrogationem de ſingulis. [nam magis, & minus] ſolent ſuperuenire ſymptomata maximè vulneratum indicantia: interrogemus, quùm percuſſus fuiſti, percepiſti tinnitum, caligarint ne oculi, vel viſa ſunt omnia circum duci, uertigo occupauit, uel ſopore correptus fuiſti, ita quòd impediti ſint ſenſus exteriores? Vel ſi conciderit

Caſus. inditium eſt magni ictus. cauſa eſt, & primò de caſu: caſus fit dupliciter, vel quia maiori ui impellitur, & ita cadit, & cum quis concidit vulneratus, uiolentus eſt ictus. ſecundo modo cadit, quia inſtrumenta, quibus continetur corpus amiſerint facultatem: ut, ſi uires deficiant verbi gratia, quùm vulnus eſt in occipitio circa principium

pium medullæ ſpinalis, quæ compreſſa ſit ictu, omnes nerui ab illa prodeuntes paſſi ſunt. ſi vertiginoſus fuerit homo: vertigo fit, quando ſpiritus, qui continentur in oculis, & cerebro, agitationem percipiant, & circumuoluantur: ſi non creditis hoc prouenire ratione ſpirituum, accipite exemplum à fumo aſcendente: ſi poſt fumum aſcendentem uidetis domum, aut turrim, uidetur domus moueri, atque turris, uti uidentur Luna, & Sol per nubes viſa moueri: ità accidit, quùm ex maxima percuſſione vapores cõtenti in cerebro, & oculis agitantur, & cum non poſſint recta duci, duplicata agitatione circumuoluũtur. Hoc non poteſt fieri, niſi à magna percuſſione, ergo vertigo magnam fracturam denotat. [ſi caligarint oculi]. Hæc caligo variis cauſis prouenit, vel quia percuſſio ſit in poſteriori parte, vnde dimotum cerebrum ad anteriora, & ad poſteriora cõcurrerint ſpiritus, quibus deſtituti oculi caligant. præterea ob nimium ictum diſſipantur ſpiritus animales, & hoc generat ſoporem etiam, vel tanta facta ſit contuſio, vt eleuatis vaporibus pluribus, turbarint neruos viſorios, & humorem illum criſtallinum, & obturarint meatum: ſed hæc omnia celerrimè tranſeunt. ſopor procedit, aut ex compreſſis uentriculis cerebri, vel quia huiuſmodi percuſſio talis fuerit, vt diſſipati ſint ſpiritus animales: loquor iam de immediata vertigine, & ſopore immediato; de illis enim, quæ poſtea ſuperueniunt habemus alias cauſas. iſte eſt ſopor quies facultatum ratione ſpirituum diſſipatorum, illud non eſt deliquium animi, ſed ſopor, & quies. Habetis ergo primum quibus argumentis cognoſcere poſſimus os denudatum. ſecundo fractum. tertio quo fracturæ genere, & primum quomodo poſſimus aſſequi fracturas latentes, & qua ratione cognoſcamus eas, in quibus neceſſarium eſt deuenire ad apertionem, & qua ratione cognoſcamus maiores fracturas, ſedes ſcilicet, & depreſſiones, & quomodo coniun-

Vertigo. Caligo. Epilogus

ctim,& quomodo ſeparatim: talia ſigna erant à ſubiecto vulnerato,à conſequentibus,à cauſis remotis,atque pro pinquis. ſequitur, vt agamus de cognitione vulnerum, quæ accidunt circa ſuturas,& multa de imbecillitate earum,tradit Hipp.dicens,[cum autem os carnes]ſed,cum clara ſint, omittam.

De ſignis fracturarum in ſuturis. Cap. XIX.

CVm autem] dicebat quatuor eſſe ſpecies fracturarum,duas manifeſtas, ſcilicet ſedem,& depreſſionem,totidem ocultas .ſ. rimam,& contuſionem. iam dicit,quòd ſedes in ſuturis immanifeſta eſt;quoniam aſperitas circa eas non indicare facit ſpecillo vulnus ſuturæ; credimus enim ſuturam tangere, & erit vulnus,& è contra.Oculus etiam decipitur,quis videbit ſuturam,& credet eſſe os fractum: & iſti nebulones Barbitonſores ſæpè decipiantur in hoc,& abradunt,vbi abradendum non eſt,& interficiunt homines;non poſſumus cognoſcere an ſedes ſit in ſutura, niſi valdè ampla ſit. Accidit etiam & rima]ubi inquit [ruptio]ſubſtituatis, [rima] vel [fixura]iſta difficultas,quæ oritur in cognitione ſedis in ſutura,inquit,maior eſt, ſi adſit rima: nam, ſi findatur ſutura, non poſſumus cognoſcere: ſed notate,quòd hanc rimam infrà,diſſolutionem,vocat.quoniam,oſſa ſuturæ pati ſolent inſignem diſſolutionem,& contuſionem.dixi enim, quòd ſicuti ſpicula ſerrata copulantur oſſa in ſuturis. ſolent pati iſta oſſa in hac coniunctione, vel quando contunduntur,ità vt fiat illiſio dentium ſimul inter ſe in marginibus. iſtam ſpeciem notauit Carpus diligentiſſimus Chirurgus, quoniam percutiebat caput in vna parte, & circa ſuturas fiebat ſanies, non inuenit niſi hanc rationē, quoniam contunditur margo, & ligamentum, quod intercedit inter & os,quod coniungit membranam interio

rem

rem, & exteriorem cerebri: quando ergo illiduntur oſſa ſuturarum eſt paſſio ſuturæ: ſecunda eſt, quùm diſſoluitur ſutura: ſi haberetis geminas tabulas glutine colligatas,& percuſſæ aperirentur compages diſſoluta colla, aliquantiſper hiarent tabulæ; ſed hiatus anguſtus eſſet: itâ accidit ſuturis,& de hac loquitur rima, quæ eſt inter ſpacium, quo iunguntur illa oſſa, ſi uix aperiatur illud ſpacium, vel dilatetur, illa eſt rima, non ſunt oſſa ad latera cõſiſtentia, quia illa dura ſunt, & hanc ſententiam non rectè aſſecutus eſt Vidius,& alij. patitur multa alia, ſutura, ſed iſta ſunt maximi momenti, & conſiderate primum, quod excogitauit Carpus. ſed ſi hoc fiat, quid mali ſubſequitur? aliquantiſper aperitur, quod naturam diſiunctum eſt. ſi magis quàm decet aperiatur hiatus, plurimæ humiditates confluunt ad membranam & faciunt inflammationem; prætereà ligamentum connatum vtrique extremo oſſi lacerabitur aliquantiſper, quanuis laceratio non pateat ad ſenſum,& ſic inflammatio ſuccedet,& periculum mortis aderit. [procliue] incipit declarare quid intelligit per rupturam. cum Hipp. uideret rimam in ſuturis non eſſe veram rimam, vocat diſſolutionem; quoniam rima fit in vno oſſe fracto, ſed in ſuturis ſunt duo oſſa iuncta ſimul [ruptionis exortia] legite [fixuræ exortia] [verùm] dicit, quòd difficilior eſt rima, quæ fit ratione contuſionis, quàm, quæ fit ratione ſedis, quoniam in ſede adeſt viſus potens penetrare uſq; ad os. Hoc nõ poſſumus aſſequi, niſi ratione; & ratio aliquando fallit, vbi oculi uiſio non adeſt. quare adhibenda eſt maxima diligentia; quoniam ſuturæ magis patiuntur, quàm os ſine ſutura;& probat Hipp. ac dicit; quoties videris, aut ſuſpicaris contuſionem, vel ſedem, vel diſſolutionem circa ſuturam ſcias, quòd maior eſt, quàm appareat læſio. probat, quòd debeat ſupponi maior; quia exempli gratia, ego video tantam diſſolutionem circa rimam, quantam in alio

Vidij error.

Ratio fallit, ubi oculus non uidet.

loco, erit duplo maior circa ſuturarum; quia à minori cauſa magis læditur ſutura, quàm reliqua oſſa ob imbecillitatem ipſius ſuturæ. [& pleraque] ſi Medicus vult diligenter tractare, debet, vt plurimum, peruenire ad perforationem; quoniam adeſt ſuſpitio, vel ſenſus, quòd ſit læſio in oſſe, ſi maiores ſunt læſiones, quàm ad ſenſum appareant: ideò oportet fieri apertio, ne membranis inflammatio ſuccedat. Hæc pertinent ad practicam, nec turbat ordinem Hippocra. quia ex hoc vult probare intentum. Verùm ipſas ſuturas] quoniam quis ineptus Chirurgus deueniret ad ſuturam, & abraderet, ſtatim Hippocra. ſubiungit, ne perfores ſuturam, ſed in propinquo oſſe. ratio eſt, quia ligamentum illud eſt admodum ſentiens, inflammatur facilè, vti teſtatur Galenus, & oẽs. non reddit rõnem Hipp. quia clara eſt, & eſſet leuis ſcriptoris omnia dicere: locus igitur aperiendus erit propè ſuturam, & ita facilè educta ſanies liberabit hominem à morte: iam habetis ſigna, quibus cognoſcere poſſitis fracturas, modò ad curationem deſcendamus.

Suturæ non perforandæ.

De ordine in curatione ſeruando. Caput XXVIIII.

POrrò de curatione vulnerum in capite] propoſitio hæc eſt ipſius curationis, quam inſtituit Hipp. veluti prohemium iſtius tractationis, in qua duo proponit; primum curationem vulnerum capitis. ſecundò proponit qua ratione redarguamus fracturas latentes, & certò deducamus ſub oculis. Frangitur os rima, depreſſione, contuſione, ſede. ſedes manifeſta eſt, depreſſio pariter; requiruntur tantum curationem: rima, & contuſio ſignis habetur; in his requiritur redargutio, quæ non poteſt fieri ſine opere manuali, requiritur etiam curatio. Hæc ſunt quæ præſtabit Hipp. prioris autem, quæ pertinet ad

cura

curationem, varia eſt latitudo: nam proponentur quæ faciunt ad locum affectum, ad ſymptomata, ad purgationes, & ſimilia: quare per curationem vulnerum intelligatis omnia hæc tria. Verùm antequam explicem curationem propoſitàm ab Hipp. video, quòd retrahitur curatio ad quodam aliud, à quo non eſtis defraudandi. nam vulneratur caput tripliciter, uno modo quùm frangitur os, vel intra, vel extra, & hæc eſt vna ſpecies vulneris capitis, omnem intellig o læſionem per vulnus in continuitate. igitur fit, vt primo modo vulneretur quùm frangitur os, & hoc dupliciter, uel non fracto corio, uel fracto, & aperto corio, & carne. fit, ut deprimatur os, & frangatur non denudatum à carne. in hoc libro non loquitur Hip. niſi de vulneribus oſſis, quæ fiunt, quùm os denudatum frangitur, & quanuis locutus fuerit de contuſione carnis, & ibi innuerit hoc, tamen uidiſtis, quòd Hipp per contuſam carnē intelligit, ut ſit continuationis eius ſolutio, & ita vlcus generatur profundum, latum, & cauernoſum, ſi non ſtátim, tamen ſucceſſu temporis: ſed poſito caſu ꝙ vulneretur os nō præſente ulcere ſtatim quid agendum è. de uulnere in quo frangitur os, & detegitur, loquitur Hipp. de eo quod non detegitur, non loquitur Hippocra. & iſta curatio non eſt prætermittenda. Vulneratur caput ſecundo modo, ut os denudetur, & non patiatur: de huiuſmodi uulnere non loquitur Hippo. quia ſcopus eius eſt tractare de fracturis caluariæ: cum ergo hic patiatur corium, & pericraneum tantum, & non frangatur caput, ideò tranſcendit ſcopum eius, quæ tamen uulnera non ſunt negligenda. Tertium genus eſt, quùm uulneratur caput, & os non detegitur, ſecatur caro, & pericraneum integrum manet. ex his uulneribus leuiſſimum eſt hoc poſtremum; ſecundo in loco eſt, in quo detegitur ſine offenſione os, tertio in loco eſt, quùm frangitur os. cum ergo primum, & ſecundum genus ſint leuiora,

ego non omittam: ſed prius de his tractabo, poſtea addam quomodo debemus conſequi curationem oſſis fracti,& non detecti.

De curatione vulneris ſimplicis quando os detectum non eſt. Cap. XXI.

PRimum admoneo vos,ne faciatis,vt aliqui Empirici faciunt,qui cum viderint vulnus peruenire ad os,ſolent panniculum ſecare,& ideò tardè ſanatur. ſed quùm integer eſt panniculus oſſis cranei nobis proponitur eadem curatio,quæ fieri ſolet in quolibet ſimplici vulnere. ſi erit contuſio, date curationem contuſionis, quam dicam,quando de ea tractabo. ſi non eſt contuſio,poſſumus dupliciter ſanare per agglutinationem, & per carnis generationem. primum fit & 2. de comp. med. per genera de dolore cap. ex ictu, ſi in vulneribus fibulas imponamus, & hoc videtur auſterum recentioribus; ſed ſuccedit, & vbicunque ſint vulnera ſimplicia, ſi ſint carnoſa, debent coniungi labia. prætereà,cum in capite faſciis vti nõ poſſimus,ideò primò intuitu fibulas adapteris, vno loco excepto,ſcilicet ſi fuerit in muſculo tẽporali,vbi ſi poteſtis coniungere labia illius vulneris,vt tantum perforetis corium, laudo, ſed quòd conſuatis ſubiectum muſculum temporalem caueatis. Notate tamen,quòd ego in omnibus vulneribus temporum ſoleo conſuere corium,dummodo non veniat vulnus in profundum, & obſeruo an vulnerata ſint vaſa,quæ percurrunt per tempora: nam, ſi hoc eſt,ego filo adligo,& conſuo corium. & ſi quis quæret non videtur hoc factum exactè: nam,ſi relinquis muſculum inconſutum; contrahuntur partes muſculi, & ſic fit ſanies, & aliquod ſequitur incommodum. Domini, ego dum video vaſa ligata,non dubito,ſi ibi grumus colligatur. ſi non conſuo ſolet refrigerari muſculus, & ſequitur

Sĩplicis uulneris curatio duplex agglutinatio.

Not. in uulneribus temporum.

quitur

quitur conuulſio eius, & aliquod incommodum; ſed, ſi conſuo, liberor ab hoc. at in illa cauitate, ego ſoleo, cũ conſuerim partem, ponere aliquod duplicatum linteolum, quo comprimitur corium, quod explet cauitatem. moneo ergo, vt expurgatum vulnus in capite, ſuatis, ſed ſi vaſa ſecta ſint in temporibus, ſemper laqueo cõprehendatis, deinde conſuatis corium relicto muſculo inconſuto, & vt cauitas humiditate non impleatur ſupra medicamentum ponite duplicatum linteolum. facta contuſione ſupraponite barbarũ, vel empl. Iſidis, vel pulueres dictos dũ tractabam de agglutinando vulnere. ſed ibi tria poſui medicaméta, pro mollibus, pro medioctibus, & pro robuſtioribus. ſed in parte vbi ſunt capilli robuſtiſſima medicamenta aplicate glutinatoria. ſi puer vulneretur in capite adminiſtrate mediocria agglutinantia; ſi iuuenis, robuſtiſſima. ſi robuſtus vulneretur in capite vtimini Iſidis emplaſtro, quod contemperabam in illo caſu; at in cap. vulneribus in duris corporibus vtamini robuſtiſſimis puris, & ſimplicibus; quoniam corium durum eſt, & habet radices capillorum ſiccas, & frigidiſſimas. Hoc facietis in ſimplici vulnere ſi volueritis agglutinare; ſed ſi vultis per generationem carnis ſanare; adminiſtrate à me propoſita, dum tractarem de vulneribus carne explendis. ſed notate errorem illorum, qui ſtatim veniunt ad vſum ol. roſ. vt expleant carne hæc leuia vulnera; non eſt mirum, ſi explentur carne molli, laxa, ac inutili. vtamini ſarcoticis traditis à me tertio loco robuſtiſſimis.

Generatio carnis.

Ol. roſ. ïprobatur in generatione carnis.

De curatione vulneris oſſe detecto. Cap. XXII.

SI autem caſu fiat, vt vulneretur membrana veſtiens os quomodo erit tractanda iſta pars? debetis ſcire, quod aliquãdo detegitur os in maxima quãtitate. Eram

Membrana vulnerata quo tractanda.

Piſis.puer ex aceruo lapidum in caput procidit,& ita pro lapſus deſcendit ad ſolum vſque: vulnerata eſt pars poſterior capitis,ſeparata eſt cutis,& quaſi totum craneum poſterius erat denudatum: aliquandò accidit, vt parua quantitas denudetur. poteſt fieri, vt denudatio ſit cum exciſione oſſis, nam ex ictibus obliquis, vt manriuerſi, ſolet fieri, vt gladius ſecet ſquamam oſſis: detegitur ergo os duobus modis,aut ſine læſione,aut cum aliqua reſectione. iſtud fit aut parum, aut multum: in his caſibus quid agendum? notate quòd opus eſt, vt ſupponamus primum,quòd os non contraxerit fracturam, nec ſedem, nec rimam,nec aliud: Hanc rationem curatiuam docet Galenus in eodem loco de comp. med. vt habeamus rationem oſſis,& carnis. Vos debetis ſcire, quòd quoties os eſt detectum, ità vt per duas horas afficiatur ab aëre ambiente,ſemper refrigeratur,& contrahit ſiccitatem in ſuprema parte; & ideò extrema ſuperficies moritur, & ideò remouenda eſt illa ſquama ſuperior: tunc illa ſuperficies exterior auferatur, ne cogatur os emittere ſquamam;quoniam impeditur agglutinatio, & tarda fit ſanatio,ſi relinquitur ſquamá. & notate quòd in his vulneribus ſemper procedendum curatione per agglutinationem, etiam ſi totum caput eſſet detectum: ergo oportet deradere os ſumma cum diligentia:& quo vſque? donec refrigeratum,& ſiccatum abſtulerimus:donec viderimus ſanguinem manantem, & erumpentem: & dum incipimus eradere,ſi emanat ſanguis, eſt ſignum, quòd ſuperficies adhuc viuit, & effloreſcet caro ſtatim pro facienda agglutinatione,& ideò nolite abradere,ſi ſtatim erumpat ſanguis, & cruentum fiat ós: ex oſſe enim viuo emittuntur flores, carunculæ quædam, quæ ad agglutinationem faciunt: ſed, ſi aliquis cortex oſſis abraſus eſt gladio, ſi illa percuſſio venit vſque ad meditullium molle, nolite abradere, ſi autem oſſiculum ſit coniunctum cum corio, &

Refrigeratò eſſe remouẽdo ſquama.

Quando radendum os.

Oſſiculo cõiuncto cũ corio quid agẽdum.

& pericraneo quid agendum? in eo caſu (quanuis non dicant Medici) ego obſeruaui, vt auferam, ſiue magnum, ſiue paruum fruſtrum ſit; quoniam corium melius fouebit: nam illa pars oſſis, quæ adhuc viuit, ſemper eſt ſeparanda à non viuente, & reuocandum eſt corium. ſed notate Hi- Hiſtoria. ſtoriam pulchram confirmantem ſententiam Gal. & Hip. ſuperioribus annis fuit Scolaris doctus, vulneratus eſt nocturna hora in capite, & inuerſa eſt pars corij capitis, & aderat fruſtrum caluariæ reſectum, dum incaleſceret vulnus vidi os nihil paſſum eſſe; non opus erat abraſione; quia erat ſanguis, & perueniebat ad meditullium, appoſui corium, & reſecui os. erat mecum quidam Scolaris: acceſſit in patriam, vidit ſeruum eodem modo vulneratum, ſed grauius, nam portio cerebri ablata erat; fecit, vt ego feci, & ſanatus eſt æger. Dij boni, quantum honorem comparauit ſibi hic male curando. vos moneo, ne faciatis hoc: nam ſi detectum fuerit os, agglutinationem tentetis, non autem hoc dico, ſi cerebrum erit detectum: nam imponetur lamina aurea, ſupra quam ponetis coriũ & pericraneum, quod ſapit naturam carnis humanæ, & membranæ, vti intelligetis. non ergo moneo, vt iſtum imitemini; quoniam ſuccedere poſſunt maxima inconuenientia. Veniamus ad nos: ſi non vultis conſuere, & tentare agglutinationem, quomodo faciemus? tentate generationem carnis: & hoc duobus medicamentis: primò Generatio carnis. quod ſit aptum generare carnem in oſſe; ſecundò, quòd ſit aptum generare carnem in corio: quoniam hæc duo differunt in remiſſione, & intentione. ſarcotica in oſſe debent eſſe ſiccantia, in tertio detergentia magis, dummodo Sarcotica in oſſe. non faciant dolorẽ, & ſunt medicamenta, quæ capitalia vocantur, quæ explicabantur in detectione membranarum: ideò debetis ponere pulueres propoſitos à Gal. 6 meth. cap. ulti. dictos capitales à noſtris: & eſt Ariſtolochia vtraque, peucedani radix, orobi amari radix, & ſimi- Capitalia medicamenta.

lia ſiccantia in tertio, farina lupinorum amarorum, ſquama æris &c. ex his fiunt pulueres, quibus detegimus os.

Not. & notate, quòd, quanuis volueritis per expletionem carnis ſanare, debetis tamen deradere os in principio; ſi non in principio, poſt 7. & quotidie inſpergetis os pulueribus illis: cum hoc feceritis, tegetis linamento ex filis

Curatio. ſicco, poſtea explebitis ſarcoticis medicamentis, aut baſilico vng. aut tereb. aut vngu. de matri ſilua, & omnibus tractatis à me, dum egi de his, quæ carnem generant: partes circumpoſitæ fouendæ ſunt ol. roſ. linimento ſimpl. uel emplaſt. Hipp. ex farina hordei, & poſca, uel uino, & ol. roſ. uel aliquo ſimili habente vim refrigerãdi, & dolorem ſedandi, & reliquis, quibus poteſtis vti ad euitandam inflammationem, excepta deligatione, & actu frigidis, ne fiat conſpiſſatio cutis, ideò applicate tepida omnia: valdè calida ſunt noxia ob metum inflammationis: vndè errant cooperiẽtes capita pellibus & ſtupis: æſtate poteſtis aliquantiſper frigida adminiſtrare, ſed ſemper præſtabit vti tepidis.

Non calida, non frigida, ſed tepida applicanda. Cooperientũ cap. pellibus error.

Experimenta, quibus cognoſcimus os an fractum ſit. Caput XXIII.

Relinquit Hipp. expoſitionem.

QVoniam rem tractandã perpendo, ſi volumus Hip. interpretari breui non poſſumus; quia ſententiæ plurimæ ſunt, & difficiles, hac ratione in Gallias cogor abire imperfecta relicta materia: ne vos defraudem paucioribus rem integram perficere decreui, nam procul omni dubio totam curationem perſtringam: & vt hoc fiat, nos ad inſtitutam methodũ reuertamur. & dicamus, frangitur os caluariæ vulnerato corio, ac detecto oſſe: antequàm vlterius procedamus videndum eſt, an re uera os fractum ſit, & quæ fracturæ ſpecies: artificioſam con iecturam audiuiſtis; non repeto: ſed tantum deuenio ad quædam

dam alia obſeruanda, & ad experimenta facienda à Chirurgo. & primũ vos cognoſcetis fractũ os: hac rõne ex libro de Coacis prædictionibus, monebat Hip. vt videremus an ſtrepitum ederet fractura, qui ſonus percipiatur ab ægrotante, ſi hoc eſt, inditium eſt oſſis fracti: cognoſcemus autẽ ſi æger accipiat ferulã, vel caulicem plantæ ſub vtraq; gena, & mãdat, & cõſtringat dentibus, & aduertat, an in aliqua parte capitis leuẽ percipiat ſtrepitum; ſi percipit, ſignum eſt ibi fractum eſſe os. ſed quęres, quomodo, ſi accipiatur fruſtrum aliquod, quod mandatur ſub vtraque dẽtium ſerie, poteſt facere ſtrepitum in capite? quia adnexi ſunt muſculi temporales facientes ad conſtrictionem dentium: contrahuntur muſculi, & hos diſtrahunt, ſi fractum eſt, & ideò edit ſtridorẽ. Verùm notate, quòd Recentiores volunt vt accipiamus nodum paleæ dentibus ſtringendum, & neglexerunt, vt ſtringat æger vtriſq; dentibus: ſed, vt ex æquo diſtrahantur muſculi temporales, debet imponi in ambabus partibus. Præterea Recentiores capiunt funiculum in ore, quem dant ægri dentibus, poſtea violenter trahunt; præterea percutiunt funiculum virga, &, ſi os fractum eſt, dicunt ægrum perſentire ſtridorem. ſed hæ ſunt nugæ, quoniam ità concutitur caput, vt percipiat ſonum æger, etiam in partibus ſanis: ferulam ergo, vel caulem ſiccum capite ex herba, & ità comprimat æger ex utraque maxilla, & aduertat ad ſtrepitum. At dicet quis, cur aſſumunt ferulam, nodum, vel caulicem? nihil refert, hoc an illud accipiatur, dummodò non ſit frangibile, quoniam ſecus deciperentur infirmi in fractione: oportet ergo, vt ſit tenax, vt carta triplicata, nucleus pineus, vel tela triplicata, aut quadruplicata. & ſciatis, quòd ſignum iſtud apud me non eſt leue. alia ſunt ſigna, quibus hoc cognoſcimus, præcipuè circa locum affectum: ut ſpecillo, & oculo. at ſi ſectum eſt os ſpecillum non valet acutum, nec obtuſum, mediocre ſit. præ

[Margin notes: Primũ experimentum. — Ratio experimenti. — 2. exper. — 3. exper. — Ratio omniũ experimen. — Specillum.]

terea mandemus ægroto, ut compreſſis naribus teneat ſpiritus expreſſionem, nam per huiuſmodi expreſſionem, & conatum fit, ut omnia vaſa capitis turgeant, uenæ ſcilicet, & arteriæ, & nō ſolum exteriora, ſed intima, quæ currunt per meditullium vaſa. ſi erit fractura latens, humiditas egreſſa ad rimā per inflationē vaſorum elidetur, & ſic cruor, vel guta humoris apparebit in loco affecto, & hoc eſt optimum ſignum. Addatis tertiò, quòd debemus deuenire ad opus illud, cuius meminit Hippo. & hoc eſt, deraſio oſſis, & impoſitio atramenti. Accipimus atramentum ſcriptorium, cui adiungimus acetum, ſi non tenue eſt, & ità linteolum madefactum imponimus, vel calamo gutam infundimus ſupra os, poſtea facimus, ut ſit detectum aliquantiſper, & demum cooperimus vſq; ad alium diem, & ſic atramentum penetrans demonſtrat rimam. præterea ſolent Recentiores medicamentum ſupra os infundere, quod eſt accipientes album oui, & puluerem maſticis conficientes veluti paſtam, quam ponunt ſupra os detectum, relinquunt per 24. horas, & detegentes obſeruant, in quibus partibus eſt ſiccatior pars: ubi reperiunt ſiccatam partem, dicunt inibi eſſe fracturam: ratio eſt, quoniam ab illa parte fracta non amplius emanat tantum ſpiritus humidi, quantum à parte integra. alij accipiunt puluerem thuris (& hoc faciunt cum dubitant de fracto oſſe cuti exiſtente integra) hoc modo. accipiunt thuris, ceræ ladani, an. drach. ii. ſimul miſcentur, & imponuntur capiti deraſo per noctem: poſtea obſeruanda cutis mane, & dicunt, quod in illa parte, vbi cutis exiccata eſt, ibi vulnus. alij conficiunt huiuſmodi emplaſtrum, quod recipit ceræ, ladani, thuris, an. vnc. ii. tereb. far. fab. aceti, an. vnc. una, hæc optimè ſimul diſſoluenda, & miſcenda, & debent extendi ſupra linteolum, ex quo fiat biretum capiti imponendum ſequenti die inuiſatur locus, in illa parte, vbi medicamentum perforatum eſt, ibi eſt os ruptum.

[Margin notes: 5. experim. — Signū fractu ræ. — Atramentū. — 7. expe. — Ratio 7. exp. — 8. expe. cuti integra exiſtente. — 9. experi.]

Ego

Ego expertus ſum hæc medicamenta, ſed nugæ ſunt: non potui hoc, quod dicunt, aſſequi; propoſui autem, vt vos tentare poſſitis. Impugnat hæc experimenta.

De prognoſtico oſſe fracto exiſtente.
Caput XXIIII.

CVm cognoueritis fractum os, aut oculis, aut ſignis, oportet iudicium proferre. aliqui volunt, vt ſemper proferamus mortem in fractura oſſis: aliqui magis audaces nunquàm pronunciant: ambo errant. quoniam, ſi non adeſt aliquod ſymptoma ſuperueniens, & poſſumus omnia exactè agere, pronuntiate periculoſa vulnera, ſed per ſe non eſſe lethalia, & ità periculoſa, vt æger, aſtantes, & Medicus ſint oculis apertis: ſi ſint accidentia, exempli gratia, ſi febris ſuperuenit, periculoſiſſimū eſt, ex ſententia Hipp. præterea ſi caput præter modum calidum, & de ſtillationibus aptum: tertiò ſi habetis hoīem patientē eryſipelas ſua natura in capite ex ſententia Hip. pronuntiate eſſe maximum periculū. addatis quartò, ſi videatis labia vulneris depreſſa, & non tumida in ſecunda viſitatione, pronuntiate magnum vulnus. ex 5. aph. 66. in vulneribus fortibus, niſi ſuperueniant tumores, malum eſt. ſi accidat, vt os in principio denigratum appareat, lethum pronunciate: ſi ſuperuenerint vigiliæ, & corpus ſit cachochimum, ſunt lethalia. Noſtri Recentiores aſſumunt ſigna ab oculis, & pulſibus, quæ non curo. ſed, ſi ſopor, vel vertigo ſuperuenerit, timete mortem. ſi nihil ex his adfuerit, nunquàm denuntietis pro mortali vulnere, ſed periculoſo. ideſt tali, quòd ſi rectè non tractetur, pronuntiate mortem. ſemper tamen in omni vulnere cum fractura timendum eſt, vt vtar verbis Damaſc. ſed debemus hortari ægrum ne timeat: & hæc de præſagiis.

De curatione, & primò de ratione victus. Caput. XXIIII.

Vinũ nõ det nec carnis.

SEd in curatione periculoſi vulneris, primum non detur vinum vulneribus capitis, ſed aqua cocta, vel hordeacea. non dentur carnes primis diebus, ſi fractura eſt. oportet enim, vt æger parum alatur: primò, quia decumbit: ſecundò, quia timemus fluxum materiæ. ſed demus alimenta horrida, vt ſunt riſi, hordeum, panis coctus in aqua. herbæ aliquot, vti malua, beta, aſparagi dulciores, aliquandò lactuca, quæ, quanuis offendat caput; tamen compeſcit vapores calidos ad caput aſcendẽtes. fercula ex ſpinach. cicor. endi. bona ſunt edulia. Domini ille victus, qui vocatur ab Hipp. vilis, conueniens eſt vſq; ad 14. ità, & panatella cui addatur ſaccarum bona eſt. oportet etiam, vt accipiat poſt cibum ſaccarum viola. uel roſ. vel borag. vel cotognatam: &, ſi pirum coctum ſub cineribus detis, non peccabitis: omnia autẽ ſint corroborantia caput. vt ſyrupi impedientes vapores calidos. vt ſyr. de betonica, roſaceus recens, vel de roſis ſiccis cum decoct. hordei, cicor. & betonicæ &c. Motus autẽ & quies. quieſcendum eſt, non fiendi motus. obſeruãdum etiam eſt, ꝙ non ſolum debent eſſe in quiete, ſed debent etiam quieſcere oculi: lumine enim copioſo agitantur ſpiritus interni: claudantur ergo feneſtræ: adſit lumen candelæ, & mediocres tenebræ, non cæciſſimæ, quòniam eſſet cruciatio ægri: De ambiente maxima eſt lis. nonnulli uolunt aliquem aërem eſſe peſſimum: tamen omne ambiens craſſum expetendum eſt, veluti aër Venetus, Ferrarienſis: Mediocris, vt aer Patauinus; tenuis malus eſt, ſed non interficit homines: monet Medicos, vt minus liberum aerem admittant: vndè accuſant iſti aerem Florentinum, & Vincentinum, ſed aer non interficit: ſicut in vulneribus thoracis attrahitur aer ad illas partes, ita eſt in vulneribus capitis

Riſi. Hordeum. Panis coctus Malua. Beta. Aſparagi. Lactuca.

Panatella.

Cõſeruępoſt cibum. Pirum coctũ Syrupi.

Quies.

Lux.

Aer.

Aer craſſus bonus uulneribus capitis

Flo. & Vinc. aer malus ẽ.

pitis. ſunt nugæ. dicunt aliqui, quòd Neapolitanus aer ſit vulneribus capitis ſua proprietate inimicus: neſciunt quid ſit proprietas, non dubito, quòd ſi quis nutritus in tenui aere eat ad locum craſſiorem, vel è contra, ſi vulneretur in aere illo facilè moritur. ſed indigenæ non interficiuntur ità facilè. Ego Florentiæ ſanaui diſperata vulnera, & etiam Vincentiæ, nec timui aerem: cautior fui; quia cum ſit tenuior magis facit ad penetrationem; ſed tenuis aer indigenis non eſt pernitioſus: ſed aer frigidus, & nimium calidus vulneribus eſt inimicus, & ideò non calefacite nimis, nec permittite frigus ingredi: ideò medicamenta tepida imponenda ſunt. fugite frigus, & calorẽ, vti diabolum; ſequimini tepidum. Notate hoc. fugite eos, qui non contenti linteis vellent imponere totam domũ coquunt, & torrẽt caput: accipiunt teſtam calidam, qua aſſatur caput ęgrotãtis, & miniſtrorum. quo ad tempeſtates. Hyems eſt prę̨ſtantior, & ego timeo magis æſtiuo tempore. primum, quia iſti nebulones æſtiuo tempore volũt calefacere thalamum, & lintea, & claudere feneſtras; præterea hyems eſt commodior ventribus; quia fiunt concoctiones robuſtiores. ſed æſtate fuligines multæ fluunt, humores ſunt eliquati, & concurrit inflammatio, & materia ad locum; & ideò multi mortui ſunt in æſtate in manu mea, q̃ in hyeme triplo, & quatruplo. ſed aliquis dicet, oppoſitum ſentit Hipp. qui ait frigidum cerebro inimicum. nõ loquebatur de tempeſtate, in qua eſt frigus, ſed de ambiente frigido, actu frigido, & valdè frigido, veluti medicamenta, & aqua. at ego laudo hyemem propter digeſtionem, nõ autem ꝑꝑ frigus, imò volo, ut thalami calefiant: & ideò reprehendo ſanantes aqua frigida, quos approbant deſperati milites in exercitibus, & à diſperatis laudantur iſti lanij: nos cruciamus ægros, qui timent deraſionem, incidunt in mortem: itaque dico, quòd Hipp. non eſt mihi oppoſitus, imò aſſero, quòd tepida imponenda

Neap. aer nõ inimic⁹ uulner. cap. ſua ꝓprietate.

Aer frigid⁹, & nimiũ calidus inimic⁹ uulne. cap.

Contra utentes calidiſſimis

Hyems prę̨ſtantior æſtate.

Dubitatio Solutio.

Somn. & uigilia. da non frigida. De ſomno, & vigilia, moderata ſint: die non dormiendum, ſi nocte dormiuit. Perturbationes animi fugiendæ; & ideò debet eſſe Medicus eloquens, vt fingat, & ſibi certam perſuadeat ſanitatem. De excrementis non eſt dubitandum, quòd horum rationem habere debemus, & ideò clyſterijs educenda ſunt. non retinendæ fæces ſiccæ in vtero; quoniã augentur ſymptomata, aluo plena. ſequitur vt de euacuatione per ſectã venã agamus.

(Marginal notes: Somn. & uigilia. — Animi perturbationes. — Excrementa.)

An debeamus ſecare venam. Cap. XXVI.

QVibuſdã videtur non ſecandã eſſe venã cum capitis vulnera non facilè inflammentur, quia eſt pars eleuata: ſecundò habent aliam rationem, quoniam dum habemus os fractum, ſecamus cutim, & deradimus os, ex quibus effluit ſanguis copioſus, qui eſt in cauſa, vt non ſuccedat inflãmatio. prætерea Gal. 4. meth. licet magnus morbus ſectionem venæ indicet, tñ Hipp. loquens de capitis vulneribus nunquàm fecit mentionem mittendi ſanguinis, & ideò ex his rationibus, & cauſis tribus concludunt, ꝙ non ſit ſecanda vena. contra oẽs Chirurgici in oſſe fracto eã ſecant; quia dicunt, ꝙ eſt impoſſibile, vt magnus nõ fuerit ictus, ex quibus rebus contuſio & concuſſio facta non ſit in partibus interioribus, & ideò facilè inflammatio ſequeretur. Hæc ratio non cogit. ideò addite Hipp. rationem; qui obſeruat, quòd ſolus Deus tractare poſſet vulnera ſine dolore, vel ſcalpendo, vel deradendo, ſed iſte dolor longus, inſignis, repetitus (quoniam aliquandò dilatamus, aliquandò tribus diebus deradimus) facit ad attractionem, & attractio inflammationem parit; ideò cum Gal. in 2. de comp. med. loc. cap. de dolore cap. & plaga, teneo ſecandam venam capitalem, vel communem lateris læſi & ꝙ non ſufficiat fluxus ſanguinis ex deraſione, ſectione &c. patet; quia ſemper videmus quotidiè

(Marginal notes: Opinio eorum qui nõ ſecant uenã. 1. ratio. — 3. ratio. — Opinio ſecantium uenam. Ratio Hipp.)

diè effluentem illuc materiam. ſi ergo vires adſint, ſecate venam, & ratione virium poſſumus menſurare ſanguinē. poſſumus etiam cucurbitulas applicare, vt euitemus venæ ſectionem. Cucurbitulę

De pharmaco exhibendo. Cap. XXVII.

ACcidit quandoq;, vt ſecare venā non poſſimus, uel quia vires non conſtant, vel quia ætas non viget, vel quia tempus inhibet, ideò ad pharmaci exhibitionē diſcendendum eſt. Aliqui nolunt, vt exhibeatur: inter quos eſt Guido, qui vult, ut cliſteribus euacuetur corpus alternis diebus. Ioannes de Vico excellens practicus idem confirmare videtur. at Celſus lib. 8. cap. 4. nullam pharmaci propinandi mentionem facit: &, quod maius eſt, Galenus loco dicto, ait, ſi non poſſumus ſecare venam cliſteriis vti debemus, & non ſubſtituit per ſectione uenæ pharmacum, ergo Gal. eius uſum non laudat: poſſumus afferre rationes: nam os fractum, ut fractum non requirit medicamentum: non etenim dolet os, nec ratione cauſæ efficientis nam dantur medicamenta in morbis, in quibus cauſa eſt humor, uel fluens, uel fluxurus, uel qui fluxit morbus vulneris capitis nō prouenit à fluxione, quare cogemur exhibere pharmacum? ſecundò, cum medicamenta purgatoria agitent corpus, afferemus incōmodum ægro, quia calefaciemus humorem. his rationibus quidā negant eſſe exhibēdum pharmacum in vulneribus capitis magnis. Alij oppoſitum tenent, & uolunt, ꝙ in omnibus uulneribus, in quibus fractura adeſt, debemus exhibere pharmacum. Nam Hippo. in libello nobis exponendo exhibebat medicamentum colagogum. præterea Paul. & Auic. dum loquuntur de fractura caluariæ exhibent medicamentum purgatorium. in quo loco Auic. adeſt uarietas in textu. eſt textus, qui dicit ſoluens ſemel, ideſt unica uice ſoluens, ideſt ſit purum

Guidonis opinio ꝙ non dandū phar.

Ratio.

2 ratio.

Opinio dans phar. in omnibus uuln.

Auic. locus reſtituitur. medicamentum, quòd educat fæces craſſas, ideſt ſit medicamentum leniens. Vndè Gentilis lenitiuum interpretatur medicamentum. ſed codex eſt corruptus. nam mens Auic. ibi eſt referre authoritatem Pauli, & Hipp. at Hipp. exhibet medicamentum robuſtum; haberet vices cliſteris illud medicamentum. quòd hæc non ſit mens Auic. legite eum in 3. lib. vbi loquitur de dolore capitis ex contuſione: ibi vtitur cliſterib. acribus, &, ſi adeſt febris, exhibet pillulas cochias, præter acria enemata. Vos accipite, aut pillulas cochias Rhaſis, aut Gal. omnes ſunt robuſtiſſimæ, adeſt colochintis, ſcam. agar. & ſimilia. ſi exhibet robuſtiſſimum medicamentum Auic. in fractura capitis leui, quomodo vultis, vt lenitiuum exhibeat in vulneribus magnis? Itaq; (ut dixi) Iacobus, Dinus, & Gentilis ex authoritate Auic. exhibent medicamenta robuſta. quos ſequitur Petrus ex Argillata, & maior pars Chirurgorũ, exhibent electarium indum, diaphen. & alia. adducunt etiã rationes. nam non ſecamus venam, vt conſolidemus vulnus, nec vt impediamus cauſam efficientem, aut conſeruantem: non animaduertunt iſti, quòd ſi concedunt venæ ſectionem, vt impediant inflammationem, concedent etiam pharmacum. quæro faciunt ne hoc, vt ſanetur vulnus? non; ſed ut retrahantur humores noxij, & præcipuè tenues fluentes ad locum, & qui poſſunt excitare dolorẽ; & ideò exhibent medicamentum purgatorium, & præſertim educens bilem, quæ, cum ſit calida, facilè penetrat ad ſuperiores partes. iſta eſt indicatio. & quanuis huiuſmodi medicamenta calefacere poſſint, habemus illa, quæ efficere non poſſunt. &, vt ego dicam ſententiam meam, quũ Sententia ꝓpria. obſeruo vulnera capitis, & agenda in his, ego non dubito, quòd ratione vulneris eſt ſecanda uena, & exhibendum pharmacum; ſed dum obſeruo ſymptomata timenda, & victus ratio, & quæ pertinent ad ſomnum, & vigiliam, & ad fæces potius faciunt pro præſeruatione, quàm

pro

pro curatione: omnia ergo hæc à præcautrice potius, quàm à curatrice facultate indicantur. non adeſt dolor in vulnere, non materia fluens, nec tumor, eſt ne ſecanda vena, atque pharmacum dandum? Dico, quòd ſic; quia nos timemus fluxionem: in iſto vulnere nos debemus ex coriare, abradere, & tractare operibus, impoſſibile eſt nõ fluere materiam ad locum: ſed, ſi adſit dolor capitis, vel tumor, vel ſtupor, indicatur, & ſectio venæ, & exhibitio pharmaci à curatrice facultate: quoniam aut incipit inflammatio, vel adeſt calor, in hoc caſu ſectio venæ optima eſt; quia reuellit materiam: idem agit pharmacum. dico igitur quòd vel ratione præcautionis, uel curationis in vulneribus capitis magni momenti debemus, aut venam ſecare, aut pharmacum dare, uel vtroque vti. præſertim pleno exiſtente corpore, & abundantibus ſeroſis, uel bilioſis humoribus: & primum debemus ſecare uenam, & poſtea ad medicamentum deſcendere. at in corporibus ſanguineis ſemper uena ſecanda eſt; in quibus non poſſumus mittere ſanguinem, pharmacum propinamus, & in hoc caſu ego exhiberem medicamenta purgantia, quæ educant ſerum, atq; bilẽ, & non calefaciant. & ſunt mirobalanorum genera. ad quæ, tanquàm ad ſacram anco ram confugio: quia, præter euacuationem, roborant caput, & conſtipant venas: mirobalani ergo decocti, vel infuſi ſint, quibus admiſceo elect. lenit. &, quùm timetis bilem, exhibete elect. de ſucco roſ. diaprunis ſolutiuum, in moderata tamen quantitate. iſta ſunt medicamenta præſtantiſſima: &, ſi volueritis exhibere infuſum reubarb. admixtis mirobal. cum ſyr. roſ. ſol. & viol. hoc eſt præſtantius medicamentum. Nec obſtat Celſi locus, quoniam tantum ibi tractat de curatione circa locum affectum, & cum veniſſet ad cibum, dimiſit lectorem aliò. Authoritas Gal. nec obſtat; quia ex illa authoritate colligimus ità imbecillas fuiſſe vires, vt etiam pharmacum impedi-

Mirob. laus

Ad authoritates aduer. ſariorum.

Ad rationes. rint. Cum ſit imbecillitas non ratione humorum, ſed magni vulneris. Rationes nec obſtant, cum his medicamentis præcaueamus, non curemus vulnus, & ideò poteſtis tutò euacuantia bilem exhibere.

De curatione vulneris cũ oſſe fracto circa locũ affectum, & declarat quã ſectam ſit ſequuturus Cap. 28.

POſt illa communia capita, quæ pertinent ad res non naturales, ſequuntur particularia, quæ locum affectum reſpiciũt, & ità curatio loci affecti ſuccedit, loquor de vulnere, in quo os læſum ſit. Reperio quatuor ſectas Medicorum varias in hoc. prima eſt eorum, qui curant linteolis madentibus aqua, vel oleo benedictis, vel linteolis ſiccis benedictis: quam rem cum abhorreat Chriſtiana religio, & ex ea plurima exeant damna, ideò execremur & nos, ut iniquam, & inutilem. Alia ſecta curant per potiones, & nihil agit in loco affecto. iſta videtur medicina Grillil, aborat caput, exhibent confectiones: compoſitiones hæ ſunt magni momenti, quas non expertus ſum in vulneribus cap. ſed in alijs, & mihi ſucceſſit. Tertia eſt ſecta Empiricorum, qui nihil exhibent per os, nullam victus habent rationem, nullo habito diſcrimine imponunt capiti medicamẽta nobilia, vt eſt mater balſami, vel ſtillatitia aqua nobiliſſima: ſi oportunè vterentur his medicamentis, bonum eſſet: ego vſus ſum, & fælici ſucceſſi, vt dicã poſtea. Quarta ſecta eſt Hippocratica, & omnium rationalium Medicorum, qui faciunt ratione cum experimento coniuncta. hi exhibent potiones, quandò opus eſt, imponunt aquam, acetum, linteola, olea &c. medicamenta oportuna. hic eſt ueluti faſciculus florum ſelectorum, quibus omnibus fruitur ſelecta occaſione. in hac ſecta purgatur corpus, ſecatur uena, adminiſtrantur cliſteria, exhibẽtur potiones, inſtituitur ratio victus: ſed in loco affecto quid faciunt? ſtatim cum conſpiciunt vulnus,

Prima ſecta curãs linteis ſiccis, oleis & aqua benedictis.

Secunda ſecta curans per potiones.

Tertia ſecta e npl matre balſami curans & aliis.

Quartaſecta Hippocrati.

nus,conſiderant an latum ſit,ut omnia ſub cōſpectum cadant.ſi nō eſt ità latum,ut conſpicere poſſit benè ſiderandum,uel ſecandum eſt,aperiunt,& dilatant vulnus. Hæc eſt prima actio:ſi dilatatum eſt,nō amplius dilatant,& nō faciunt,ut Barbitonſores iſti ueri hominum lanij, & antropophagi:vndè quandò noſtri creant Doctorē Chirurgum,proponunt caſum in vulnere capitis. & ipſe inquit: ego appono manum,& video ſi eſt detectum os,ſi non eſt detectum,dilato, ut manibus poſſint vulnera contrectari:dico ergo ꝙ opus eſt,ut diligentiſſimè adhibeatur oculus,ut,ſi non neceſſe ſit dilatare,non dilatetur. ſecandum eſt,& dilatandū,vt detegatur os,ideò nō tantum corium, ſed pericraneum etiā aperiendum. Tonſor ſecat cutim, non pericraneum, quod eſt ſecandū, ineptiæ iſtæ occurrunt quotidiè,oportet ſeparare etiam pericraneū ab oſſe.

De ſectione pericranei. Cap. XXVIII.

SEparatur (inquit Cel. & Hipp.) vel vnguibus,vel aliquo inſtrumento: qua rationę ſeparamus? Reſpondet Celſus,ne pungatur,quùm deradimus os,quia ſentit dolorem,& ex dolore fit inflammatio, ex inflammatione mors ſuccedit.ſecandum igitur pericraneum, & deradendum vnguibus: ſed in ſecando pericraneo, & dilatando vulnere,habete hæc tria præcepta. primum,vt non ſecetis,niſi in parte,quæ neceſſario detegenda eſt,ne faciatis ueluti præſepe,in quo comedat equus.ſecundò fugite loca importuna: vnus eſt circa muſculum tēporalē;alter circa ſuturas: Ego vidi bis ſectum per tranſuerſum muſculum temporalem, quod eſt lethale penitus: fugiatis igitur,vt nunquàm dilatationem faciatis in his duobus locis.ſed dicet quis quomodo fiet? ſi eſt ſectio per longum debemus linamentis aperire huiuſmodi vulnus, & poſtea ſcalpro tenuiſſimè facere. ſi eſt punctura,ego non audeo tractare,quoniam ſcio, quod moritur æger. moneo igi-

Præcepta in dilatatione uuln.

2. præceptū.

igitur in hoc ne adhibeatis fidẽ fortunæ Empiricorum,
3. præcep. quibus aliquandò ſuccedit ſectio, nolite ſecare: tertius locus ſunt omnes ſuturæ, nunquàm ſecate in ſutura; ſed ad latus: non auferatis pericraneum à ſutura; quia non fit ſine periculo inflammationis ratione illius ligamenti.
4 præcep. quartum præceptum addo, & eſt, vt in dilatatione præcipuè circa frontem aduertatis, ne cadant ſupercilia, quæ attolluntur, & deprimuntur ratione muſculi, qui eſt in fronte, non ſecetis muſculũ per tranſuerſũ; quia non aperiretur bene oculus, & eſſet tetricus aſpectus: debemus ſecare ab inferiori ad ſuperiora per rectum: ſed, ſi non ſufficit: in hoc caſu nõ ſecate ſectione tranſuerſali; ſed opus eſt tribus ſectionibus. ab ipſo vulnere facio ſectionem per rectum: poſtea ab eodem puncto duæ, ad ſuperiora duas alias, quæ obliquè aſcendant: & ità erit ſectio triangularis, & cum fibrarum per obliquum ſectarum, vna alterã ſubſtentet, & alia aliam, donec veniant ad partem ſanam, ſic ſubſtentatur ſupercilium; & ita ego habebo dilatationem quantam oportet habere, & fugio turpitudinem oculorum. facta ſectione auferendum pericraneum, & dilatandum vulnus.

De dilatatione vulneris. Cap. XXVIIII.

Acetum pro dilatatione uul. improbatur. CElſus capit acetum, vt dilatetur vulnus. robuſtum & durum eſt genus hoc medicamenti: noſtris temporibus eſt molicies: ego non laudo acetum: Celſus medebat Romæ, vbi erant homines robuſtisſimi: conficiatis ergo linamenta, & imbuatis albo oui; ſed ego, leniẽdi gratia dolorẽ, ſoleo etiam luteum admiſcere, & digitis hæc agenda, & habendus oculus pericraneo, vt optimè dilatetur. iſta linamenta dilatant, & ſanguinem ſiſtunt: poteſtis etiam poſca, vel vino auſtero madefacere linteola. Hoc facto: ſunt aliqui, qui relinquunt vulnus vſque ad

ter-

tertiam diem; ſed nimis tarda eſt detectio, prȩterea nimis ſiccantur linteola, & ſiccata cient dolores. ideò vſq; ad 24. horam permaneant, poſtea detegantur.

Quid agendum poſt primam vulneris detectionem, quando aperiendum os ex ſententia aliorum. Caput. XXX.

APerto vulnere, quid agendum? volunt, vt diligentiſſimè expenſitemus circa locum, & videamus an appareat aliquid, an reſudet aliquis cruor ex oſſe, an poſſimus per ſpecillum inuenire ſedem, vel fracturam. ſecundò mandandum ægro, vt detentis naribus teneat flatum, ſi enim rima adeſt, manat cruor ex vulnere. Tertiò videndum vel impoſito digito, vel inſtrumento, an depreſſio ſit. quartò videndum an ſit magna ſectio, an humor contentus agitetur: ſi agitatur, fractura magna eſt, & non peruenit ad membranam, quæ detecta eſt; quoniam motus agitationis apparet ratione motus membranæ, nō ratione cerebri motus, quod non mouetur, quanuis dicat Columbus maximæ authoritatis Anathome contrarium indicat: præterea compoſitio ſubſtantiæ illius non eſt fibroſa, ideò non eſt apta ad motum; non poteſt facere natura, vt habeat motum diaſtoles, & ſiſtoles corpus non fibroſum. Cum ergo id videritis, ſcite fractum os inſigni fractura. ſi videmus materiam poſſe egredi, & deſcendere in membranam, tunc non debemus deradere. Celſus cum viderit fractus os, vt apertione nō indigeat, imponit medicamentum ſiccans robuſtum, & primum empl. philote, & viride empl. ſupra os. Hæc ratio medendi non placet, quia ſunt calcantū, calcitis, ærugo, quæ robuſta ſunt, & ratione oſſis conuenirent, non ratione labiorum, ſed potius ponatis empl. cephalicum, quod Celſus lib. 5. vocat emplaſtrum Iudæi, vel infundite cephalica arida, vt

Cerebrū nō mouetur.

Curatio.

ſunt

Pulueres capitales.

ſunt pulueres ex gentiana, iridæ, thuræ, & maſtichæ, & aliis ſimul collectis.ſunt aliqui Recentiores, qui loco horum aridorum infundunt ol.roſ.& quanuis non eſſet detecta membrana, quùm non opus eſt abraſione vtuntur ol.iſto, quod nulla ratione conuenit: nam cum non debeamus offendere locum, non oportet ponere impedimentum doloris;os autem nihil,quod humectet, aut refrigeret requirit,ſed ſiccantia præter modum; non miremini, ſi pereunt homi nes:Itaque laudo,vt deueniatis ad pulueres illos, quos dicam ſuo loco.ſi autẽ os ſit fractum & neſciamus an fractura perueniat ad membranã,& ignoremus,an poſſimus educere ſaniem,quid agendum? aliqui volunt,vt imponamus medicamenta ſiccantia;aliqui ol.roſ.& dicunt, quòd debeamus expectare ſigna retentæ ſaniei.vt eſt delirium, febris, ſopor, & ſimilia, & tunc monent, vt aperiamus. non eſt vera hæc curatio. aliqui volunt, vt aperiamus, præſentibus his conditionibus &

Conciliatoris opinio. Tres conditiones indicãt aperiendum os.

fuit Conciliator Diff. 181. qui proponit tres conditiones,in quibus debemus aperire os.prima eſt,ſi ſtatim fuerint mala ſymptomata,ſi vir fuerit vertiginoſus, ſi ſopor aduenerit.

2. conditio

ſecunda conditio eſt, ſi fracta caluaria, fluxerit ſanguis ad membranam, & ibi concreuerit, in eo caſu debemus ſecare os.

3. cõditio.

tertia conditio eſt quandò ex aliqua magna contuſione fractum eſt aliquod vas, & collectus ſit ſanguis in membrana, qui non poſſit habere exitum.

Nic. Florẽ. opinio.

Nic.Flor.proponit tantum duo exempla,in quibus vult, vt ſtatim aperiamus caluariam.primum eſt, quùm magna facta eſt attritio oſſis,& quòd ſunt multa eius fruſtrula in loco affecto.alia ſi fractura fuerit capillaris; quoniam in eo caſu poteſt deſcendere materia, & non poteſt egredi. prætermittit multa alia.

Lanfranci opinio.

Fuit Lanfrancus Placentinus diligentiſſimus,& doctus,qui etiam loquitur de hoc, & inquit,quòd duæ tantum ſunt occaſiones, in quibus debemus detegere os: vna cum os, eſt detectum, ità vt vna

pars

pars deſcenderit in partem ſanam. altera occaſio eſt, quã-
do aliquod fruſtrum oſſis pungit membranam: in reliquis
(inquit) non debemus aperire os; quoniam lethalis eſt de
tectio membranæ & dico reuera, ꝙ maximum periculum
eſt, ſed ſanies lethalior eſt. in omnibus itaq; aliis affecti-
bus vult, vt non detegamus os: & dicit, ꝙ, ſi rima erit, &
contuſio, deſcendet ſanies. dat exemplum de phrenitide,
& lethargo, in quibus medicamentis impoſitis capiti ex-
cutimus materiam plurimã exiſtentem circa cerebrum;
non ne ẽt ex vno tm̃ loco pauca quantitas materiæ edu-
cetur? Ego vellem, vt hic ſuppoſuiſſet, ꝙ laborantes le- Impug Li.
thargo, quaſi nunquam liberantur, maximè, cum lethar-
gus eſt inſignis. ſecundo in phrenetide non omnes libe-
rantur per medicamenta; &, qui liberãtur, rari ſunt. debe-
mus ne ex raritate hac facere regulam? præterea aliud
opinandum in oſſe detecto refrigerato, & aliud in non re
frigerato: quomodo medicamenta ea quæ agunt in oſſe
calido non affectò, præſtare poterunt in oſſe refrigerato,
fracto, affecto? ſcio, ꝙ, dummodo nõ adſint accidentia, &
fruſtrum oſſis pungens mẽbranam, ꝙ nõ eſt detegendum
os; quoniam per multa medicamenta poſſumus educere
materiã: ſed quomodo educes materiã? quia medicamen
ta actuantur à corio calido: ſed in oſſe detecto non poteſt
hoc ſperari; quia (vt dixi refrigeratum eſt os, & ideo non
poſſunt medicamenta educere materiã. Habemus Dinũ, Dini, & Gẽ-
& Gentilẽ, qui volunt, ꝙ nos aperiamus in multis fractu- ti. opin io.
ris, hac vna conditione excepta, quoties corpus fuerit
boni ſucci, vt humor non peccet in quanto, & quali,
ꝙ vulnus latum ſit, & ꝙ nos ſperemus virtutem expultri-
cem validam: tunc non debemus aperire os: Iſtę conditio Impugna-
nes rarò ſuperueniunt; mihi videtur hoc vulnus depictũ, tio.
quæ quidẽ norma in mente concipi poteſt, at in actu non
reperitur: nunquàm vidi vulnera hęc. quare cum multi er
rẽt in hoc, & varij varia dicant. Ego dicã ſententiã meã.

Sententia propria, quando aperiendum os, & quandò non. Cap. XXXII.

DEtecto oſſe inſpectis fracturis, ſi apertiſſima ſit fractura, quid ſupra os imponendum ſit diximus, quid etiam infundendum membranæ. ſi hoc nõ eſt, oportet detegere os, vt ſanies habeat exitum, & non excitet membranæ inflammationem. Audiuiſtis conditiones, quandò aperiendum os ex Recentioribus: iam me determinantem audiatis. Indicatio aperiendi oſſis proponitur nobis ab his, ſcilicet, quæ continentur intrà caluariam, & quæ exitum quærunt, quoties ergo aliquid continetur præter naturam in illa cauitate, ſemper debemus ſecare os. Videamus autem, quæ poſſunt contineri in illa cauitate præter naturam. Primum eſt inſtrumenti ferientis fruſtrum ſagittarum, pugionum, & lapidum. nõ credidiſſem, niſi vidiſſem, ꝙ poſſit lanceæ acumen frangi: & acies ſpuntoni fracta eſt (non agitur annus) in capite Patauini. aliqñ ego petrarum fruſtra extraxi: hæc itaque eſt prima occaſio: ſecunda eſt icor, quandò detecto oſſe habemus inditia, quòd ſanies penetrat ad cauitatem: tertia eſt, ſi frangatur os, & aliqua portio diſrumpatur, & pungat membranam: demus ergo exitum in illo caſu: quarta, ſi aderit fruſtrum inſigne oſſis depreſſum, quæ depreſſio contuſerit membranam, ex qua compreſſione ſtupor aduenerit ex cerebri depreſſione, in hac occaſione debemus detegere membranam, & attollere: ſed quomodo cognoſcetis, ſi præmatur membrana, vel non? ſi uomitus, vel delirium ſuperuenerit ſubito, ſi delirium accidit, & videtis depreſſionem, tunc membrana patitur: verum debetis ſcire, quòd aliquandò accidit, vt frangantur oſſa, & oriatur indicatio aperiendi oſſis, vt materia fluat; in hoc caſu, cum videtis rimam, ex qua timetis, non debetis deuenire ſtatim ad detectionem membranę: ſed quid prius agendum

Fruſtrũ inſtrumenti.

Signũ membranæ compreſſæ.

dum̃ è in omni fractura debemus inquirere an veniat ad intimam partem, nec ne. ſi non perueniret, non eſſet opus detectione; quoniam lethalis detectio eſt: ideò aduertite antequàm detegatis: primum deradatis os, & veniatis ad meditullium, poſtea ad intimam laminam; nam, ſi frangitur lamina exterior ſolum, non eſt periculum, nõ deueniẽte ad apertionem, niſi punctura, uel depreſſio fuerit: ſed, ſi rima erit, vel ſedes, debetis tentare per abraſionẽ oſſis.

Quid agendum in deraſione oſſis. Cap. XXXIII.

HOc autem agendum eſt, hac ratione: primum accipiatis linteola parua, quibus cooperiatis labia vulneris ne tangantur inſtrumentis, & refrigerentur. tectis labiis detegetis os: iſti monent, ut ponamus cottonem in auribus, ne æger percipiat ſonum: ego feci, & aliàs docui: ſed poſtquam ego percepi, quòd oſſa capitis, ſi tundantur, ſtatim communicant paſſiones auribus: clauſi aures, & referebant percipere ſonum; aperui & non magis percipiebant. ideò non refert claudere. quare venite ad ſcalpros, qui ſunt duum generum: alij ſunt exciſorij, & ſunt veluti illi, quibus ſcalpimus lignum: alij ſunt raſorij, quibus utimur: ego utor prioribus, non per malleolum, vt Antiqui faciebant, & ideò frangebant os: ego utor manu, & æquilibrio adiuncto: ſed præcipuus eſt ſcalprorum, qui raſpatorij dicuntur: raſpare eſt abradere fricando: huiuſmodi ſcalpra abraſoria ſolent, aut eſſe inflexa, aut plana: cras ego deferam omnia inſtrumenta, ut oculis cognoſcere poſſitis: aliqua habent aciem circularem, & inflexam, aliqua planam, quæ aut linearis, aut angularis eſt. vtimur ergo his, & in vſu horum eſt præceptũ Gal. ut primum incipiendo abradamus latiori, deinde anguſto, vltimò anguſtiſſimo: Interea, dum ſcalpimus, ſolemus pericraneum, & labia dolore afficere: ideo lenimus dolorẽ

Auribus nõ imponatur aliquid, i de raſiõe oſſis.

Scalpri.

Raſpatorij.

Regula in uſu ſcalprorum.

Ol.roſ.uſus. ol.roſ.quo facilius currat inſtrumentũ, & non incaleſcat os:&,ſi fluit ſanguis, infundite portiunculã poſcæ,hacq́; madefaciatis linteolũ:ſed notate ꝙ ſemper poſtea imbuẽdũ ſcalprum ol.roſ. quia ſecus exaſperaretur,& retunderetur eius acies ab aceto: hoc facto, cum deraſeritis os, donec videatis meditullium,& nulla rima appareat; ità ꝙ deliteſcat,quid agẽdum?nõ eſt amplius abradẽdum:uos deuenietis ad argumentum Hipp. accipiendo attramentum,& infundendo parum ſupra os, & imponendo linamentum paruum eodem imbutum. Hipp.habebat unum genus atramenti ſuo tempore, nos unum aliud habemus tempore noſtro:vtrunque bonum eſt: ſi habetis craſſum, guctula aceti attenuate, ut facilius currat, altera die os detegatis:ſi adeſt nigra rima capillaris, ſciatis, quòd erit rima;& ideò proſequemur ſcalpendo, ſi integrum ſit os, & non appareat rima: in eo caſu medebimur cephalicis aridis pulueribus, vel ſupra os imponendo tantum medicamentum iſidis, vel oleum abietinum, & ſimilia, veluti, ſi nihil paſſum eſſet os, deraſa tamen prius ſuperficie oſſis.

Influxu ſanguinis.

Atramenti uſus.

Quando fracta eſt ſecunda lamina,quid agendum. Cap. XXXIIII.

Tẽpus aperiendi os.

SI autem ſedes teli fregit ſecundam laminam,opus eſt, vt aperiamus: quando hoc eſt agendum? vide omnia ſigna indicantia apertionem: Noſtri Recentiores dicunt aperiendum, quùm ſuperueniunt ſymptomata, vel ſeptima, vel 14. quùm delirium, vel inflammatio incipit. ſed miror,quòd volunt ſuccurrere,quando non poſſunt: non eſt expectanda ſeptima, quando veniunt ſymptomata in æſtate,nec 14.quando ſuperueniunt in hyeme: ſtatim ante 4. facere oportet. Præceptum hoc Hippocratis eſt,Celſi, & Pauli, nunquàm veniendum ad quartum,in

qua incipiunt putredines humorum, & inſultus naturæ contra ægritudines: ideò in prima, vel ſecunda, vel tertia die agendum: ſi autem non vocati erimus ante 4. ſi adſunt indicationes aperiendi, & induciæ conceduntur, differatis vltra 7. vel vltra 9. qua ratione? vt non impediamus motum naturæ: ſi autem procraſtinatio non adeſt, vt poſſim traducere tempus: ego ſtatim ſeco, etiam ſi in 7. ſit, vel criſis adſit: & hoc eſt, ſi depreſſio fuerit, aut ſtupor, vel fruſtrum pungens, etiam in quarta: & quanuis adſit criſis, vel in ſeptima aperiatis. ſi hæc non offendunt, agatis poſt 7. & non expectetis ſymptomata. Ante 4 aperiendum

De loco detegendo, quantum oſſis auferendum. Caput. XXXV.

OBſeruandus eſt primò locus, ſecundò quātum oſſis auferendum, tertiò qua ratione auferendum. de loco: ſi uulnus fuerit in parte ſumma, ſemper debetis detegere membranam in tota illa parte, in qua eſt fractura, non in medio tantum. ſecundò obſeruetis, quòd, ſi in vna parte tantum detegenda eſt, detegatis in decliui parte, vt humiditas poſſit fluere ad illam partem decliuem; quomodo obſeruabitis partem decliuem? ex decubitu: quoniam partes decliues in rectitudine hominis, nō ſunt in decubitu: ſed quùm debetis detegere multam partem membranæ, vel membrana perforata eſt, & apparet cerebrum: fugite partem decliuem, ex 6. meth. qua ratione? quoniam (inquit Gal.) cum cerebrum ſit molle, labitur, & detruditur facilè ad loca decliuia: & ideò egredi poſſet, & marceſcere. Hæc igitur pertinent ad locum; aliud eſt, vt nunquàm ſinatis empiricos aperire ſupra ſuturam, ſed ſemper ad latus ſuturæ: &, ſi inſignis eſt fractura in ſutura, ego detegi membranam ad ambo latera; quoniam detegi, Locus aperiendus. 1 præcep.

tegi unum latus, & poſt 7. vidi, quòd materia ditinebatur, & transfuſa fuit, & ideo ſtatim aperij os ultra ſuturam, & reperij ſaniem, qua purgata, ſanatus eſt æger. Hæc quo ad locum. Quo ad quantitatem oſſis auferendi, ſi erit fractura capillaris, vel ſedes non lata, auferre debemus totum os circa fracturam, dummodo detectum ſit, & ſi nolumus hoc, debemus ſaltem vſque ad meditullium totum os auferre, verbi gratia detectum eſt os longitudinis trium digitorum, & totidem ſit rima, omne os auferendum, & ſi volumus, ut membrana non detegatur tantum ſaltim ad meditullium aperiemus totum os, poſtea faciamus leuem apertionem. ſed dicit Gal. 6. meth. quòd non debemus detegere omnem rimam, intelligit quando non eſt detectum os: imò ſi ſit os habens quatuor rimas, ſi vos non detegetis membranam in omnibus partibus, relinquitis fomentum mortis. noſter Galenus loquitur de illis, quæ procedunt, ſed tectæ ſunt; quoniam ope medicamentorum poſſumus extrahere materiam; at ubi detectio eſt, & refrigeratio debemus aperire. ego ſcio hæc omnia ſuccedere mihi: incaleſco; quia ex corde loquor, & ſcio quid dictet ratio, & experientia. præterea, ſi os eſt depreſſum, & fecit contuſionem in membrana, ſi videtis contuſam, & denigratam membranam, auferte totum os contundens, etiam, quòd magna pars ſit: & hoc magnum incommodum affert; at valdè neceſſarium eſt, exempli gratia, detego membranam ſpacio lenticulæ, ſi video denigratam; quomodo cognoſcam etiam denigratam eſſe in aliis partibus? ſi video ſeparatam ab oſſe, & cognoſco ſtilo argenteo, quem pono inter os, & membranam, ſi facilè tranſit ſine ſanguine (meningophilax dicitur hæc lamina) habetis iã denigratam partem, & ab oſſe ſeparatam, ergo eſt contuſa, & tunc aperiatis, vno caſu excepto .ſ. ſi poteſtis medicamenta liquida imponere, ſi ſeparatio non fuerit tanta, vt materia medica poſſit decli-

Quantitas oſſis auferẽdi.

Ad Gal. authoritatem

na-

nare. prætereà omnia oſſa valdè comminuta ſunt auferen da, etiam quòd non pungant, quia os fractum, ſi inibi lin quatur, cum ſit ſeparatum à partibus, gignit ſanguinem perfidum corrumpentem ſubſtantiam membranarum. ſi autem non fuerit magna fractura, & illa oſſa hærent partibus ſanis, nõ auferatis, niſi quantum dixi: quoniam vidi ego mira.

Modus auferendi oſſa, & de inſtrumentis. Caput. XXXVI.

DOmini nos poſſumus auferre inſtrumentis: ſed circa hoc obſeruare debemus modum, & inſtrumenta. & primo ſunt ſcalpri quidam, quibus radere, & ſecare poſſumus. ſecundum genus ſunt ſerrulæ quædam anguſtiores. tertium genus eſt inſtrumentum, quod vulgo trapanum vocant, terebram ſcilicet. quartum genus ſunt forcipes quidam ad arripienda, abſtrahenda, ſecanda, & comminuenda oſſa. quintum genus eſt inſtrumentorum incidentium acutorum, quibus perforamus. ſextum genus ſunt vectes calibei, qui leuæ vocantur ab iſtis, ſic dictæ ab attollendo, & eleuando oſſe. ſeptimum ſunt meningophilaces, quę ponuntur ſupra membranas, ne lędan tur à ſcalpris. & primum de ſcalpris ſcire debemus, quod duo genera ſunt: primum genus continet exciſorios, qui ſunt illi penitus, quibus vtuntur fabri lignarij: alij ſunt, qui vocantur xiſtires, quibus vtimur ad radendum os, de quibus dixi. ſed exciſoriorum aliquot ſunt plani, aliquot caui, & veluti circulares, aliquot habent alias figuras. plani autem habent aciem in ſummo, aut in latere: qui habent in ſummo raro ſunt in vſu apud Medicos antiquiores. qui habebant aciem in latere, erant valdè in vſu, & dicebantur ſcalpri lenticulares, quia erat veluti gladiolus habens aciem, in qua erat ferrea lenticula. alter ſcalper

Serrulæ. Trapanum. Forcipes. Inſtrumẽta incidentia. Vectes. Meningophilax. Scalpri. Exciſorij. Xiſtires. Scalper planus. Scalper lenticularis.

per nõ habebat lenticulam, ſed veluti pomum quodam, & dicebatur milotis. erat iſdem vſus iſtorum: alter erat ſcalper cauatus: qui ſunt cauati habent aciem in ſummo circularem, & iſti vocabantur chicliſchi, ideſt circulares. ſunt itaque tria genera ſcalprorum, planum commune, cauum, & circulare: habemus ſcalprum lenticulare Medicorum antiquorum, illo plano non vtebantur, chicliſco frequentiſſimè, pariter lenticulari, cuius vſus peruenit vſque ad tempora noſtra: ego demonſtrabo, ſed noſtri Chirurgi neſciunt vſum. nam Antiqui vtebantur malleolo, quoniam faciebant foramen in vna parte, & aliud in alia parte: poſtea ponebant lenticulam ſupra membranam, & aciem ad os; demum percutientes malleolo frangebant os. Ego aliquando vſus ſum, ſed dimiſi; quoniam malè audiebat huiuſmodi inſtrumentum, & vulgus dicebat me occidere homines: ſtrepitu enim illo tinniunt aures, ægri multũ laborant, difficiliusq́; perferunt: non quia offendebat hoc inſtrumentum; ſed, ſi moriebantur, hac cauſa dicebant id euenire, ideò eius vſum dimiſi, & nunquàm ego percutio. præterea quando opus eſt lenticula, potius vtor aliis inſtrumentis, & ſeco forcipe. ego habeo alia genera lenticularum diuerſa ab aliis; ideò nolite vti huiuſmodi ſcalpro cum malleolis, ſed potius manibus, ſi vulgus veſtras eſt, ità vt noſtras. de his ſcalpris quos ſecundi generis vocaui, nullum habent vſum. ſcalpri iſtorum videntur, veluti ligones, zappe. omnia faciunt, ſed non ſcalpunt. Ego vſus ſum per ſex annos: habemus poſtea, vti ego inueni alios ſcalpros, qui ſunt ſimiles illis, quibus vtuntur Cornarij, ſunt ferramenta inflexa, quæ præſtantiſſima ſunt. an talia fuerint illa Antiquorum ego ignoro: credo quòd fuerint quales mei ſunt, illi aliorum inepti ſunt, & nihil deradunt. quæ ſint, quibus aperimus caluariam: varia ſunt inſtrumenta, aut ſcalpri, & hi duum generum, exciſorij, & raſorij: exciſorij aut plani, aut ple-

Scalper cauatus.

Epilogus.

xi, & circulares, aut à latere ſecant: plani, & circulares ſunt communes, qui ſecant à latere ſunt lenticulares. ſecundis, & tertiis vtebantur Antiqui. raſorios dixi etiam eſſe duplices, alteros curuos, alteros in vſu iſtorum, quos dixi inutiles. Hæc omnia vobis indicabo. ſecundum genus inſtrumẽtorum erat ſerra, quod probatum eſt ab Hip. & quanuis Gal. prætermittat, & non probet, Paulus tamen maximo in vſu fuere apud Hippo. iſtæ aut magnæ ſunt, aut paruæ: paruis vtimur in vulneribus capitis, magnis in oſſibus magnis. iſtas ſerras bandirolas vocant. bandera vexillum eſt; ſed ſerra eſt inſtrumentum. Hoc ego vtor ad imitationem Hipp. & ſeco ductu recto fælici quidem ſucceſſu. tertium genus inſtrumenti eſt trapana vulgo, & terebra, quæ ſunt veluti ſerræ formatæ in circulo: eſt inſtrumentum excauatum in medio habens dentes, ut ſerra circulariter, & ità aperit os: eſt fiſtula ferrea ſatis lata, in extremo margine habens dentes, in medio clauum, qui eſt veluti polus, & facit foramina rotunda. Hoc inſtrumentum erat in vſu apud Hipp. & chinichidion uocabatur, chichidis à Paulo, à Celſo modiolus, & quanuis reprobetur à Gal. tamen optimus eius vſus eſt: non erat valdè in vſu tempore Gal. & ego laudo, vt quando vultis aperire os, vtamini huiuſmodi modiolo: Deſcribitur à Celſo, & pulcherrimè; vtebatur Celſus habena, quam inuoluebat circa inſtrumentum, noſtris temporibus reperta eſt ratio, qua nos circumducimus manu ſine habena: hoc nõ refert. ſed notandum eſt, quòd hoc inſtrumentum duplicatum habemus. ſ. maſculum, & fœminam, quoniam ſunt gemini æquales modioli, vnus habet clauum in medio calibeum, alter non habet: ad hunc vſum adeſt clauus; quia primum aliquo gladiolo perforamus os, & poſtea ponimus clauum illum; ſi non eſſet clauus, laberetur de loco ad locum: cum autem prouenit ad meditulium imponimus fœminam, vbi non adeſt clauus, quoniam

Serra.

Terebra, Trapana.

Lib. 8. cap. 4.

niam cum polus debeat eſſe longior modiolo, ideò membranam pertingeret prius clauus ille, quam os perforaretur: iſtius inſtrumenti varia genera ſunt. ſed ego vnum communiſſimum vobis oſtendam: habemus pro viris, pro pueris, pro vulneribus magnis, pro paruis, pro mediocribus &c. Tertium genus erant terebræ, quibus vtebantur, ut perforarent os, ut illud poſtea ſcalpris ſecare poſſent: ſicuti uidetis in fabris lignariis: hoc ſapiebat nimis craſſam artem mœchanicam, tractare oſſa humana veluti tabulas acerbum eſt, parcat mihi antiquitas, quan uis Gal. celebret. erat autem talis terebra, qualis eſt conzalauezzorum, & vobis indicabo. ſed quia erat periculoſum; quoniam cum perueniſſet ad vitream, poterat ferire membranam, ideò faciebant, ut acies eſſet in fine acuta, in ſummo obtuſa: addebant etiam ſupercilium, ut, ſi os erat tantæ craſſitudinis, tantam magnitudinem terebræ extendebant, & uocabãt abaptiſtus, ideſt inemergibiles; quia non poterant deſcendere. ſed coniectura ſæpè falax eſt. credemus aliquando tenue os, & erit craſſum, & ideò oportuiſſet Medicum habere officinam terebrarum, quare dimittimus vſum iſtius inſtrumenti, quãuis Gal. ita laudet, vt nihil poſſit inueniri laudabilius. Quartum genus erat forcipum ſecantium oſſa, in quo genere non reperio authoritatem, qua probem antiquos cognouiſſe. Habeo mentionem factam ſcalprorum oppoſitorum; & aliqui opinantur eſſe forcipes; at decipiuntur, quoniam erant gemini ſcalpri, ponebantur in oppoſitum, & ità percuſſi vtrique ſecabant: iſti vocabantur ſcalpri oppoſiti. legite Gal. in lib. 8. de admin. anath. cap. 7. vbi vos reperietis factam mentionem iſtorum, & videbitis non eſſe forcipes. Nos habemus uarios, alios penetrantes, alios non penetrantes, ego frequẽter utor, & uobis indicabo. addunt alij forcipes non ad ſecandum, ſed ad colligenda, & extrahenda oſſa, oſſagræ dictæ, hoc eſt oſſium collectores, imi-

Terebra.

Forcipes ignoti antiquis.

Oſſagræ.

imitantur roſtrum cornicum, & iſti erant in vſu apud Antiquos præterea adſunt vectes ferrei, leuas vocant Barbari ad leuanda oſſa, & corpora oſſibus infixa. Vltimò ſunt laminæ tenues meningophilaces, hoc eſt membranarum cuſtodes, ſolemus uti loco iſtorum ſpecillis in extremo dilatatis, & attenuatis. Hæc ſunt inſtrumenta, ſed notate, quòd interea dum aperimus oſſa, oportet notare præceptum Celſi, & Hippocrat. vt nos madefaciamus inſtrumentum, uel aqua, vel oleo, ne incaleſcat inſtrumentum, & os ob attritionem, ideò ſubinde deſiſtendum ab opere, ſubinde madefaciendum ol. roſ. quod magis laudo. Præterea optimè oportet percipere ſonitum inſtrumenti, quoniam ſi peruenimus ad ſonum, qui ſit corporis ſicci, & reſonantis, peruenimus ad uitream. præterea oportet ſpecillo tentare cauitatem, ne in una parte ſecemus os, & vulneremus membranam: & ideò quùm uidemus partem profundam, nos debemus inclinare ad partem nõ profundam, vt æqualis ſit ſectio. præterea aduertendum vt rectè poſſimus auferre os; quia frangitur vitrea; quoties poteſt fieri operatio leuiter ſemper eſt bonum, vt euitemus periculum vulnerandæ membranæ; &, ſi dentes remanẽt, & apices, dentato ſcalpro deradimus, & limamus. Quinimo notandum quùm ſanguis meditullii abundat, ſtatim poſca firmetis, poſtea, ne retundatur inſtrumenti acies, oleo madefacite. præterea panno calido (teſtam calidam non laudo, niſi ità tepidè, vt non poſſit multum calefacere) non prætermodum, ſed tepido fouete vulnus. At, ſi quis haberet actu manus calidas, apponite ſtatim manum calentem, vt foueatis locum affectum: nam ſolent refrigerari labia, & os, & ita recrudeſcunt, ex quo multa ſanies, multaque incommoda euenire ſolent. Hæc ſunt agenda.

Vectes. Menigophilax. Preceptum 1 precep. 3. precep. 4. precep. 5. preceptũ

De ratione curandi vulnera capitis, in quibus membrana nihil paſſa eſt. Cap. XXXVII.

DEtecta caluaria, primum obſeruare debetis an membrana ſit vulnerata, nec ne: ſecundum an habeat contuſionem, nec ne. tertium an ſint grumi ſanguinis, vel ſanies tantum, & non offenſa ſit membrana. ſi enim inflammatio ſuccedit, alio modo procedendum ſi membrana nihil paſſa eſt, quid agendum? non conſentiunt Antiqui Medici: Recentiores non multum curo. eſt duplex opinio veterum de ratione curatiua. Nonnulli volunt, quòd debeamus proſequi curationem cum medicamentis, quæ ſiccent. Huius ſententiæ fuit Hippo. qui vult vt membrana ſtatim expurgetur à grumis illis, poſtea exiccetur, ne diutius madens hebes fiat, atq; putreſcat, ſi diu ſordes illæ permanſerint: non expurgatur membrana, niſi per medicamenta purgantia, & detergentia. prætetea non modo membrana (niſi ſiccetur) poterit putreſcere, & inflammari, ſed ēt ſequeſtrari, ſicut accidit oſſi; &, uti dictum eſt, quòd oſſa refrigerata ſquamā emittunt, ita membrana tunicam emittens putreſcet, & fœtida fiet; ideò oportet, ut medicamentia ſiccantia detergentia adminiſtrentur. addo, Celſus laudat acetum membranæ ſtatim infuſum, præterea empl. viride, emplaſtrum Iudæi, & hæc explet aceto, & vltimò tegit omnia lana infuſa aceto. Videte an affectarit ſiccationem, alter ille Hippo. Chirurgiæ. Gal. Megetis facit mētionem, & Eudemi ſui ciuis Chirurgi ſatis laudati, qui detecta membrana imponebant empla: iſidis, & oximel infundebant, & inquit, quòd ipſe vidit plurimos ſanatos ab Eudemo, & quòd vult huiuſmodi curationem tentare: & probat exemplo, membranam pati huiuſmodi medicamenta: quoniam in meatu auditorio, vbi ſunt huiuſmodi membranæ eiuſdem naturæ, poſuit robuſtiſſima medicamenta, & paſſæ ſunt.

Margin notes: Duplex uia, alij curant ſiccātib. ut Hip. Celſus. — 6. meth 6. — 11. ſimp.

ſunt . nec eſt dubium: ſemper enim os detectum ſiccandum: ſi habemus carnem mollem, debemus ſiccantia applicare, ſi carnem duram, ſiccantia robuſta. Hæc eſt vera methodus. Habemus tamen vſum Antiquorum in contrarium, quia temporibus Gal. qui Romæ erant, vtebantur methodo leniente: vtraque tamen eſt methodus certa, nulla eſt in errore; quoniam poſſumus inflammationem, & ſequeſtrationem lenitione, & ſiccatione euitare. &, ſi qua eſt pars corporis ægra, in qua experior hanc duplicem methodum, eſt in inflammationibus teſtium: ſi & enim non video maximam duritiem aliquandò applico exiccantia validiſſima, & altera die ſanantur: aliquandò lenientia, & hoc etiam modo ſanitati reſtituuntur. & ego ſum teſtis huius rei non is, de quibus loquor. nam ſoleo efficere emplaſtrum cum ſtercore bouino, cum ruta, foliis lauri, & butiro. ſoleo vti oleo roſaceo, & pane cocto. & ambo medicamenta fœliciter etiam ſuccedunt, ſicuti imus per varias vias ad vnam ciuitatem, & à varia poſſunt conferre medicamenta eidem morbo. temporibus Galeni inualuerat ratio leniens, ità vt vſi ſint oleo roſ. ſupra membranam detectam, cum in eo adſit vis repellens, & mitigatoria, & neſcio quid detergens. Vtebantur etiã ſanguine columbæ vti Gal. in lib. de facultatibus ſimp. cap. 10. non ſolum hoc erat in vſu Romæ, ſed habemus Archigenem idem facientem. habemus teſtem Hipp. ex 2. de comp. med. loc. capite de dolore cap. præterea Apollonius, & Paul. lib. 6. idem facit. Cum igitur Gal. & omnes Medici ſuorum temporum in Italia probarint huiuſmodi rationem, ideò poſſumus dicere vtranque eſſe bonam. Ego vtranq; expertus ſum. Vtor iam leniente, ea ratione, quæ vtebatur Gal. quia ego video, ꝙ maior pars Medicorum probat lenientem, ideò ego fœlici vtor cum ſucceſſu. Verum volo communicare quomodo ſiccantibus illis vti poteſtis.

Romæ tempore Gal. vtebantur lenientibus

Ad tumorẽ teſtium.

Via ſiccans, & leniens bona.

De ſiccanti ratione, qua vti poſſumus in membranis cerebri. Cap. XXXVII.

Primus gradus med. ſiccantium.

QVandò uſus ſum ſiccantibus, ego habebam triplicem medicamentorum gradum. in primo gradu eſt vngu. iſidis, quod ego ſtatim ſupra membranam impono, & ſolemus vti linamentis, vel factis ex ſerico in grana infecto; non autem ſit cremeſinum, quod tingitur vermiculis illis; ſed, ſi ſit cocco, vel grana, præſtantiſſimum eſt, non ex vermiculo nato in cocco, ſed ex cocco ipſo. quoniam illud linamentum habet vim adſtringendi: ſed quia ex nauigationibus Indicis adueniunt vermes, quibus purpuram ipſam mentiuntur, ideò ſemper obſeruaui fugere, cum non poſſim ſcire an ex vero cocco, vel ex vermiculis ſit tinctura illa. deuenite ergo ad linteola linea alba munda, & imbuatis vngu. iſidis dicto. Habemus autem emplaſtrum, & vngu. iſidis emplaſt. eſt deſcriptum à Gal. Vnguentum partim ſit ex hoc emplaſtro, partim ex cerato roſ. at hoc dupliciter fieri poteſt, vel mitius, & erit illud, quod habeat duas partes cerati roſ. & vnam empla. iſid. iſtud ponetis ſupra membranam: poſtea inſpergetis os iſto puluere. Recipe eruum amarum, mannam, thuris, peucedani radicem, irid. radicem, puluerizentur, & oſſi inſpergantur. reliquum vulnus aut terebinthina explebitis, aut vngu. iſidis temperato, vel robuſtius quando corpora duriora ſunt, & tunc dimidium eſt cerati roſ. dimidiũ empl. iſidis. poſtea recipio ariſto. rot. ariſt. tenuis officinarum, rad. irid. rad. brioniæ albæ, & conficio pulueres æquis portionibus, & inſpergo, & applico poſtea medicamenta dicta, ſed, ſi ſenex, vel ruſticus ſit, vel latro, imponetis empla. iſid. purum, & vnam guctam oximellitis, vel duas, ſi placet. poſtea accipietis ariſt. rot. rad. irid. rad. brioniæ nigræ, ſquamam æris lotam, & præparatam, pumicem aduſtam, ex his paratum puluerem ſupra vulnus in-

Empl. iſidis Vngu. iſidis iſidis duplex

Puluis iſpergendus oſſi

Medicamenta robuſtiſſima.

inſpergetis, poſtea explebitis vulnus, uel tereb. vel alio medicamento ſarcotico.

De lenienti ratione, qua vtitur in cerebri membranis. Cap. XXXVIII.

DIximus de ſiccanti ratione conſeruante ſiccitatem membranæ. de lenienti modo agamus. dum lenimus, utimur ol. roſ. & ſupra membranam infundimus nõ omni ol. roſ. ſed illo, quod ſit aptum vt deſiccet: nõ enim oleum purum, aut amygdalinũ diluimus, ſed illud, quod lenire, & quodammodo exiccare poteſt: iſtud autem eſt ol. omphacinum, completum. lenit, quia oleum eſt; abluitur, qua ablutione aufertur vnctuoſa, & aërea ſubſtantia, quæ facit ad putredinem, & corrumpitur illa aſperitas ratione ablutionis. adduntur roſæ deinde & cõplete, quia incoquuntur illæ roſæ, & ẽt infuſio roſarũ incoquitur in duplici vaſe, hæc autem habet magnam vim abſtergendi. oleum mitigat, quia ex ſucco acerbo abſtrahitur, abſtergit, reſtringit, & ſiccat ratione infuſionis; eſt medicamentum in ſe habens plures vires. calidum ac tepidum infundi debet poſitis linamentis. hoc autem oleo ſupra membranam, & hoc fit primo die: poſtea admiſcent ſyr. roſ. recentem una cum illo ol. ad 7. vſque incipiendo à 3. die. ſi autem dubitamus de inflammatione. in eo caſu ol. roſ. ompha. ſimpl. vti debemus ſine ſyr. roſ. poſt 7. melle roſ. quia maior deterſio requiritur, & ol. abietino; hoc eſt reſina, aut tereb. ipſa, & conficimus, vt partim leniant, & partim ſiccent: & hoc circa 14. poſtea ſolo abietino, aut tereb. ſi autem ſequeſtratur pars detecta, & incipit marceſcere, & fætet: non dubitetis etiam, ſi pars dimidia ſequeſtretur. at, ſi adſit nigredo, & non fætor, malum ſignum: quia deberet eſſe ſemper maximus fætor, quùm ſequeſtratur maximè in ſuperficie exteriori: quùm hoc videtis, utamini

Ol. roſ.

mini reſina abiet.aut tereb.cũ copioſo melle roſ.& inungatis primo mel roſ. poſtea habetis linamenta inuncta melle, & imponatis.

Fracto oſſe, detecta membrana, exiccata, & lenita, quid agendum circa reliquum vulnus. Caput XXXVIIII.

Reliquum vulnus quomodo tractabitis? primis diebus ol.roſ.ſolemus explere vſque ad 4. aliquandò loco illius ol.abiet. admixto roſ.aut ol.roſ.cum tereb.pe racto quarto die (ſi non ſuperuenerit aliquod incommodum) impono pulueres exiccantes, vt ex ariſt.iride, peucedano, addo maſtichem, & thus: reliquum vulnus expletur cum tereb.aut vngu. de matriſilua, aut de gumma elimi, & eſt magiſtrale Petri Anconitani quod medicamentum tale eſt. Accipimus gummi elimi vnc. iij.opopon.vnc.iij. bdelij vnc.med.reſinæ pini vnc.j.tereb.vnc. iiij.thuris maſculi, maſticis ana drach. ij. ceræ citrinæ, ol. roſ. ana lib. j. miſcentur & fit vnguentum de gumma elimi diluitur aliquantiſper, & reditur molle oleo roſ.& ſolemus explere hoc medicamento vulnus. circa partem exteriorem: alii utuntur lenientibus, aliqui linimẽto ſimplici, alij cum oleo roſ.attamen ego Hippocratico emplaſtro ad eo ſum addictus, quod eſt factũ ex farina hordei & poſca, vt illo utar addendo ol. roſ. & ſic in primis diebus expleo vulnus. Emplaſtrum hoc fit ex farina hordei. ſi vultis facere perfectum, torrete hordeum, & teratur, & fiat farina, & ita cum poſca addito ol. roſ. conficio emplaſtrũ & hoc medicamento inueniri non põt tutius, & validius. ego vtor vſq; ad 7. & quandoq; vſq; ad 14. ſed quùm peruenimus ad 7. uel 14. ſolemus permutare, & admiſcere diapalma vnam partem, & linimenti ſimplicis aliam, uel ungu. de betonica magiſtrale, & dicitur cero-

Vng. de gumma elimi.

Emplaſtrũ Hippocraticũ ex far. hordei.

tum

tum de betonica, ſolemus diluere cerato roſaceo, & imponere ſupra vulnus. hoc medicamentum ita cōponitur Reci. fol. pimpin. beton. piloſellæ, agrimon. ſaluiæ, puleg. millefol. conſolid. maioris, minoris, & mediæ, matriſiluæ ana vnc. vi. thuris, maſti. ana vnc. med. ireos, ariſt. rot. ana drach. vi. ceræ albæ, vnc. iiij. gummi elimi vnc. ij reſinæ pini vnc. vi. tereb. ol. abiet. ana vnc. vij. vini albi odorati q. ſ. hæc omnia infunduntur in dicto vino per octo dies, poſtea coquuntur lento igne ad conſumptionē duarum partium ſemper agitando, poſtea colatur, & infrigidatur, deinde manibus aqua madefactis maceratur, & malaxatur. Hoc facto infunditur in lib. iiij. lactis (factis quibuſdam paſtillis) aut caprini, aut ouini, & tenetur ibi per integrū diem, vt nutriatur lacte, poſtea iterum maceratur manibus, & reponitur. hoc mollificatur cum ol. roſ. & imponitur. vel vngu. purum de gumma elimi, & ità procedimus vſq; ad integram ſanationem in parte exteriori. Ceratum de betonica.

Quid agendum denigrata exiſtente membrana. Caput XXXXI.

SI autem denigrata eſt membrana volunt, vt detergamus grumos goſſipio. & Antiqui infundebant acetum, uel oximel: nos ſanguinem columbæ, in quo adeſt uis mitigatoria, & deterſoria: ſecūdo infundimus purum ſyr. roſ. uel mixtum ſang. columbæ: tertio mel roſ. uel ſolum, uel admixto oleo roſ. omph. uel ſang. col. aliquandò ſolemus imponere ol. abiet. in principio ſtatim cum melle roſ. uel tereb. cum eodem ſtatim in principio. ſi autem nigredo percurret, deuenio ad oximel, ſi hæc leuiora nō faciunt, in eo caſu ſciatis, ꝙ illa nigredo non corruit, quia non fit à contuſione; non .n. poſſet tantum perdurare, ſi perdurat vltra 4. non eſt cōuſio, ſed refrigeratio, qua non

O po-

poteſt fieri concoctio,& deuenio tunc medicamenta val dè calida,ut ſunt ol.tereb. ſtillatum,vel ol.abietinum ſtil latum,non communẽ,& infundo guctam:nam huiuſmodi olea ſummè calida ſunt:tertio ſoleo infundere guctam naphtæ ;ſed hoc quoties membrana fuerit denigrata ob frigiditatem.præterea inſpergo membranam ex puluere mannæ, thuris, mirrhæ, & maſticis, deinde pono emplaſtrum de gumma elimi,& calidis foueo,& etiam manu calida.niſi hæc fiant,breui peribit homo.

Ad membranam inflammatam. Cap. XXXXII.

SI autem non denigrata, ſed inflammata ſit membrana: quomodo cognoſcimus inflammationẽ? ex tumore:eſt ità tumida quandoque,vt excedat oſſa,& rubra penitus fiat, & vaſa intendantur, & appareant maxime: tertio amittit proprium motum, ità inflammatur: tunc quid imponendum? in eo caſu oportunus eſt vſus ol. roſ.non omph.ſed roſacei puri loti quidem,& completi, quod factum ſit ex puriſſimo oleo. Celſus ſolet applicare poſtea folia lenticulæ trita, folia vitis vna cum butiro, uel adipe anſerino recẽti.noſter Paulus,quia uidet oportere ualentiori uti opera,antequàm imponat medicamẽta, primum fouet diligentiſſimè membranam decocto altheæ,& ſem.lini,& fœnugræci,ſi addatis maluã,& uiolariam, habetis decoctum optimum: poſtea accipit farinam tritici,& ſeminis lini, & infundit decocto dicto, addito adipe gallinæ,uel anſeris, vel ol. roſ. ſed cum videtis inflammationem membranæ, pauci ſanantur, imò rariſſimi.ſi volueritis etiã poteritis imponere tereb.vel ol.abiet. addito vitello oui, uel roſ. vel bitumine loco roſacei.

Inflammata membrana pauci ſanãtur.

Ad

Ad membranæ abſceſſum. Cap. XXXXIII.

SI autem fieret abſceſſus membranæ, & repentè ſanies colligeretur, debemus aperire membranã, & dare ſtatim exitum materiei, ne fiat vomica, & fluxio ad partes interiores, & cerebrũ, licet hoc ego nunquã viderim euenire. non feci, quia nunquàm habui exemplum, nec vidi abſceſſum factum, ità vt materia colligeretur in membrana illa: rupta membrana, infunduntur detergentia dicta in denigrata membrana.

Quid agendum membrana vulnerata, & fluente ſanguinis copia. Cap. XXXXIIII.

SI autem membrana eſſet vulnerata, & fluat ſanguis copioſus, quid agendum? Domini celerrimè nulla habita ratione, aut ægrotantis, aut loci affecti, ſi uos uidetis locum eſſe circa partem membranæ, in qua ſunt ſinus, prima die aperite os, & ità detegite membranam, etiam quòd ſit ſupra ſuturam, quoniam vix fieri poteſt, vt vulneretur ſinus membranæ, quin ſuturæ pars non feriatur. & maius adeſt periculum ex fluxione ſanguinis, quàm ex abraſione oſſis in ſuturæ: ſed (dicet quis) cur tanta vrget neceſſitas? quia ſinus illi ſunt magni multo repleti ſanguine. ſi pungitur vena inſignis, videmus hominem ſtatim mori, ſi ſanguinem non cohibemus: ille ſinus membranæ cum ſit in continuo motu, difficilius firmatur. Cum aperueritis infundatis aloen, & mannam. thuris diſſolutam albo oui ad mellis craſſitiem, & primum inſpergatis copioſum puluerem dictum; deinde ponatis linamenta ex pilo leporino, quia habent vim maiorem ſiccandi, ſi non habetis, applicate goſſipium, & mutate ſin-

gulis diebus, vel de tertio in tertium: & hic procedere poteſtis vtraque methodo, & leniente, & ſiccante. Archigenes ſolebat imponere ſuccum calaminthæ: ſed ego non itá laudo: ego ſemper conſtiti in medicamento Galeni: At cum itá factum eſt, quid agendum? ſunt infundenda illa, quæ impediunt inflammationem, & mitigant dolorem.

De vulnerato cerebro. Cap. 45.

VErum accidit, vt itá vulneretur membrana, aut cerebrum etiam vulneretur, & detegatur: quid tunc agendum? aut ſanguis erit cohibitus, vel non. ſi non cohibitus, facite dicta ad cohibitionem; ſi cohibitus goſſipio grumos eripito. & tunc poſtea curationem exiccantem non laudo, quia cerebrum eſt molliſſimæ ſubſtantiæ: vndè in hoc caſu ego reuera deſidero præceptorem: Dicam tamen quid faciam: in illo caſu ego affundo aliquid roſacei: &, quùm pars frigida eſt, admiſceo aliquid oleo abiet. accipio ol. abiet. & abluo lacte vacino, vel aqua betonicæ, & mando, vt per retortam extilletur oleum, cineribus tepidis, vt nihil acredinis acquirat; ſi nullam habet acredinem, infundo roſaceo: ſi erit acre, abluo lacte, vel ſero caprino, vel alio auferente acredinem: poſtea ſeparo, ne ſerum deſcendat ad cerebrum, quia fit acidum, & corrumpitur, & poſtea miſceo cum roſ. omph. inſpergo etiam pulueres, vt eſt puluis thuris puriſſimus, aliquando mannam thuris puriſſimam, aliquando pompholigem optimè lotam, veram, non quæ defertur ex agro Vincentino; ſed veram, quam Mediolani habemus ex illis fornacibus, in quibus fit æs album dictum lotone, & cum oleo abietino ſtillaticio infundo, & indè inuocato nomine Dei, infundo hæc vſque ad 7. vel vſquequo cerebrum incipiat ſequeſtrari, uel creſcat caro: bonum eſt,

quùm

quùm ſequeſtratur circa 7. uel ultra, ideſt cum pars eius exit. in 4. uel ante 4. malum inditium, ſi vulnus lethale eſt. ſemper loquor ego, hoc uno excepto. quùm cognoſco eſſe ſequeſtrationem, uidetur illa ſubſtantia, ueluti recotium, vel puina candida cum fœtore moderato, & tunc inditium eſt naturam prævalere, & educere foras, quod corruptum eſt. ſi fuerit liuidum cerebrum, & fœtor non adſit, malum eſt ſignum: & tunc infundo ſyr. roſ. recentem pro detergẽdo cerebro; ſi multum cerebri exeat, in his parum ſperanda eſt vita: tamen ego inſpergo dictos pulueres, & aliquando admiſceo vitellum oui, vel oleum ſtillatitium, poteſt egredi in magna quantitate, & ſtare vita: ideò non linquatis. multa ſunt exempla à Galeno, à Carpo, & à multis aliis propoſita. Ego etiam mirabilia expertus ſum. Vidi Zinganum Ianuario menſe frigidiſſimo, partiſanone percuſſum, & ſectum eſt dimidium ferè caput, & maior quantitas cerebri exiit, quàm includi poſſit in ouo gallinaceo, & ſanatus eſt. habeo exempla familiaria multa. lethale quidem vulnus eſt, ſed ſolis prognoſticis non linquendus; quia ſæpenumero ſeruantur homines. Notate tamen, quòd vidi multos, in quibus egreſſum eſt cerebrum, & aliquot remanſere ſtolidi, aliqui ſuperuixere vſque ad 120. dies, aliqui ſanantur, & integri remanent: habui mulierem concubinam vnius percuſſam verriculo ignis ab vxore mœchi ſuperuixit ad 80. vſque. ſed habeo multa exempla illorum, qui ſtolidi facti ſunt, & periere tandem poſt duos, aut tres annos: & vnum habui, in quo parua quantitas egreſſa eſt, & manſit ad 80. vſque: ſtolidus non erat, ſed eadem die, qua egreſſus eſt domo, concidit ſtatim mortuus. itaque nunquàm derelinquatis ægros, ſemper ſperate ſalutem. Hiſtor. a.

Quan-

Quando os fractum eſt, integra adhuc cuti, an aperiendum, Caput XXXXVI.

SI os iam frangatur, integraque remaneat cutis, non lacerata, nec ſecta, integrum quinetiam pericraneũ, noſque ex ictus ratione, tactu digitorum, & accidentibus ſuperuenientibus habemus coniecturam fracti oſſis. quid agendum? Alij volunt, vt ſtatim ſecto corio ſecetur os: alij volunt, vt vindicemus hominem à periculo abſque ſectione cum medicamentis. Qui volunt, vt ſecandum ſit, mouentur rationibus. Et primo authoritate Hipp. qui vult, vt aperiatur os, ne fluat ſanies ad membra nam. ſi relinquitur os tectum, fluet ſanies. Secunda ratio ex Celſo, & Paulo, qui ſtatim detegunt, & aperiunt: imò Celſus refert, quòd quando pars oppoſita fracta eſt, oportet ſecare: & parum refert, quia facilè ſanatur, etiam ſi nihil reperiatur. Tertia eſt authoritas Hipp. qui vocat hunc ictum maximam calamitatem. qua ratione id facit? reſpondent omnes; quia non poſſumus ſecare, & detegere os, & membranam, manente corio integro. Quarto Hip. volebat, ſi caſu contunderentur caro, & corium, vt ſecemus, & detegamus, vt melius poſſit cognoſci contuſio: ergo magis neceſſarium eſt in fractura oſſis. His rationibus mouentur, qui tenent aperiendum pericraneum. alij contrarij dicunt primo, quòd hæc fuit mens Hipp. qui in lib. de vulneribus capi. nullam mentionem facit de oſſe ſecando, quùm os fuerit tectum. Hinc patet, quòd Hipp. laudat ſectionem oſſis in apertione oſſis, de qua mentionem facit. Secunda ratio eſt, quia talis ſectio fruſtra eſt: poſſumus enim diſcutere, & digerere materiam, quod non poſſumus facere oſſe detecto: quando generatur ſanies, & fit oſſis refrigeratio, non poteſt fieri digeſtio bona; ſed vti in phrenitide digerimus, ità in hac, cum calor natu

[Margin notes: Prima opinio. (beside "bus ſuperuenientibus…"); 2. ratio. (beside "nam. ſi relinquitur…"); 3. ratio. (beside "hil reperiatur…"); 4. ratio. (beside "os, & membranam…"); 2. opinio. (beside "contrarij dicunt…"); 2. ratio. (beside "nem facit…")]

naturalis ſeruetur. afferunt exemplum in vulneribus abdominis, cum inteſtinum fractum eſt, conſuerunt vulnus abdominis, quo ſanato, ſanatum eſt vulnus inteſtini. Hoc videre potuerunt, quoniam fæces conſueto modo per inteſtina egrediebantur, ſic integro corio capitis tanta fiet concoctio, & erit tantus vigor caloris, vt materia parùm gignatur, & genita diſcutiatur. Præterea eſt autho 3. ratio. ritas Gal. 3. de fract. com. 43. vbi dicit, quòd quoties in fracturis erit pellis ablata, vel corium, ſtatim debemus reducere corium ad partes. reddit rationem, quia aliter medicamenta non bene agent, eo quòd priuabitur pars affecta calore: ecce quid faciat proprium indumentum in loco. ſi relinquatur os tectum, omnia bene ſuccedunt. quar 4. ratio à ſimili. to, & vltimo à ſimili probabant non eſſe detegendum os. nam Hipp. in lib. de vuln. cap. cum ſecat os modiolo, & peruenit ad extremam laminam, non vult, vt ſtatim auferatur, ſed mandat, vt relinquatur in alteram diem, ne ſtatim refrigeretur membrana, vt aſſueſcat interea rima aëri ambienti. ſi hoc reſpicit Hipp. in detecto oſſe, quanto magis in oſſe tecto, in quo nulla adeſt refrigeratio? ergo concluditur, quòd nunquàm debemus ſecare. Vtraq; ſen Impugnatio, utriuſq; opi. tentia peccat oſtinatè manendo. Ego ſum iſtius ſententiæ, quòd integro corio, non debemus detegere, excipio tamen in aliquo caſu: & maximè laudo, qui fugiunt ſectionem: pro maiori parte non eſt aperiendum vulnus. nec valent rationes, quòd nos, & Hipp. aperiamus mem- Soluit rationes prioris opi. branam, ne fluat ſanies. bene facit Hippo. quando os eſt tectum, gignitur ſanies in minori quantitate, & faci- Ad 2. lius poteſt educi oſſe tecto. ſecundo quòd Hipp. vocarit calamitatem: meritò calamitas appellanda; quia ſuperuenientibus ſymptomatibus, neſcimus locum certum, vti ſcimus certè in vulnere, & ideo neſcimus vbi imponendum emplaſtrum: omnis affectio eſt calamitoſa, iccirco non facit ad rem. quòd autem Celſus, & Paulus vtantur Ad 3.

huiuſ-

huiuſmodi ſectione: reuera de Celſo poſſum teſtari, quòd aperit, etiam non ſuperuenientibus ſymptomatibus; non laudo; magnum enim imminet periculum in ſectione, & apertione membranæ. Paulus certis rationibus facit, quas audietis: neque qui negant aperiendum, omnino ſunt probandi, quoniam ſi fit aliquid ex ijs, quæ nõ poſſunt ſuperari à natura, vel à medicamẽtis, fienda apertio. Primum eſt magna quantitas ſanguinis grumoſi, quæ ſit contenta inter membrum, & craneum. Secundum eſt fruſtrulum oſſis pungens memb. Tertium eſt os depreſſum ità vt comprimat membranam, & ventriculos cerebri; in his caſibus medicamenta, & natura non poſſunt operari ſufficienter; ideò, dico, quòd ſemper in his tribus caſibus eſt aperiendum os, & detegenda membrana. nec valent rationes iſtorum. Hipp. loquutus eſt de apertione tantum in oſſe detecto. fortaſſe defectus eſt in vltimo, non loquutus eſt Hipp. de tali affectione. ſimiliter aliæ authoritates eiuſdem, atque Gal. verum eſt, quòd debemus ſeruare indumentum, ſed coacti cura neceſſario aperiendum eſt. ad illam hiſtoriam vulnerati in abdomine: Ego habeo hiſtoriam vnam ſuperiorum annorum. erat mulier vulnerata in abdomine vulnere paruo. Medicus conſuit abdomen, ſanatum hoc fuit, ſed intumuit, & aperto egrediebantur fæces, neſcio iam ſi viuat: non ergo valet ſi caſu acciderit aliquando ſanatio illa. Quare vos moneo, vt ſtatim fracto oſſe videatis an ſint accidentia, quæ indicant ſanguinis grumum magnum adeſſe: hoc autem cognoſcitur per egreſſum ſanguinis per nares, per aures, per grauedinem capitis, per ſoporem, per ſtuporem. præterea digitis cognoſcetis, ſi fractum ſit os, præterea ſi emungit naſum ſentiet puncturam. adde, ſi eſt delirium, & præceſſit ſignum puncturæ. cognoſcetis etiam foueam depreſſi oſſis; præterea ſtupor erit in media parte corporis, vel totum corpus ſtupidum: tunc aperietis; quia

Quando aperiendum.

Soluit rationes 2. opin.

Ad hiſtoriã.

Sententia propria.

non

non poteſt natura, & medicamentnm integram præſtare ſalutem. in oſſibus puerulorum mollibus, quæ poſſunt educi à medicamentis ſolent concedere, vt non aperiantur: at ego vobis dico, vt aperiatis, & reducatis arte os ad ſuam ſedem. ſi hæc ſymptomata non adſint, nulla ratione aperite.

Fracto oſſe, integra cuti exiſtente, curatio. Cap. XXXXVII.

IN principio ſtatim ego ſeruo hanc normam ab alijs non propoſitam. deuenio ad medicamenta habentia vim ſiccandi, & euitandæ inflammationis, & ità derado caput, & impono medicamentum adſtringens, leniens, & ſiccans. tale eſt emplaſtrum factum ex farina hordei cum poſca, & ol. roſ. ſed miſceo adſtringentia, vt ladanum, pul uerem roſ. mirtillorum, & maſticis, conficio empla. quod matutina, & veſpertina hora muto. exhibeo medicamentum educens choleram. ab eodem latere impono cucurbitulas ſcarificatas, ſeco venam: Præterea recipio oleo amyigd. dulc. & infundo in aures, vt materia effluat per aures. quùm venio ad quartam, vtor gargariſmatibus, quæ faciunt ad educendam materiam. Ego vidi homines expuere ſaniem à 4. ad 14. vel à 7. ad 14. nulla ratione alia, niſi quia natura tranſmittere ſolet ad proprios cuniculos: & ideò gargariſmate vtor. accipio aquam hordei, in qua coquo paſſulas, & hiſopum, & in hac impono mel roſ. vel oximel ſimplex, & ità mando, vt gargarizet æger. ſoleo accipere ol. amygd. dulcium, ex quo illinantur nares internæ penna; nam ſæpenumero materia fluit per nares, ſi poſt 7. ſuperueniunt accidentia indicantia collectam ſaniem, aperite. ego non aperio in principio, quoniam, niſi per retentam ſaniem ſuperuenerint accidentia, rarò vidi ſuperuenire; longè enim plures ſanantur non

Noua curatio propria.

Medicamentũ purgans.

Sectio uenæ.

Gargariſma.

notau.

aperto corio,quàm aperta membrana . & ſi caſu ſuperuenirent hæc accidentia,tunc aperite. Poſt vſum emplaſtri huius,ſoleo ego accipere pulu.roſ.mirtill.nucum cupreſſi,ſandal. alb. & rub. pulu.abſynthij, ladani, ſquinanthi, aſſari ana drach.i.addo ladanum eodem pondere,ol. roſ. compl.ol.mirt.ana vnc. iij. ceræ vnc. ij. & med. miſce, & conficiatur vngu.quo illino vniuerſum caput, & fælici-ter ſuccedit, à principio vſque ad 7. vtendo hoc poſteriori medicamento, vel priori,facta 7. vel 9. deuenio ad diſcuſſoria, ut eſt empl.de beton. ſuperius deſcriptum, diſſolutum oleo anetino,ſi eſt æſtas ol.roſ.ſoleo vti cerato de gumma elimi, aliquando accipio empl. ſacrum, & diluo diapalma ana. aliquando, ſi video multam materiam collectam,miſceo cum empla. ſacro dimidiam partem cerines emplaſtri. accipio empla. ſacri,cerines, diapalm.ana.& illino caput.ità agendum eſt: quoties ità curamus caput,ſolet fieri,vt ſanetur homo.

Signa indicantia mortem in vulneribus capitis. Cap. XXXXVIII.

Ariditas labiorum uulneris. Liuor. Delirium, Febris. Reſolutio. Conuulſio. Sopor.

PEreunt,vt plurimum,qui habent membranam,& cerebrum perforatum.hoc apparet ex ariditate labiorum vulneris, quæ fouenda ſunt hidreleo, & oleo communi:apparet liuor, cui nulla eſt medela. adeſt delirium curandum traditis ab iſtis. Indicatur etiam ex febre ſuperueniente.Indicatur ex reſolutione,conuulſione,& ſopore.in qua re agite docta ab iſtis. côuulſio ſolet eſſe peculiare accidens,quòd vulnerato vno tempore ex Hipp. 3.de fract.com.43.& in prædictionibus coacis, contundatur reliquum.ſecundo ſolet accidere, quòd vulnerata parte dextra capitis conuellatur pars oppoſita, & eſt lethale ſignum: & ità conuellatur, vt pars vulnerata reſoluatur.cuius conuulſionis non ità certa eſt cauſa; vulne-

ratur pars capitis in parte dextra: quando moriturus eſt æger, pars ſiniſtra conuellitur, pars dextra reſoluitur: ergo pars affecta reſoluitur, pars oppoſita conuellitur.

Curatio conuulſionis, & cauſa quare pars affecta reſoluitur, op poſita conuellitur. Cap. XXXXVIIII.

REmedia ſunt, vt inungamus medullam ſpinalem oleo irino completo, oleo liliorum alb. cum arom. ol. ſtillatitio tereb. naphta, & cæteris calidis. ſed cauſa iſtius rei quæ eſt? Hipp. hoc utrunque proponit: Gal. 3. de loc. aff. 6. & 2. de cauſ. ſympt. 2. & in lib. de diff. ſympt. cap. 3. 11. de vſup. 2. 2. de art. com. 22. 3. de art. com. 100. ex his locis ego reperio, quòd conuelluntur partes duobus modis, aut ſecundum naturam, aut præter naturam. primum agam de naturali: conuulſio iſta naturalis eſt retractio muſculorum, quæ fit à muſculis inter muſculos tantum fraternos. ſunt partes, quæ fratres, vel ſorores vocantur ab Hippocrate. 3. de art. 100. vel 2. de art. 22. ſunt ergo partes fraternæ humani corporis deſtinatæ ad vnũ & idem opus: dicuntur etiam fraternæ partes, quæ habent latentem coniunctionem, vt mœrente vna, mœreat altera, percuſſa vna, percuſſionem ſentiat altera, vt laborante ore ventriculi laborat caput. muſculi fraterni ibi proponuntur à Gal. exempli gratia ad extendendum digitum indicem concurrunt exteriores, & interiores muſculi, cum exterior agit, & extendit, internus relaxatur, & concedit velut frater, vt alter agat opus ſuum: inter hæc inſtrumenta ſi vnum lædatur, & amittit propriam actionem, alter agit ad partem oppoſitam: cum conuulſio digiti fit, fit quùm muſculus exterior trahit vſque ad ſuum principium, illa actio eſt naturalis digiti, & non fit, niſi à muſculo agente ſuam actionem, licet præter naturam di-

Cõuulſio naturalis.

Fraternæ partes.

Muſculi fraterni.

gitus moueatur. iſta conuulſio ſolet ſuperuenire læſo vno tempore, in alia parte temporis. nos habemus muſculos temporales deſtinatos ad eandem actionem, alter eſt ad leuam; alter ad ſiniſtram, & trahunt maxillam: ſi ergo offenditur vnus muſculus, trahit maxillam ad vnam partem, & hæc eſt luxatio, & conuulſio, quæ accidit in temporum muſculis. Hæc eſt conuulſio naturalis. alia eſt conuulſio præter naturam, quæ fit dupliciter, aut cum conuulſo neruo, hoc eſt reddito eo breuiori, vel cum fit cum palpitatione, & conuulſione nerui: vnde debemus ſemper diſtinguere conuulſionem, vel in motum conuulſiuum, vel in conuulſionem veram, in qua contracta remaneat pars diuturno tempore. hoc ſcire multum refert. primum de motu conuulſiuo dico, quòd motus conuulſiuus fit dupliciter, vel ratione conſenſus, & fraternitatis partium, vel ratione contuſionis neruorum. audiuiſtis à Gale. veram conuulſionem eſſe, aut propter exiccationem neruorum, vel repletionem; quoniam breuiores fiunt nerui: non credo, quòd in motibus conuulſiuis ſtatim factis fit conuulſio ratione inanitionis, vel repletionis; quoniam non poteſt expleri, & euacuari tam celeriter neruus, & inanitus non tam cito reſtauratur: ergo motus conuulſiuus non habet cauſas veras, quas veræ conuulſiones habent: conuulſiones, quas granſio appellamus ſunt breues, & ſunt motus conuulſiui, non ſunt veræ, & perpetuæ conuulſiones, & fiunt à materia halituoſa, & tenui, quæ facilè eliditur. quòd ſi materia fuerit craſſior perdurant ad menſes, & difficulter ſanantur. motus conuulſiui non fiunt repletione, vel inanitione, ſed fiunt palpitatione, & concusſione principiorum neruorum, & tales ſunt illi, qui fiunt in epilepſia, vbi adeſt conuulſio, qui debet dici motus conuulſiuus. Idem accidit in vulneribus capitis; nam non vidi hominem conuulſum conuulſione durante; ſed

Conuulſio præter naturam.

moti-

motibus conuulſiuis. & video, quòd pars oppoſita laxatur, & relaxatur, ità in muſculis temporum ſemper vidi motum conuulſiuum: in conuulſione totius lateris ſemper vidi motus conuulſiuos, & rarò conuulſiones, & ità Hippocrates per conuulſiones intelligit motus conuulſiuos. cauſa eſt concuſſio principiorum cerebri. ſunt nugæ, quæ dicunt alij. quæ eſt cauſa? Vos ſcitis, quòd vapores mali, qui aut ratione putredinis, vel alterius malæ qualitatis conceperint venenum, ſi ſuperueniunt ad cerebrum, ſolent diſſipare ſpiritus animales, & ita ſuperuenit torpor. ſi venit ad principia neruorum, cum perturbet facultatem, facit conuulſionem: hoc patet in epilepſia. Hæc eſt cauſa, cur vapor malignus non facit concusſionem in cerebro, quia non habet ſubſtantiam aptam, non eſt fibroſum, at nullum corpus poteſt in ſe ipſo moueri, quod non ſit fibroſum, ideo vapor petens principia neruorum, quæ ſunt fibroſa, etiam quòd ſint molliſſima, habent hanc facultatem in ſe, vt ſubſtantia ipſa poſſit contrahi, & extrahi, & ideo palpitant, & fit contractio in muſculis, & ità fiunt motus conuulſiui. Hæc eſt cauſa in epilepſia, ſed in capitis vulneribus ego obſeruaui, quòd reſoluitur prius latus læſum, & poſtea in oppoſito ſuccedunt conuulſiones: ratio eſt, quia retenta materia in parte læſa ita corrumpitur cerebrum, & principia neruorum, vt pereat omnis potentiæ illarum partium, & ideò fit reſolutio in eo latere: quoniam autem ibi eſt inſignis putredo faciens vaporem putridum, & venenoſum, cum totus hic exitum habere non poſſit petit partes ſanas, quæ patiuntur hoc, vt ſuperueniat velut deperditio facultatum, & tunc cadunt facultates animæ ægri: raro æger hoc ſentit, & cognoſcit: poſtea cum ille ſpiritus uenenoſus petat principia neruorum, quæ

Cauſa torporis.

Cauſa cõuulſionis.

Cauſa mot. conuulſiui.

Cauſa reſolutionis ulne.

quæ non ex toto infecta,& humectata ſanie, & ideò percutiuntur,& cõcutiuntur,& propterea fit cõcuſſio. hanc igitur credo eſſe motus conuulſiui cauſam: & aliquando vidi,quòd cum relaxatum eſſet latus etiam poſt mortem remanet conuulſum in his, qui in cap. vulnerantur. ſed loquor de conuulſione manente in vita.Hæc ſit ſententia mea conuulſionis non perpetuæ, ſed motus conuulſiui. Hæc de vulneribus capitis ſint ſatis. Et, quia confecturus ſum iter in Gallias cum Clariſſimis ad Regem Oratoribus,pluribus vacabo diebus.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

FINIS.

Cav. G. DI GIACOMO
Restauro del Libro Antico
PESCARA
1970